

בראשית

הקדמה

מאלהים ואמרו כי צצריאת העולם חמשים שערים של צינה כאלו נאמר שיהיה צצריאת המחצב שער צינה אחד זכחו ותולדותיו וצצריאת נמח האדמה שער צינה אחד וצצריאת האילנות שער אחד וצצריאת החיות שער אחד וצצריאת העופות שער אחד וכן צצריאת השרצים וצצריאת הדגים ויעלה זה לצצריאת צעלי נפש המדצרת שיחצונן סוד הנפש וידע מהותה וכחה צהיכלה יגיע למ"ש גנז אדם יודע ומכיר צו נוף אדם יודע ומכיר צו נחשד על הנדה יודע ומכיר צו גדולה מכלן שמכיר צכל צעלי כשפים ומשם יעלה לגלגלים ולשמים וצצריאתם צי צכל אחד מהם שער חכמה אחד שלא

הודיענו תחילה ענין צריאת השמים והארץ וכל צצאם כלומר צריאת כל נצרא העליונים והתחתונים א"כ כל הנאמר צנצואה ממעשה מרכצה ומעשה צראשית^א והמקוצל צהם לחכמים תולדות עם ארצע הכחות שצתחתונים כח המחצבים וכח נמח האדמה ונפש התנועה והנפש המדצרת^ב צכלם נאמר למשה רצינו צריאתם וכחותם ומחותם ומעשיהם ואפיסת הנפקדים מהם והכל נכתב צתורה צפירוש או צרמו.

וכבר אמרו רבותינו (ר"ה כ"א ע"ג) חמשים שערי צינה נצראו צעולם וכלם נמסרו למשה חוץ מאחד שנאמר ותחקרהו מעט

מאיר האמת

ומבין בבינה, ויודע בדעת, שנאמר בהם "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת", משום שהוא משכן שהתמלא בשלשת הדרגות הללו. "ובכל מלאכה" זה מעשה בראשית, שכינה תחתונה, שאין דורשים לה במעשה בראשית בשנים, אלא ביחוד של העולם, המרכב"ה שלה, הוא מטטרו"ן, גוף השכינה.

ע"י ליקוטי הש"ס מסכת חגיגה וז"ל: מעשה בראשית הם דרושי עולם התווה שזה הי' בבראשית קודם התיקון. מעשה מרכבה הם דרושי התיקון והתלבשות הפרצופים זה בזה.

ב. ע"י זו"ח (ח ע"ד): יתברך שמו של מ"ה הקב"ה שברא כל העולם והכינו בחכמה ובתבונה ובדעת וכנגדן ברא ג' עולמות עולם העליון ועולם

א. ע"י תיקו"ז (טו ע"ב): והא אוקימנא מטטרו"ן איהו מעשה מרכבה ועליה אתמר אין דורשין במרכבה ביחיד מאי ביחיד ביחידא דעלמא אלא אם כן יהיה חכם ומבין מדעתו חכם בחכמה ומבין בבינה ויודע בדעת דאתמר בהון (שמות לא ג) ואמלא אותו רוח אלהי"ם בחכמה בתבונה ובדעת בגין דאיהו משכנא דאתמלי בתלת דרגין אלין ובכל מלאכה דא מעשה בראשית שכינתא תתאה דאין דורשין לה בעובדא דבראשית בשנים אלא ביחודא דעלמא מרכב"ה דילה איהו מטטרו"ן גוף שכינתא.

תרגום: והרי בארנו שמטטרו"ן הוא מעשה מרכבה, ועליו נאמר (חגיגה י"א ע"ב) אין דורשין במרכבה ביחיד, מה זה "ביחיד", ביחידו של עולם, אלא אם כן יהיה חכם ומבין מדעתו. חכם בחכמה,

כחכמתו של חזירו ומספרם ומקוצל להם ע"ה שהם נ' חוץ מאחד^י ואפשר שיהיה השער הזה זידיעת הצורה יתצ' שלא נמסר לנצרא.

ואל תסתכל צאמרם נצראו בעולם כי על הרוב ידבר והשער האחד לא נצרא והמספר הזה רמוז בתורה בצפירת העומר וצפירות היוצל כאשר אגיד זו סוד בהגיעי שם צרפון הקדוש ברוך הוא.

וכל הנמסר למשה רבינו בשערי הצנינה הכל נכתב בתורה בצפירוש או שרמוזה צתיצות או צגימטריאות או צצורת האותיות הכתובות

כהלכתן או המשתנות צצורה כגון הלפופות והעקומות וזולתן או צקוצי האותיות וצכתריהם כמו שאמרנו כשעלה משה למרום מצאו להקצ"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו אלו למה אמר לו עתיד אדם אחד לדרוש בהם תלי תלים של הלכות עד זו מניין לך א"ל ה' למשה מסיני כי הרמזים האלו לא יתצוננו אלא מפה אל פה עד משה מסיני^י וכו'.

עוד יש צידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא^י שהתיצות מתחלקות לשמות צענין אחד כאלו

מאיר האמת

בדרועי דמלכא אתקריאת קבלה למשה מסיני וכד שריא בפמא דמלכא מיד פה אל פה אדבר בו וכד אייה מרחקא הלכה ממשה שכנתא אייה ריב לה' לתתא וכד לאו אייה בדרועי קבלה אייה ריב לעילא.

תרגום: כשעומדת על רגליה בגלות האחרונה נקראת הלכה למשה מסיני וכששורה בזרועות המלך נקראת קבלה למשה מסיני וכששורה בפי המלך מיד פה אל פה אדבר בו וכשהיא מרחקת הלכה ממשה השכינה היא ריב ליהו"ה למטה וכשאינה בזרועו קבלה היא ריב למעלה.

ההבדל שבין נגלה לנסתר היא שנגלה נלמדת בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, ונסתר רק איש מפי איש משה רבינו, וזה הסיבה שהיא נסתרה, וקבלה - שמעתי מהגר"מ שפירא ז"ל.

ה. עי' זהר (ח"ב ככד ע"א): דתנינן אורייתא כלא שמא דקודשא בריך הוא ומאן דמשתדל בה כמאן דמשתדל בשמא קדישא בגין דאורייתא כלא חד שמא קדישא הוא שמא עלאה שמא דכליל כל שמהן ומאן דגרע אות חד מינה כאילו עביד פגימותא בשמא קדישא

תרגום: ששנינו כל התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא ומי שמשתדל בה כמי שמשתדל בשם הקדוש משום שכל התורה היא שם קדוש אחד שם עליון שם שכולל את כל השמות ומי שגורע ממנה אות אחת כאלו עשה פגם בשם הקדוש עי' יונת אלם פרק א', ז"ל, כאן כל התורה כלה שם א' בסוד אצילות נעלם אין עסק בה לזולתו ית'.

התחתון ועולם התיכון ונתן בעולם התחתון הקטן צורת שלשתן צורת המדברת וצורת הצומחת וצורת השכלית.

ג. עי' תיקו"ז (עו ע"ב): כתר עליון דא איהו שלימו דחמשיין שערי בינה ודא איהו דלא אתייהיב למשה דעליה אתמר נתיב לא ידעו עיט ועליה אמרו זכרונם לברכה במופלא ממך אל תדרוש וכו' בגין דאיהו מקור דלית ליה סוף ובמקור דלית ליה סוף מאן יכיל לאשגא ולאשכחא ליה.

תרגום: כתר עליון זוהי שלמות של חמשים שערי בינה וזהו שלא נתן למשה שעליו נאמר נתיב לא ידעו עיט ועליו אמרו זכרונם לברכה במפלא ממך אל תדרוש וכו' משום שהוא מקור שאין לו סוף ובמקור שאין לו סוף מי יכול להשיג ולמצא לו (סוף).

עי' בהגר"א על תז"ח (נ ע"ב): משה רבינו לא השיג אלא בבריאה כידוע בסוד מ"ט שערי בינה שמקנת בבריאה ואף שער הנו"ן שהוא כתר שבבריאה לא השיג לפי שהוא מלכות דאצילות ועל עולם האצילות נאמר כך עלה במחשבה שא"א לגלות, ועי' בהגר"א על תיקו"ז א ע"ב ד"ה ואמר הרקיע: דעת המתפשט הוא זוהר הרקיע של הדעת למעלה ביסוד, והוא דרגא דמשה, שהוא דעת, משה מלגאו כידוע (לקמן כט ע"ב), ולכן השיג למ"ט שערי בינה (ר"ה כא ע"ב), וזהו בינה, דרגא שהן נ' תרעין דמתפשטין מינה, ושער החמישים דבוק בה, ולכן לא השיג.

ד. עי' תיקו"ז (נ ע"ב): כד קמת על רגלהא בגלותא בתראה אתקריאת הלכה למשה מסיני וכד שריא

תחשוז על דרך משל כי פסוק בראשית יתחלק למיזות אחרות כגון בראש יתברא אלהים וכל התורה כן מלמד לרופיהן וגימטריותיהן של שמות וכבר כתב רבינו שלמה בפירושו בתלמוד ענין השם הגדול של ע"ב באיזה ענין הוא בשלשה פסוקי ויסע ויצא ויטי ומפני זה ספר תורה שטעה בו באות אחת במלא או בחסר פסול כי זה הענין יחייב אותנו לפסול ס"ת שיחסר בו ו' אחד ממלות אותם שצאו מהם ל"ט מלאים בתורה או שיכתוב הו' באחד משאר החסרי וכן כיוצא בזה אף על פי שאינו מעלה ולא מוריד כפי העולה במחשבה.

לג) ויהיה שלשת אלפים כאלו אמר שלשת חבורים ורמז אותם בשם האחד משלי והשני שיר השירים הוא שאמר ויהי שירו רמז לשיר השירים והזכיר חמשה ואלף אות אל"ף ממש והכוונה כי יסוד שיר השירים מחובר על יסוד ה"א האחרונה שבשם הוי"ה הנקראת כל"ו וע"כ יקראנה תמיד (שה"ש ד ט) אחותי כלה"ה שהרי מלת כלה כוללת שניהם מלת כל וה"א באחרונה וכשאמר ויהי שירו חמשה ואלף באר כי היה יסוד שירו ועקרו ה"א וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון זה ספר קהלת המיוסד על חכמת הטבע והסתכל איך נשתמש בכל החבורים בלשון וידבר ובחבור שיר השירים שהוא קדש קדשים נשתמש בו בלשון הוי"ה ואמר ויהי שירו לפי שהוא מחובר על יסוד ההוי"ה.

ונראה לי כי אלפים [וידבר שלשת אלפים משל - מלכים א' ה יא] מלשון למוד החכמה כענין שכתוב ואאלף חכמה (איוב לג

רבינו בחיי

(א א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:

בראשית ברא אלהים - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו

זה ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו שאם יאמרו אומות העולם לטקיים אתם שכשנתם לכם ארצות שצעה גויים

רמב"ן

מאיר האמת

שלמטה עומד על שנים עשר בקר, והים הזה למעלה נקרא י"ם. למה נקרא ים, אלא משום אותה דרגה של צדיק שממלאת הים הזה נקרא יום, שכתוב ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב "אור זרוע לצדיק", וזה מאיר בסוד של השם הקדוש, שבו ממלא לים הזה שנקרא ה"א תחתונה (אחרונה של השם הקדוש). זהו שכתוב "כל הנחלים הלכים את הים", וכל זה דרגת הצדיק שנקראת "כל", משום שכל התפנוקים יוצאים ממנו. הנחלים אלו חמש הדרגות שעמו, הולכים אל הים למלא אותה. ועי' רמב"ן לקמן כד א. ח. עי' זו"ח (נא ע"א): ה' האחרונה הזו נקראת כלה כשמחבר עמה כל.

ו. עי' לקמן פרשת בשלח הערה יח. ז. עי' זהר (ח"א רנא ע"ב, והוא גם מופיע בזו"ח ח ע"א, ובתז"ח מט ע"ד): ולקביל האי דרגא עבד שלמה ימא לתתא עומד על שנים עשר בקר והאי ימא לעילא אקרי י"ם מ"ט אקרי ים אלא בגין ההוא דרגא דצדיק דאמלי להאי ים אקרי יום דכתיב ויקרא אלקים לאור יום וכתוב אור זרוע לצדיק והאי נהיר ברזא דשמא קדישא דביה אמלי להאי ים דאקרי ה"א תתאה [בתרא דשמא קדישא] הה"ד כל הנחלים הולכים אל הים כ"ל דא דרגא דצדיק דאקרי כל בגין דכל תפנוקין נפקין מניה הנחלים אלין חמש דרגין דעמיה הולכים אל הים לאמלי לה. תרגום: וכנגד הדרגה הזו עשה שלמה הים

הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש צרוך הוא היא ונתנה לאשר ישר צעינו וצרכנו נתנה להם וצרכנו נטלה מהם ונתנה לנו וזו אגדה בלשון שכתבה רבינו שלמה צפירושיו.

ויש לשאלו זה כי צורך גדול הוא להתחיל התורה בצראשית צרא אלהים כי הוא שורש האמונה ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון הוא כופר צעיקר ואין לו תורה כלל והתשובה מפני שמעשה צראשית קוד עמוק אינו מוצן מן המקראות ולא יודע על צוריו אלא מפי הקבלה עד משה רבינו מפי הגבורה^ט ויודעו חייבין להסתיר אותה לכך אמר רבי יצחק שאין להתחלת התורה צורך בצראשית צרא והספור צמה שנצרא ציום ראשון ומה נעשה ציום שני ושאר הימים והאריכות ציצירת אדם וחיה וחטאם וענשם וספור גן עדן וגרוש אדם ממנו כי כל זה לא יוצן צינה שלימה מן

הכתובים וכל שכן ספור דור המצול והפלגה שאין הצורך בהם גדול ויספיק לאנשי התורה בלעדי הכתובים האלה ויאמינו בכלל בזוכר להם צעשרת הדצרות (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר צם וינת ציום השציעי ותשאר הידיעה ליחידים שצהם הלכה למשה מסיני^{יא} עם התורה שצעל פה.

וכוונתם זו שמלת צראשית תרמוז כי צעשר ספירות נצרא העולם^{יב} ורמוז לסיפירה הנקראת חכמה שצה יסוד כל^{יג}, כענין שנאמר (משלי ג יט) ה' צחכמה יסד ארץ, היא התרומה^{יד} והיא קדש^{טו} אין לה שיעור למיעוט התצוננות הנצראים צה, וכאשר ימנה אדם עשר מדות ויפריש אחת מעשר רמוז לעשר ספירות יתצוננו החכמים צעשירית וידצרו צה^{טז}, והחלה^{יז} מלוא יחידה צעיסה תרמוז לזה וישראל

מאיר האמת

כמו שתרגם יונתן "בראשית" בחכמה בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית, בגלל שכתר עליין זה טמיר הוא ראשון, ועל שלא נכנס בחשבון הראשית הוא שני, בגלל זה ב' ראשית. ועי' אד"ז (רפט ע"ב): אתר דשירותא אשתכח וכו' הוא נהירו דחכמתא. תרגום: מקום שהתחלה נמצאת, וכו' הוא אור החכמה. יד. עי' זהר (ח"א ל ע"ב): בראשית ברא אלהים רוא (במדבר טו כ) דראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה דא חכמה עלאה דאיהי ראשית. תרגום: "בראשית ברא אלהים", סוד של "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" זו חכמה עליונה שהיא ראשית. ועי' זהר (ח"ב רעא ע"א): ד"א ויקחו לי תרומה ויקחו לקדש תרומה שהיא יו"ד והיא עשירי ומנלן דעשירי קדש דכתיב העשירי יהיה קדש לקדש ומאי נינהו קדש דכתיב וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם דכתיב ראשית חכמה יראת יי' אין חכמה אלא יראת השם. תרגום: דבר אחר ויקחו לי תרומה ויקחו לי

ט. עי' לעיל הערה ד.

י. עי' זהר (ח"ג כח ע"א): דבגינייהו [דהיינו הערב רב] צריך לכסאה רזין דאורייתא, כמה דאוקמוה (משלי כה ב) כבוד אלהים הסתר דבר, עד דמתעברין מעלמא.

תרגום: שבשבים צריך לכסות את סודות התורה כמו שבארוה כבוד אלהים הסתר דבר, עד שעוברים מן העולם.

יא. עי' תיקו"ז (טו ע"ב): ועוד הרבה מקומות שהלכה למשה מסיני היא בחי' לימוד קבלה, ועי' לעיל הערה ד.

יב. עיין ספר יצירה (פ"א מ"ב): עשר ספירות בלי מה, ועשרים ושתים אותיות יסוד, שלש אמות ושבע כפולות, ושתים עשרה פשוטות.

יג. עי' זהר (ח"א לא ע"ב): בראשית ב' ראשית (נ"א) היא חכמה כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בגין דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית (בגין) דהאי כתרא עלאה טמירא היא קדמאה ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' ראשית.

תרגום: בראשית, ב' ראשית, (היא חכמה,

שנקראו ראשית היא כנסת ישראל^{יח} המשולה
צזיר השירים לכלה^{יט} שקראה הכתוב צת ואחות

ואסב וכזר צל להס זה צמד^{רש} (שה"ש רנה פ"ג
סי' כה) צעטרה שעטרה לו אמו, וצמקומות

מאיר האמת

לקדש תרומה שהיא יו"ד והיא עשירי ומנין לנו
שעשירי קדש שכתוב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש
לקדש ומהו קדש שכתוב וראשית כל בכורי כל וכל
תרומת כל מכל תרומותיכם שכתוב ראשית חכמה
יראת ה' אין חכמה אלא יראת השם.

טו. עי' זהר (ח"ג רצז ע"א): וחכמה עלאה קדש
אקרי.

טז. עי' לקמן הערה רמו.

יז. עי' זהר (ח"ג קעד ע"א): ראשית עריסותיכם
חלה תרימו תרומה וגו' פקודא דא להפריש חלה
לכהן חל"ה הכי חושבניה מ"ג ביצים וחומש ביצה
חד מחמש ואית חומש חד מן חמשין דאיהו נ' ודא
סימן מג"ן דאיהו מיכא"ל גבריא"ל נוריא"ל חלה
שכינתא דבאתר דאלין מלאכין תמן אבהן תמן
ובאתרא דאבהן תמן שכינתא תמן ובה ויחל בה
צלינא הה"ד (שמות לב יא) ויחל משה את פני יי'
אלהיו אדני יהו"ה אתה החלות להראות את עבדך
ובה חלה זכות אבות ובה תמה זכות אבות לרשעים
דהוּוּ מקבלים אגרייהו בהאי עלמא.

תרגום: "ראשית עריסותכם חלה תרימו וגו",
מצוה לו להפריש חלה לכהן חל"ה, כך חשבונה מ"ג
ביצים וחומש ביצה, אחד מחמש, ויש חומש אחד
מחמשים שהוא נ', וזה סימן מג"ן, שהוא מיכא"ל
גבריא"ל נוריא"ל, חלה שכינה, שבמקום שמלאכים
אלה שם, האבות שם, ובמקום שהאבות שם, שכינה
שם, ובה "ויחל", בה אנו מתפללים, זהו שכתוב
"ויחל משה את פני ה' אלהיו" "אדני יהו"ה אתה
החלות להראות את עבדך", ובה חלה זכות אבות,
ובה תמה זכות אבות לרשעים, שהיו מקבלים שכרם
בעולם הזה.

יח. עי' זהר (ח"א יד ע"א): דאתאחדת בהו כנסת
ישראל גבורה דלתתא ודא ה' בתראה דנטלא לון
ואתכלילת מנהון.

תרגום: שנאחזת בהם כנסת ישראל, הגבורה
שלמטה, וזו ה' האחרונה שנוטלת אותם ונכללת
מהם.

יט. עי' לעיל הערה ח.

כ. עי' זהר (ח"ב ק ע"ב): אלא מה דאמר צאינה
וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה כתיב ולא
כתיב ובעטרה דכל מאן דחמי ההיא עטרה חמי נעם
מלכא דשלמה דיליה שעטרה לו אמו הא תנינן קרי

לה בת קרי לה אחות קרי לה אם וכלא איהו וכלא
הוי מאן דיסתכל וינדע בהאי ינדע חכמתא יקירא
וכו' מאנא דהות לתתא היך יתעביד לעילא בעלה
דהוה לעילא היך יתהפך וליהוי לתתא בת זוגיה
אתעבידת אמיה וכו' הכא אית לאקדמא בקדמיתא
מלה חדא דאמרו קדמאי באינון חזוי ליליא דתנן
מאן דאתי על אמיה בחלמא יצפה לבינה דכתיב
(משלי ב ג) כי אם לבינה תקרא הכא אית לאסתכלא
אי בגין דאיהי אם יאות והוה ליה למכתב הכי דמאן
דחמא אמיה בחלמא יזכי לבינה אבל מאן דאתי על
אמיה אמאי.

אלא רזא עלאה איהו בגין דאתהפך וסליק
מתתא לעילא ברא הוה בקדמיתא כיון דסליק לעילא
אתהפך אילנא ואתעביד איהו מעלמא עלאה ושליט
עלה וזכי לבינה.

בקדמיתא כד סליק אינש לתליסר שנין מה
כתיב (תהלים ב ז) יהו"ה אמר אלי בני אתה אני
היום ילדתיך כדין איהו לתתא מינה כיון דסליק עלה
האי איהו מעלמא עלאה דהא אסתלק בדרגא דיוסף
ודא (ס"א ודאי) זכי לבינה.

אוף הכי האי מאנא בקדמיתא איהו הוה
בדרגא דיוסף בעל אילנא תתאה קיימא ברעותיה
ושליט עליה דהא כל נוקבא בדיוקנא דנוקבא אילנא
תתאה קיימא כיון דאיהו לא בעא לקיימא בההוא
דרגא דיוסף ולא אתקיים לשמשא ביה ולאפשא
בעלמא ולמעבד תולדין כדין נחית לתתא ואתעבידת
איהי אמיה וההוא פרוקא ירית ירותא דיוסף דהוה
הוא בקדמיתא ואיהו נחית לתתא.

כיון דנחית לתתא כדין אתקיים ביה יהו"ה
אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך אתהפך אילנא
מה דהוה תחותיה ואיהו שליט עליה אתהדר ושליט
ההוא אילנא עליה ואיהו נחית לתתא כיון דאיהו
נחית לתתא ההוא דירית ירותא אתר דיוסף אבוי
אקרי ואבוי הוי ודאי כלא איהו על תקוניה ודאי
כדקא יאות.

תרגום: אלא מה שאמר צאינה וראינה בנות
ציון במלך שלמה בעטרה כתוב ולא כתוב ובעטרה
שכל מי שרואה אותה עטרה רואה את הנועם של
המלך שהשלום שלו שעטרה לו אמו הרי שנינו
קורא לה בת וקורא לה אחות קורא לה אם והכל הוא
והכל היה מי שיסתכל וידע את זה ידע חכמה נכבדה

רבים וכן וירא ראשית לו (דברים לג כא) דמשה, יסצרו כי משה רבינו נסתכל צאיספקלריא המאירה^{כא} (ינמות מט ע"ב) וראה ראשית לו ולכן זכה לתורה. הכל כוונה אחת להם ואי אפשר להאריך צפירוש זה הענין צמכתצ והרמזו רצ המוק כי יסצרו צו סצרות אין צהס אמנת אצל הזכרתי זה לצלוס פי קטני אמנה מעוטי חכמה המלעיגים על דברי רבותינו.

ועתה שמע פירוש המקרא על פשוטו נכון רמב"ן שם וצרו הקדוש צרוך הוא צרא כל הנצראים מאפיסה מוחלטת ואין אללנו צלשון הקדש צהוצאת היש מאין אלל לשון צראיב ואין כל הנעשה חמת השמש או למעלה הווה מן האין המחלה ראשונה אצל הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין צו ממש אצל הוא כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן

מאיר האמת

וכו' כלי שהיה למטה איך יעשה למעלה בעלה שהיה למעלה איך יתהפך ויהיה למטה בת זוגו נעשתה אמו וכו'.

עכשיו יש להקדים בראשונה דבר אחד שאמרו הקדמונים באותם מראות הלילה ששנינו מי שבא על אמו בחלום יצפה לבינה שכתוב כי אם לבינה תקרא כאן יש להתבונן אם משום שהיא אם, יפה, והיה לו לכתוב כך שמי שרואה אמו בחלום יזכה לבינה אבל מי שבא על אמו למה.

אלא סוד עליון הוא משום שהתהפך ועלה מלמטה למעלה בן היה בתחלה כיון שעלה למעלה מתהפך האילן ונעשה הוא מעולם עליון ושולט עליה וזוכה לבינה.

בתחלה כשעולה אדם לשלש עשרה שנה מה כתוב ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך אז הוא למטה ממנה כיון שעלה אליה הרי הוא מן העולם העליון שהרי התעלה לדרגת יוסף וזה (ודאי) זוכה לבינה.

כמו כן כאן כך הכלי הזה בתחלה הוא היה בדרגת יוסף בעל האילן התחתון עומד ברצונו ושולט עליו שהרי כל נקבה עומדת בדמות הנקבה העץ התחתון כיון שהוא לא רצה לעמוד באותה דרגה של יוסף ולא התקיים לשמש בה ולהתרבות בעולם ולעשות תולדות אז יורד למטה והיא נעשית אמו ואותו הגואל יורש את ירושת יוסף שהיה הוא בראשונה והוא ירד למטה.

כיון שירד למטה אז התקיים בו ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך התהפך האילן מה שהיה תחתיו והוא שולט עליו חזר ושולט האילן ההוא עליו והוא יורד למטה כיון שהוא יורד למטה אותו שירש ירושת מקום יוסף אביו נקרא אביו יהיה ודאי

והכל הוא על תקונו ודאי כראוי. עי' שעה"כ ליל שבת א: והענין הוא כי בהיותה אצלו שויים בקומתם נק' אחותו, וכשמזדווגת עמו נקראת אשתו, וכשעלה בג"ת דאימא שהוא בתפלת מוסף בלחש, אז נקראת עטרת בעלה כנז' שם ואז נקרא' אמו.

כא. עי' תיקו"ז (לד ע"א): תא חזי, יהו"ה אדנ"י איהו קודשא בריך הוא ושכינתיה בתרין שוקין יהו"ה לימינא אדנ"י לשמאלא ואינון אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה בצדיק תרוייהו חד יאקדונוק"י.

תרגום: בא וראה, יהו"ה אדנ"י הוא הקב"ה ושכינתו בב' שוקיים: יהו"ה בימין, אדנ"י בשמאל, והם אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה בצדיק. כאשר שניהם כאחד, יאקדונוק"י.

עי' בהגר"א בתיקו"ז (פט ע"א): ב' דרגין הוא כנבואה מסט' דראיה הוא אספקלריא דנהרא ומסט' דשמיעה אספקלריא דל"נ דכתיב בהון ואראה את ה' כו' ואשמע אחרי קול והם ראי' מסט' דתורה שבכתב הוי"ה דצריך ראי' שם ושמיעה מסט' דתורה שבע"פ דצריך שמיעה והם ימינא ושמאלא. ע' בהגר"א בתו"ח יח ע"א וז"ל דלא אנהיר סיהרא אספקלריא כו' - כי אין השגה לשום בריה רק בשכינה כידוע רק שמרע"ה אנהיר לה בדרגיה ועביד לה אספקלריא דנהרא, עכ"ל.

כב. עי' זו"ח (יז ע"א): אמר רב חסדא, וכי השמים מאיין נבראו, והלא מאותו האור של מעלה נבראו. א"ר תנחום, כך הוא, אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות. וכן הוא האדם. ותמצא בשמים בריאה, ואחר כך עשיה. בריאה בורא השמים, כלומר מאין. עשיה, לעושה השמים, מדבר

(קדושין מ ע"ג) צתוהא על הראשונות מפני שאם
 צא אדם לגזור צו שם תוהא ונמלך לקוראו צסם
 אחר כי לא לצט נורה שיתפש צה השם כלל
 והנורה הנלצטת לחומר הזה נקראת צלשון
 הקדש צהו והמלה מורכצת כלומר צו הוא כמלת
 לא תוכל עשהו (שמות יח יח) שמחוסר הו"ו
 והאל"ף עשו הוא.

וזהו שאמר הכתוב (ישעיה לז יא) ונטה עליה קו
 תהו ואצני צהובי כי הוא הקו אשר צו
 יתחס האומן מחצצת צנינו ומה שיקוה לעשות

הכח אל הפועל והוא החומר הראשון נקרא
 ליונים היוליבי ואחר ההיולי לא צרא דצר אצל
 יצר ועשה כי ממנו המציא הכל והלציש הצורות
 ומקן אותן.

ודע כי השמים וכל אשר צהם חומר אחד
 והארץ וכל אשר צה חומר אחד
 והקצ"ה צרא אלו שניהם מאין ושניהם לצדם
 צבראים והכל נעשים מהם.

והחומר צה זה שקראו היולי נקרא צלשון
 הקדש תוהו והמלה נגזרה מלשונם

מאיר האמת

ולבן. שקליפות האגוז אחד תהו, קו ירוק, שני בהו
 אבנים מפולמות, קליפה חזקה כאבן מפולמת, כנגד
 שתי קליפות אלו מוץ ותבן של חטה. וכן ע"י תיקו"ז
 (יב ע"ב): אתמר עלייהו והארץ היתה תהו, דא קו
 ירוק קליפה קדמאה דאגוזא, ובהו אבנים מפולמות,
 עכ"ל.

ועיי"ש (פו ע"ב): תלת קליפין אינון בערלה
 לקבל תלת קליפין דאגוזא ועלייהו אתמר והארץ
 היתה תהו ובהו וחשך (בראשית א ב) תהו קו ירוק
 קליפה קדמאה בהו קליפה תניינא חשך קליפה
 תליתאה ותלת אלין דא על גב דא לקבל תלת גווינין
 דעינא דאתמר בהון ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
 עיניכם וכו' לקבליהו תלת גווינין דקשת.

תרגום: שלש קלפות הן בערלה כנגד שלש
 קלפות האגוז ועליהם נאמר והארץ היתה תהו ובהו
 וחשך תהו קו ירוק קלפה ראשונה בהו קלפה שניה
 חשך קלפה שלישית ושלש אלו זו על גב זו כנגד
 שלשת צבעי העין שנאמר בהם ולא תתורו אחרי
 לבבכם ואחרי עיניכם וכו' כנגדם שלשת צבעי
 הקשת.

ע' ע"ח (שער מ"ד ומ"ן פרק י'): והנה כך
 דרכו תמיד עמה כי אחר שהז"א סותם פתחה תמיד
 נמצא כי אמא לעולם היא בתולה והוא סוד אסתר
 ירקרקת היתה כי סוד בינה קו ירוק כנזכר בתקונים
 והיתה נקרא אילת השחר על שרחה צר ובכל שעה
 היתה כבתולה. והנה אותו הרוח דיהיב בה בכל
 זמנא אינו לבטלה כי הנה הוא נמשך בז"א ונמשך
 ממנו אל הנוקבא שלו לעשות בה כלי גם היא וניתנה
 לה מיסוד שלו ליסוד שלה לעשותה כלי, עכ"ל. ע'י
 בגר"א ס"י יג ע"ד: תהו קו ירוק הוא בינה כידוע,

ממשות, מהאור של מעלה. וא"ר תנחום, עשייה הוא
 תיקון הדבר בגודל ומעלה מכמות שהיה. כמה דאת
 אמר, "ויעש דוד שם".

כג. ע'י ע"ח בשער קיצור אבי"ע רפ"י.

כד. ע'י פרקי דרבי אליעזר (פרק ג): שמים מאי זה
 מקום נבראו מאור לבושו שהוא לבוש לקח ופרש
 כשמלה והיו מותחין והולכין עד שאמ' להן די
 ונקרא אל שדי מי שאומר לעולם די שמאיר לבושו
 שנ' עוטה אור כשלמה הארץ מאי זה מקום נבראת
 משלג שתחת כסא כבודו.

ע'י דברי הגר"א בספד"צ (דף כו ע"ג): ר"ל
 שמים נקרא עולם היצירה שז"א מקנן שם כידוע
 (תיקו"ז כד ע"ב, ע"ח מיעוט הירח ג), ואמר שנברא
 מאור לבושו, ר"ל מבריא.

כה. ע'י לקמן הערה כט.

כו. ע'י חגיגה (יב ע"א): תנא תהו קו ירוק שמקיף
 את כל העולם כולו שממנו יצא חשך שנאמר ישת
 חשך סתרו סביבותיו בהו אלו אבנים המפולמות
 המשוקעות בתהום שמהן יוצאין מים.

וע'י זהר (ח"ג רכז ע"א): ואינון קליפין
 דסחרין לד' חיון דמטטרון אינון תהו והנה רוח
 גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לא ברוח יי'
 בה"ו ואחר הרוח רעש לא ברעש יי' הא תרין קליפין
 ירוק וחוויר דקליפין דאגוזא חד תהו קו ירוק תניינא
 בהו אבנין מפולמין קליפא תקיפא כאבנא מפולמא
 לקבל תרין קליפין אלין מוץ ותבן דחטה.

תרגום: ואותן קליפות שסובבות לארבע חיות
 מטטרון, הן תהו, "והנה רוח גדולה וחזק מפרק
 הרים ומשבר סלעים", "לא ברוח ה'", "בה"ו, "ואחר
 הרוח רעש לא ברעש ה'", הרי שתי קליפות, ירוק

נגזר מן קוה אל ה' (מהלילס מ יד) והאצנים הם נורות צננין וכן כתוב מאפס ותהו נחשצו לו (ישעיה מ יז) כי התוהו אחר האפסכו ואינו דבר וכן אמרו צספר ילירה (פ"צ מ"ו) ילר מתהו ממש ועשה אינו ישנו.

ועוד אמרו צמדרש רצי נחוניא צן הקנה (ספר הנהיר אות צ) אמר רצי צרכיה מאי דכתיב והארץ היתה תהו וצהו מאי משמע היתה שכבר היתה תהו ומאי צהו אלל תהו היתהכ"ח ומאי תהו דבר המתהא צני אדם וחזרה לצהו ומאי צהו דבר שיש צו ממש דכתיב צו הוואכ"ט.

ואמר אלהים צעל הכחות כלס כי המלה עיקרה אל שהוא כח והיא מלה מורכבת אל הס כאלו אל סמוך, והס ירמוז לכל שאר הכחות, כלומר כח הכחות כולס, ועוד יתצאר סוד צזה.

אם כן יהיה פשט הכתובים על נכון משמעותו צתחלה צרא אלהים את השמים כי הוציא חומר שלהס מאין ואת הארץ שהוציא החומר שלה מאין והארץ תכלול ארצע היסודות כלסל כמו ויכלו השמים והארץ וכל צבאס (להלן צ א) שתכלול כל הכדור התחתון וכן הללו את ה' מן

מאיר האמת

(ר"ת תה"ו), הרי פרשוה, כל מקום שכתוב "אלה" פסל את הראשונים, ואלה תולדות של תהו שנרמוז בפסוק השני, "והארץ היתה תהו". ואלה הם שנתבאר, שהקדוש ברוך הוא בורא עולמות ומחריבן, ולכן הארץ היתה תוהה ובוהה.

ע"י ליקוטי תורה בראשית שה"היתה" היא עולם הנקודות שקדם לעולם התיקון.

כט. ע"י זהר (ח"א טז ע"א) וז"ל: תה"ו אתר דלית ביה גוון ולא דיוקנא ולא אתכליל ברזא דדיוקנא השתא איהו בדיוקנא כד מסתכלן ביה לית ליה דיוקנא כלל לכלא אית לבושא לאתלבשא בר האי (דאתחזי ביה וליתיה כלל ולא הוי) בה"ו להאי אית ליה ציורא ודיוקנא אבנין משקעין גו גליפא (ג"א קליפה) דתהו נפקי גו גליפא דמשקען תמן.

תרגום: "תהו" הוא מקום שאין בו צבע ולא דמות ולא נכלל בסוד הדמות, עכשיו הוא בדמות, וכשמסתכלים בו אין לו דמות כלל. לכל יש לבוש להתלבש פרט לזה (שנראה בו ואינו כלל ולא היה). "בה"ו" יש לו ציור ודמות, אבנים שקועות בתוך החקיקה (קליפה) של תהו, יוצאים מתוך חקיקה השקועה שם.

ל. ע"י זו"ח (ו ע"ד): תדע לך שהבורא יתברך ברא האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה מאש מרוח ממים מעפר שנאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים אלו הם הד' דברים הנזכרים.

ועי"ש (יג ע"ד): אר"י כוורדין של שליא דאשה דמלייאן מן זרעא דב"נ דאית ביה היסודות כלס כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה

שמקיף את כל העולם שממנה יוצא חשך לעולם וכו', ובהו כנגד חכמה שהן אבנים מפולמות.

כז. ע"י לקמן פסוק ח ששם איתא שקדמותם אפס. ע"י שער דרושי אבי"ע פרק א', ש"אפס" הוא כינוי לא"ס.

כח. ע"י לעיל הערה כד. ע"י זהר (ח"א טז ע"א): והארץ היתה תהו ובהו וגו' (בראשית א ב) היתה דייקא מקדמת דנא תלגא גו מייא נפקא מינה זוהמא בההוא חילא דתלגא במייא ואקיש בה אשא תקיפא והוה בה פסולת ואתעדיאת ואתעבידת תה"ו מאתר (ג"א מדורא) דזוהמא קינא דפסולת ובה"ו ברירו דאתבריר מגו פסולת ואתיישב בה חשך רוא דאשא תקיפא וההוא חשך דחפי על גבי ההוא תה"ו על גבי ההוא פסולת ואתתקנת מיניה.

תרגום: "והארץ היתה תהו ובהו וגו'", "היתה" דוקא, מקודם לזה, שלג בתוך המים, יצאה ממנה זוהמא באותו כח של שלג במים, והכה בה אש חזקה, והיתה בה פסולת, והוסרה ונעשתה "תהו" ממקום (מדור) הזוהמא, קן הפסולת, "ובהו" בריר שהתברר מתוך פסולת, והתיישב בה החושך, הסוד של אש חזקה, ואותו חושך כיסה על אותו תה"ו על גבי אותה פסולת והתקנה ממנו.

ע"י שם (כד ע"ב): אלה תולדות השמים ו'הארץ (בראשית ב ד) (ר"ת תה"ו) הא אוקמוה כל אתר דכתיב אלה פסל את הראשונים ואלין תולדין דתהו דאתרמיזו בקרא תניינא והארץ היתה תהו ואלין אינון דאתמר דקב"ה ברא עלמין ומחריבן ובגין דא ארעא הוה תוהה ובוהה.

תרגום: "אלה תולדות השמים ו'הארץ"

הארץ תניינים וכל תהומות (תהלים קמ"א) וזולתם רבים.

והנה בצריאה הזאת שהיא כנקודה קטנה דקה ואין בה ממש נצראו כל הנצראים בשמים וצארך ומלת "את" כמו ע"ס הדצ"ל. ודרשו בה שהיא לעולם לרבות כי היא נגזרה מן אתא בקר וגם לילה (ישעיה כ"ב) וכן אמרו רבותינו (צ"ר פ"א ס"י י"ד) את השמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ואת הארץ לרבות האילנות ודשאים וגן עדן ואלו כלל כל הנצראים בעל הגוף.

אחר שאמר כי צמחלה צמאמר אחד צרא אלהים השמים והארץ וכל צבאם חזר ופירש כי הארץ אחר הצריאה הזו היתה תהו כלומר חומר אין בו ממש והיתה צהו כי הלציש אותה לורה.

ופירש שצורה הזו לורת ד' יסודות שהם האש והמים והעפר והאור ומלת

הארץ תכלול ארבעת אלה והאש נקראת חשך מפני שהאש היסודית משוכה ל"ב ואלו היתה אדומה היתה מאדימה לנו הלילה והמים שנגבל בהם העפר יקרא תהום ולכן יקראו מי הים תהומות כדכתיב (שמות טו ה) תהומות יכסיומו קפאו תהומות (שם ט) תהום יקוצצני (יונה ז ו) ויקרא קרקע הים תהום ויגער צים סוף ויחרצ ויוליכם צתהומות כמדבר (תהלים קו ט) מוליכם צתהומות כסוס צמדבר (ישעיה סג יג) והאור יקרא רוח.

וכבר נודע כי היסודות הארבעה מקשה אחת והעמוד שלה הוא עגול הארץ והמים מקיפין על הארץ והאור מקיף על המים והאש מקיף על האור ואמר הכתוב כי הארץ לצשה לורה והיה האש מקיף למעלה על המים והעפר המעורבים והרוח מנשצת ומכנס צחשך ותרחף על המים ויראה לי שהנקודה הזאת צלצשה

מאיר האמת

ע"י בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ז"ל: את, ת"ת כולל כ"ב אותיות. וע"י לקמן פרשת עקב הערה יט.

ל"ב. ע"י זהר (ח"א טז ע"א): חשך הוא אשא אוכמא תקיף בגוון אשא סומקא תקיף בחיזו אשא ירוקא תקיף בציוור אשא חיוורא גוון דכליל כלא חשך תקיף בכל אשין ודא אתקיף לתה"ו חשך הוא אשא ולא איהו אשא חשוכא בר כד אתקיף לתהו ורזא דא (בראשית כז א) ותכהינה עיניו מראות ויקרא את עשו וגו' חשך פני רע דאסבר אנפין לרע וכדין אקרי חשך דשרי עליה לאתקפא ליה ורזא דא וחשך על פני תהום (בראשית א ב).

תרגום: חושך, הוא אש שחורה חזקה בצבע אש אדומה חזקה במראה אש ירוקה חזקה בציוור אש לבנה, הצבע שכולל הכל. חושך חזק בכל האשם, וזה מחזק את התה"ו. חושך הוא אש, ואיננו אש חשוכה, פרט למתי שמחזקת את התהו, וזה סוד "ותכהינה עיניו מראות ויקרא את עשו וגו'". חושך פני רע שמסביר פנים לרע, ואז נקרא חושך, ששורה עליו לחזק אותו, וזהו סוד "וחושך על פני תהום".

מכל מה שהולידה דכתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו כל תולדותיה ומאלו נתייסדו כולם. וכל התולדות נתהוו מכחות אלו.

תרגום: אמר רבי יצחק כמו גידים של שליה של אשה שמלאים מזרעו של אדם שיש בו היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה נאמר (שם א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו תולדותיה ומאלו נתייסדו כלם וכל התולדות נתהוו מכחות הללו.

וכן ע"י תיקו"ז קכא ע"א. וע"י שיערי קדושה ח"ג פ"ב: עולם העשיה תחלה יש בו חלק התחתון הנזכר, מלכות שבה, ונקרא ארבעה יסודות העולם השפל.

ל"א. ע"י זהר (ח"א טו ע"ב): א"ת כד נטיל אתוןן כלהון, כללא דכלהו אתוןן אינון רישא וסופא. תרגום: א"ת, כשלוקח האותיות כולם, הכלל של כל האותיות הם ראש וסוף.

הנורה והיתה זהו היא שהחכמים קורין אותה
 אצן שתייה (יומא נד ע"ג) שממנה נשתת העולם לג.
והנה שיעור הכתובים בתחלה ברא אלהים
 מאין את השמים וברא מאין את הארץ
 והארץ בהצראה היתה תהו והיתה זהו וזהם
 חשך ומים ועפר ורוח נושבת על המים והנה
 הכל נברא ונעשה וסמך הרוח לאלהים בעצור
 שהיא דקה מכלס"ד ולמעלה מהם רק שהיא

מרחפת על פני המים במאמרו של הקדוש ברוך
 הוא ואם תצקש בריאה למלאכים שאינם גוף לא
 נתפרש זה בתורה ודרשו זהם (ב"ר פ"א ס"ג ג
 ועוד) שנבראו ציוס שני שלא תאמר שסייעו
 בצריאת העולם.

אבל אם תזכה ותבין סוד מלת בראשית ולמה
 לא הקדים לומר אלהים ברא בראשית ל"ה
 מדע כי על דרך האמת ל"ה הכתוב יגיד בתחמונים

מאיר האמת

ואית אורייתא דבריאה ואורייתא דאצילות אורייתא
 דבריאה ה' קנני ראשית דרכו (משלי ח כב)
 ואורייתא דאצילות תורת ה' תמימה (תהלים יט ח)
 ובה תמים תהיה עם ה' אלהי"ך (דברים יח יג).

תרגום: שם יהו"ה הוא העמוד האמצעי,
 אמת. ושכינתו תורת אמת, בה נברא הכסא שהוא
 אלהי"ם. והיינו "בראשית ברא אלהים", בתורה
 שהיא ראשית, ברא הכסא שהוא אלהי"ם, שכך
 עולה הכס"א לחשבון אלהי"ם. ויש תורה של
 בריאה ותורה של אצילות, תורה של בריאה ה' קנני
 ראשית דרכו, ותורה של אצילות "תורת יהו"ה
 תמימה", ובה "תמים תהיה עם יהו"ה אלהי"ך".

ועי' זהר (ח"א כז ע"א): ואי זכו ישראל איהי
 עזר לון בגלותא מסטרא דהתר טהור כשר ואי לאו
 איהי כנגדו מסטרא דטמא פסול אסור טהור היתר
 כשר איהו יצר הטוב פסול טמא אסור איהו יצר הרע
 ואתתא דאית לה דם טהור ודם נדה מסטרא דמשנה
 איהי שויא ליה ולא איהי בת זוגיה יחודא דיליה
 דלית יחודא עד דערב רב יתמחון מעלמא ובג"ד
 אתקבר משה לבר מארעא קדישא וקבורתא דיליה
 משנה איהי ולא ידע גבר ית קבורתיה עד יומא הדין
 קבורתא דיליה משנה דשלטא על מטרוניתא דאיהי
 קבלה למשה ומלכא ומטרוניתא מתפרשא מבעלה
 בגין דא (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ וכו'
 תחת עבד כי ימלוך דא איהו עבדא ידיעא ושפחה
 דא משנה ונבל כי ישבע לחם דא ערב רב עם נבל
 ולא חכם

תרגום: ואם זכו ישראל, היא עוזרת להם
 בגלות, מצד של היתר טהור כשר, ואם לא, היא
 כנגדו מצד של טמא פסול איסור. טהור היתר וכשר
 הוא יצר הטוב, פסול טמא איסור הוא יצר הרע.
 ואשה שיש לה דם טהור ודם נדה מצד של המשנה,
 היא שוה לו ואינה בת זוגו, יחוד שלו, שאין יחוד

לג. עי' זהר (ח"א עא ע"ב): וממעל לרקיע אשר
 על ראשם כמראה אבן ספיר (יחזקאל א כה) האי
 היא אבן שתיה דאיהי נקודה חדא דכל עלמא
 וקיימא עלה קדש הקדשים ומאי היא כרסייא קדישא
 עלאה ע"כ.

תרגום: "וממעל לרקיע אשר על ראשם
 כמראה אבן ספיר", זוהי אבן השתיה שהיא נקודה
 אחת של כל העולם ועומד עליה קודש הקדשים,
 ומהי, הכסא הקדוש העליון.

לד. עי' לש"י דע"ה ח"ב מאמר דצח"ם שיש ב'
 צדדים אם יסוד הראשון הוא רוח או אש, ומסיבר
 ההבדל.

לה. עי' מגילה (ט ע"א): ותניא אמר רבי יהודה אף
 כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה
 ומשום מעשה דתלמי המלך דתניא מעשה בתלמי
 המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים
 ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל
 כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם
 נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה
 והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו אלהים ברא
 בראשית וכו'.

ועי' זהר (ח"א טו ע"א): בהאי ראשית ברא
 ההוא סתימא דלא אתידע להיכלא דא היכלא דא
 אקרי אלהי"ם ורזא דא בראשית ברא אלהי"ם
 (בראשית א א).

תרגום: בראשית הזו ברא אותו סתום שלא
 נודע להיכל הזה. היכל זה נקרא אלהים, וסוד זה
 "בראשית ברא אלהים".

לו. עי' תיקון"ז (ה ע"ב): שם יהו"ה איהו עמודא
 דאמצעייתא אמת ושכינתא תורת אמת בה אתבריותא
 כורסיא דאיהי אלהי"ם והיינו בראשית ברא אלהי"ם
 (בראשית א א) באורייתא דאיהי ראשית ברא כורסיא
 דאיהי אלהי"ם דהכי סליק הכס"א לחושבן אלהי"ם

וירמוז צעליונים, ומלת צראשית תרמוז צחכמה שהיא ראשית הראשית כאשר הזכרתי ולכן תרגמו צתרגוס ירושלמי צחכמתא והמלה מוכתרת צכתר צי"ת.

אלהים על דרך הפשט לשון אלהות ופירושו בעל הכחות כלם ומזה הטעם לא אמר אל ולא אלוה כי אם אלהים בלשון רבים לז' וכן (יהושע כד יט) אלהים קדושים הוא כי הוא כולל הקדושות כלם לח וכן דרך הלשון בממשלת השפלים (ישעיה יט ד) אדוניים קשה בלשון רבים וזה לגודל מעלות הארון ולרבו מיני הממשלה שיש לו וזה בבשר ודם אף כי בהשם יתברך אשר מיני הממשלה שלו אין להם מספר וכל המושלים אין ממשלתם רק ממנו והוא אחד

רבינו בחיי

וכחותיו רבים וכן מנהג הלשון בשאר המלות (שמות יב מב) ליל שמורים הוא (ויקרא כג כג) יום כפורים הוא ועוד יש לפרש כי נקרא אלהים בבריאת העולם לפי שברא עולמו בחכמה ובתבונה הוא שכתוב (משלי ג יט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה לט.

וע"ד הקבלה השם הזה שתי מלות הם אל הם^מ והן הנה פי' היר"ד (קהלת יב א) וזכר את בוראיך מלא ביר"ד מא והמשכיל יבין.

את השמים ואת הארץ מלת את בכ"מ לרבות וע"ד הפשט באו שני אתין הללו לרבות את שני חמרים שברא הקדוש ברוך הוא אחד שעשה ממנו שמים ואחד שעשה ממנו ארץ וז"ש והארץ היתה תהו ובהו באר כי הארץ אחרי הבריאה הזאת

רבינו בחיי שם

רבינו בחיי שם

מאיר האמת

לח. עי' ספר הפליאה (עמוד תרסט): נקרא הקב"ה אלהים קדושים כי הוא קדוש בכל ענייני הקדושות, ועי' דבריו לקמן כח יג. לט. עי' לעיל רמב"ן ד"ה ודע כי. מ. עי' לעיל הערה לז. מא. עי' עבה"ק ח"א פ"ב וז"ל: לקבוע בנפשותינו שהאצילות הוא עצם האלהות באה הקבלה לחכמי האמת ליחדו בפסוק שמע ישראל. וכתב החכם ה"ר בחיי ז"ל כוף אזניך ושמע בפסוק שמע ענין היחוד האמיתי המקובל והמוצנע אצל יודעי האמת בסוד יחוד עשר ספירות שנתחייבנו ליחד את כלן ולחבר הכל כאחד אם ממטה למעלה אם ממעלה למטה עד כאן, כל זה יורה שהאצילות הוא עצם האלהות ולזה באה מצות היחוד ליחדו כי אם היה דבר אחר נפרד מהעצם היה זה יחוד ללא אלהי אמת וחלילה וכו'. וראיתי להביא כאן מה שקבל החכם הזה בפסוק לא יהיה לך, זה לשונו ואמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אבל פני שלי יהיו אלהיך עד כאן, והכוונה על המדות שהם פניו וידוע שאין פני האדם דבר בלתי ולא חוצה לו ולא נפרד ממנו אבל הם הוא עצמו, ומזה נקראו הפנים המאירים אלהים כלומר אלי הם, וכמו שכתב הוא ז"ל בפרשת

עד שערב רב ימחו מהעולם, ולכן נקבר משה מחוץ לארץ הקדושה, וקבורתו היא משנה, "ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה". קבורתו משנה ששולטת על המלכה, שהיא קבלה למשה ומלך ומלכה מתפרדת מבעלה. ולכן "תחת שלוש רגוז ארץ וגו'", "תחת עבד כי ימלוך" זהו עבד הידוע, "ושפחה" זו משנה, "ונבל כי ישבע לחם" זה ערב רב, "עם נבל ולא חכם". לז. עי' זהר (ח"א לא ע"ב): אמר רבי יוסי האי דכתיב (דברים ד ז) אשר לו אלהי"ם קרובים אליו קרובים קרוב מבעי ליה אלא אלהי"ם עלאה אלהי"ם דפחד יצחק אלהי"ם בתראה ובגיני כך קרובים וגבורות סגיאין אינון דנפקין מחד וכלהו חד. תרגום: אמר רבי יוסי, זה שכתוב "אשר לו אלהים קרובים אליו", [למה כתוב] קרובים, היה צריך לכתוב קרוב. אלא אלהים עליון, אלהים של פחד יצחק, אלהים אחרון, ולכן כתוב קרובים, וגבורות רבות הם שיוצאים מאחד והכל אחד. ועי' מדרש תהלים קט: בכל לשון שישראל קוראין להקב"ה הוא עונה אותם. קראוהו בשדי וכו' וענה אותם בשדי, וכו' קראוהו באלהים וכו' וענה אותם באלהים וכו'.

היתה תהו ובהו ופירוש תהו ובהו חמר וצורה כלומר שהלביש לאותו חמר צורה וזהו (ישעיה סו ב) ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה ואמר ואת כל אלה כלומר כל אלה הנמצאים ידי עשתה ואחר כך ויהיו כל אלה בצורתם עתה ולפי זה החמר נברא תחלה ואחריו לא היתה בריאה כי אם יצירה ועשיה לפי שהכל המציא ממנו והלביש הצורות ובבריאה זו שהיא כנקודה קטנה דקה^{מב} ואין בה ממש נבראו כל הנבראים בשמים ובארץ. **והארץ** היתה תהו ובהו הוא החמר שאין בו ממש ואין השם נתפס בו והוא מלשון רז"ל (קידושין מ ע"ב) כתוהא על הראשונות שאם בא אדם לגזור בו שום דבר תוהא ונמלך לקרותו בשם אחר לפי שלא לבש צורה שיתפש בה השם והחמר הזה נקרא בלשון התורה תהו ובלשון הפילוסופים היולי ובהו הוא הצורה הנלבשת לחמר והיא מלה מורכבת בו הוא כלומר דבר שיש בו צורה ומזה אמר הכתוב (ישעיה לד יא) ונטה עליה קו תהו ואבני בהו^{מג} ייחס הקו לתהו שהוא החמר שאין בו ממש לפי שהקו הוא שיראה האומן מחשבת הבנין שהוא מקוה לעשות והמלה נגזרת מן (תהלים מ ב) קוה קויתי ה' ויחס האבנים לבהו שהוא הצורה לפי שהאבנים הם צורת הבנין.

ויבא הקשור בשני הכתובים אלה בתחלה ברא יש מאין בעל הכחות כלן חומר השמים וחומר הארץ והארץ אחרי הבריאה

רבינו בחיי
שם

הזאת היתה תהו כלומר חמר אין בו ממש והיתה בהו שהלביש אותה צורה והזכיר הכתוב ארבע יסודות שיש בצורה זו והם אש ורוח והמים והעפר^{מד} ומלת הארץ כוללת ארבעתם והוא כלל העולם השפל ואף ע"פ שיסוד העפר הוא אחרון הזכירו ראשון ובו ידבר ועל כן התחיל מן הארץ שהיא הנקודה והפילוסופים קראוה נקודה לפי שהיא למטה מן הגלגלים נתונה בתוכם כנקודה בתוך העגול וקראוה נקודה לפי שהיא קבועה וקיימת אין לה תנועה כלל בכללה רק בחלקיה כענין שכתוב (קהלת א ד) והארץ לעולם עומדת והנה היא בהפך מן הגלגל העליון המקיף כי זה עליון בתכלית הדקות והזכות וזו תחתון בתכלית העובי והעכירות.

ואחר שהתחיל מן הארץ חזר לסדר היסודות בסדור הראוי והוא האש והרוח והמים הזכיר וחשך הוא האש היסודית שהיא חשוכה^{מה} והקדימו לרוח מפני שהאש מקיף על הרוח והקדים הרוח למים כי הרוח מקיף על המים והמים מקיפים על הארץ והסדר הזה בעצמו מצאנו בספר קהלת ובספר איוב וכשם שהתחיל כאן מן הנקודה שאמר והארץ היתה תהו ובהו כן התחיל בספר קהלת מן הנקודה שנאמר והארץ לעולם עומדת והזכיר אחרי כן (קהלת א ה) וזרח השמש ובא השמש זהו יסוד האש ואמר אחרי כן סובב סובב הולך הרוח ואמר אחרי כן כל הנחלים הולכים אל הים.

מאיר האמת

מג. עי' לעיל הערה כו.

מד. עי' לעיל הערה ל.

מה. עי' לעיל הערה לב.

בראשית השם הזה שתי מלות אלי הם, והנה הנה פירוש היו"ד וזכור את בוראיך מלא ביו"ד והמשכיל יבין.

מב. עי' לעיל הערות כג ו-כט.

וכן באיוב התחיל מן הנקודה ג"כ שאמר (איוב כח כד) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה זהו יסוד האש (איוב כח כה) לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה הוא הסדור עצמו שבכאן בספר בראשית גם בספר קהלת לפי ששלשתם ספרי המחקר ודבריהם מיוסדים על חכמת הטבע והודיענו הכתוב בכאן באמרו והארץ היתה תהו ובהו כי הארץ לבשה צורה והחשך שהוא האש מקיף למעלה מן המים והעפר מעורבים שקרא לשניהם יחד תהום כמי הים שהעפר מעורב בהם והם נקראים תהום כענין שכתוב (יונה ב ו) תהום יסובבני והרוח מנשבת ותכנס בחשך ותרחף על המים ומה שאמר ורוח אלהים היה ראוי לומר והרוח אבל ייחס הרוח לשם אלהים לרוב דקותה אף על פי שהאש דקה יותר מן הרוח כיון שהוציא האש בלשון חשך לא רצה ליחסו אל השם יתברך.

וע"ד המדרש (ב"ר פ"א ס"ד) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ בזכות ג' דברים נברא העולם בזכות חלה בזכות מעשרות בזכות בכורים אין ראשית אלא חלה שנאמר (במדבר טו ב) ראשית עריסותיכם חלה תרימו ואין ראשית אלא מעשרות שנאמר (דברים יח ד) ראשית דגנך ואין ראשית

אלא בכורים שנאמר (שמות כג יט) ראשית בכורי אדמתך ועוד אמרו בזכות משה שנאמר (דברים לג כא) וירא ראשית לו.

וכל המצות האלו דרך אחד להן וכלן רמוז על אחדות החכמה הנקראת ראשית וכן מלת בראשית בתרגום ירושלמי בחוכמתה כי מצות הבכורים רמז לאחדות וכן מצות המעשר כי חשבון י' מפרש ומגלה כח האחד^{מו} וכן החלה מצוה יחידה בעיסה ומה שאמר בזכות משה לפי שמצינו בו ראשית ומשם זכה לקבל התורה ואם תשכיל תמצא כי מלת בראשית תרמוז על בנין בית ראשון^{מו} שעמד ת"י שנה כמנין (ויקרא טו ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש וכבר ידעת מאמר רז"ל (פסחים נד ע"א) שבית המקדש נברא קודם השמים והארץ ומפני זה הקדים מלת בראשית ברא ואחר כך את השמים ואת הארץ ולפי שעתיד ליחרב אמר והארץ היתה תהו ובהו לפי שנסתלקה שכינה מישראל.

ורוח אלהים מרחפת על פני המים זו התורה שהובטחנו בה כי לא תשכח מפי זרענו אף בגלות.

ויאמר אלהים יהי אור ירמוז על ימות המשיח שהזכיר בו הכתוב (ישעיהו ס א) קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח^{מו}.

מאיר האמת

אנפין דילה דאינון מצות עשה ומצות לא תעשה חוור וסומק ימינא ושמאלא ואלין אינון שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ויאמר אלהי"ם יהי אור ויהי אור (בראשית א ג) עלייהו אתמר על כן באורים ככדו ה'.

תרגום: שני אלפים תהו והארץ היתה תהו שני אלפים תורה ורוח אלהי"ם מרחפת על פני המים ואין מים אלא תורה פני המים שני הפנים שלה שהן מצוות עשה ומצוות לא תעשה לבן ואדם ימין

מו. עי' לעיל הערה מא והערה יד.
מז. עי' ספר הפליאה (עמוד ריג): בראשית הב' הוא ביי"ת ושאר אותיות הם ראש ת"י והנה נרמז בזו התיבה של בראשית בנין בית ראשון כמה היה עתיד לעמוד בבנינו ומצינו שעמד ת"י שנה, וע"ז נאמר בזא"ת יבוא אהרן אל הקודש.

מח. עי' תיקו"ז (פו ע"א): שני אלפים תהו והארץ היתה תהו שני אלפים תורה ורוח אלהי"ם מרחפת על פני המים ולית מים אלא אורייתא פני המים תרין

ויבדל אלהים בין האור ובין החשך כי בו יבדיל הקדוש ברוך הוא בין ישראל שקוו לישועה ובין עכו"ם השרוים בחשך. ואל הענין הזה רמזו רבותינו ז"ל (ב"ר פ"ב סי' ד) כשהוכיחו מן הכתוב הזה ארבע מלכיות והוא שדרשו והארץ היתה תהו זו מלכות בבל ובהו זו מלכות מדי וחשך זו מלכות יון תהום זו מלכות רומי ורוח אלהים זה רוחו של משיח ובאור המדרש הזה כי הש"י בפרשה זו מגיד מראשית אחרית והכתוב כוון לרמזו סוף הזמן בתחלת הזמן להורות כי תכלית כוונת הבריאה הוא לימות המשיח וזהו תחלת המחשבה סוף המעשה^{מט}.

ואם תשכיל עוד תמצא כי יש במלת בראשית אש בריית^י וכן עוד בראשית שתי תיבות בראשית^{נא} אלו השיתין שנבראו מששת ימי בראשית^{נב} וכן עוד בראשית זה אילו של יצחק^{נג} שנברא מששת ימי בראשית ועוד בראשית מלשון ארשת והוא הדבור כענין שכתוב (תהלים כא ג) וארשת שפתיו ובאורו ב' ארשת, כלומר ב' מאמרות נברא העולם. ודע והבן כי העולם נברא בתשרי ומלת בראשית תרמוז לזה^{נד}, ובדבר זה נחלקו בגמרא (ראש השנה י ע"ב) רבי אליעזר ורבי יהושע ר' אליעזר אומר בתשרי נברא העולם ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם

מאיר האמת

ושמאל ואלה הם שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ויאמר אלהי"ם יהי אור ויהי אור עליהם נאמר על כן באורים כבדו יהו"ה. מט. ע"י תיקו"ז (ו ע"ב): אדם הא דלתתא דאוקמהו עליה דהוה ראשון למחשבה ואחרון למעשה. תרגום: אדם הא שלמטה, שבארו עליו שהיה ראשון למחשבה ואחרון למעשה. נ. ע"י ז"ח (מדרש הנעלם ד ע"ב): וקודם שנתנו הה' ברייתות, לא היתה הברית אלא באש. שנאמר והנה תנור עשן ולפיד אש וגו'. וכתוב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. והאש היתה ברית בתחלה. וזהו בראשית, הוצא משם אש. ונשאר ברית. כלומר בריית א"ש. וכן ע"י תיקו"ז יב ע"א, וכ ע"א.

תרגום: ענין אחר, "והמשכילים יזהירו" אלו הם אותיות שהיה להם שכל להיכנס לפני המלך, כל אחת על תקונה, מצד של גבורה נכנסו כולן למפרע, משום שהיא זרוע שמאל תשרי", וזה בראשית, בא' תשרי", בגלל שבמדת הדין נברא העולם, ומשום זה נכנסו למפרע. והרי פרשה שבימין נברא העולם, ובו נכנסו אותיות כסדרן. וסוד הדבר "אמרתי עולם חסד יבנה", ולכן כשנכנסו האותיות למפרע, ומהם כסדרן, לא רצה הקדוש ברוך הוא לברא בהן את העולם, עד ששתף אותן בימין ובשמאל, וברא בהן את העולם.

נא. ע"י ספד"צ (ח ע"א). וע"י הק' הזהר דף ג ע"ב ועוד הרבה מקומות. נב. וע"י ז"ח (סב ע"ב): כתיב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו' בשעתא דברא קב"ה עלמא ברא בקדמיתא שיתין עילאין דאינון מקורי לנחתא בהון גשמיא דברכן וקדושין עילאין דלעילא ואינון נטלו בקדמיתא ממקורא דחיי מאתר עילאה דנפקו מתמן. תרגום: כתוב (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו' בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ברא בראשונה שיתים עליונים שהם מקורות להוריד בהם גשמי ברכות והקדשות העליונות

ואף על פי שרבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כר' יהושע כבר הכריעו בגמרא בזה כר"א הוא שאמרו (ראש השנה כז ע"א) כמאן מצלינן האידינא זה היום תחלת מעשיך כמאן כרבי אליעזר.

ועל דרך הקבלה בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ יש בכתוב הזה סוד עשר ספירות, והשמים והארץ הם השמים והארץ העליונים^{נ"ה} שאינם מכלל הגלגלים, והם הנקראים שמי קדם^{נ"ו} וארץ החיים^{נ"ז} ומלת בראשית תרמוזו אל החכמה כענין

שכתוב (תהלים קיא י) ראשית חכמה וכן הבי"ת רמז לחכמה שהיא שניה בספירות והרי לך מלת בראשית האות הראשונה והמלה הם עדות על החכמה ולפי שהכל נמשך ונאצל מן החכמה באה הבי"ת רבתי ואף על פי שהיא שניה בספירות ראשונה היא לענין השגתנו^{נ"ח} וזהו פירוש בי"ת של בראשית חכמה שהיא ראשית שהרי הספירה הקודמת לה אין אנו רשאים להרהר בה^{נ"ט} ולכך נקראת אין^ס זהו (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא על דרך ההודעה לא על דרך שאלה ומ"מ נרמזת

מאיר האמת

נח. עי' לקמן הערה עג.

נו. עי' ספר הפליאה (עמוד קיג): ולמה נקרא שמים כי יש שמים על שמים והוא שמים על יסוד, א"ל מנלך שנקרא שמים, א"ל ואתה תשמע השמים. וקח ה' ושים בסוף התיבה, והוא שמי מ"ה, ר"ל הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א במילואו, ור"ל שמי יהו"ה. וראה והבן השמים עולה יהו"ה במ"ק, וכן אמר הנביא ואתה תשמע, ששמך יהו"ה, זהו השמים. א"ל ואבי א"ל השמים, וה"ו במ"ק, זהו שמי קדם, ר"ל שמי קדם, הוא וה"ו, התחלת השם המפורש שיוצא מן וי"סע וי"בא וי"ט.

נז. עי' זהר (ח"א נ ע"ב): פתח ואמר בראשית ברא אלהיים (בראשית א א) היינו דכתיב ויבן יהו"ה אלהיים את הצלע (בראשית ב כב) את השמים היינו דכתיב ויביאה אל האדם ואת הארץ כמה דאת אמר (בראשית ב כג) עצם מעצמי [ודאי האי איהי ארץ החיים תו].

תרגום: פתח ואמר, "בראשית ברא אלהים", היינו שכתוב "ויבן ה' אלהים את הצלע". "את השמים" היינו שכתוב "ויביאה אל האדם". "ואת הארץ" כמו שנאמר "עצם מעצמי", ודאי זוהי ארץ החיים.

ועי' תיקו"ז (קסח ע"ב): בההוא זמנא הנצנים נראו בארץ אלין אבהן זכוון דלהון אתגליאן על שכינתא דאיהי ארץ החיים.

תרגום: באותו זמן הנצנים נראו בארץ אלו האבות זכותיהם התגלו על השכינה שהיא ארץ החיים.

נח. עי' לעיל הערה יג.

נט. עי' זהר (ח"א ל ע"א): שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ כז) עד הכא אסתלקו מלין דלא לשאלא כדלעילא [דחכמה] (וחכמה) אשתכליל מאין ולא קיימא לשאלא דסתים ועמיק לית דיקום ביה כיון דאתפשט [נהורא עמיקא] נהוריה קיימא בשאלתא אע"ג דאיהו סתים מכלא דלתתא וקראן ליה על פום שאילתא מי מי ברא אלה והיינו רזא דקארמן (איוב לח כט) מבטן מי יצא הקרח מבטן מי ודאי (יצא הקרח) ההוא דקיימא לשאלתא ולית לשאלא מה לעילא מה לתתא אלא לשאלא אתר דנפקן למנדע ולא למנדע ליה דהא לא יכלין אלא קיימא לשאלתא ולא למנדע [ביה].

תרגום: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", עד כאן עלו הדברים שלא לשאול [בהם] דוגמת למעלה, שחכמה נתקנה מאין ולא עומדת לשאילה, שסתומה ועמוקה אין שיעמוד בה. כיון שהתפשט אור עמוק, אורו עומד לשאלה, אף על גב שהוא סתום מהכל שלמטה, וקוראים לו על פי שאלה "מי", "מי ברא אלה". והיינו סוד שאמרנו "מבטן מי יצא הקרח", "מבטן מי" ודאי, (יצא הקרח) אותו שעומד לשאלה. ואין לשאול מה למעלה ומה למטה, אלא לשאול מקום שיוצאים לדעת, ולא לדעת אותו, שהרי לא יכולים, אלא עומד לשאלה ולא לדעת בו.

ס. עי' אד"ז (רפח ע"ב): עתיקא קדישא אקרי אין דביה תלייא אין.

עי' בהגר"א תז"ח יט ע"א ד"ה דנהיר,

היא בעוקצו של ביי"ת ומזה דרשו חכמי האמת אומרים לבי"ת מי בראך מראה להן בעוקצה כלפי אל"ף שהוא הכתר^א.

ודע והבן כי עלת העלות^ב למעלה מן הכתר, וזהו מאמר ספר יצירה (פ"א מ"ד) עשר ספירות בלי מה עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשרה, פירוש עשר ולא תשע שהרי הכתר יש לחשוב מן הכלל לפי שכל שאר הספירות נמשכות ממנו כי הוא מקור

נובע שהכל תלויין בו עשר ולא אחת עשרה לפי שאין לחשוב מן הכלל מה למעלה מן הכתר והוא עלת העלות והוא דבר נעלם אין לומר עליו לא יש ולא אין וזהו לשון עשר ספירות בלי מה י' ספירות של בלי מה כלומר נאצלות מבלי מה ומזה הצריכו חכמי האמת קוצו של יו"ד^ג שהוא רמז לעלת העלות שהוא למעלה מכל העשרה, וכיון שכל העשר הם האצילות, הנה המאציל^ד שהוא

מאיר האמת

מתמן נפיק דאיהו נביעו דאילנא דחיי דאיהו אור קדמון ואור צח ואור מצוחצח תלת טפין דאתרמיוזו ביי' עלאה קוצא דלעילא וקוצא דלתתא וגיו באמצעיתא וערב תמן חשך דאפסיק בין עלת העלות למוחא סתימא

תרגום: אמר לו רבי שמעון בני במחשבה שהיא המח אף כך חטא שזרע יצא משם שהוא המעין של עץ החיים שהוא אור קדמון ואור צח ואור מצוחצח שלש טפות שנרמזו ביי' העליונה הקוץ שלמעלה והקוץ שלמטה ועצם הי' באמצע וערב שם חשך שהפסיק בין עלת העלות למח הנסתר.

עיי' דע"ה ח"א יד ע"א שמחלק בין עלת העילות שהוא הרישא תנינא לעילת כל העילות שהוא המאציל ית' שמו.

סג. עיי' זהר (ח"ג סה ע"ב): ת"ח י' בקדמיתא כללא דכלא סתים מכל סטרין שבילין לא מתפתחין כללא דדכר ונוקבא קוצא דיו"ד דלעילא רמיזא לאין לבתר י' דאפיק ההוא נהרא דנגיד ונפיק מניה ולא תעברא מניה ה' בהאי כתיב ונהר יוצא מעדן יוצא ולא יצא בג"כ לא בעיא לאתפרשא מניה ובג"כ כתיב רעיתי.

תרגום: בא וראה י' בראשונה הכלל של הכל, נסתר מכל הצדדים, השבילים לא נפתחים, הכלל של זכר ונקבה. קוצו של יו"ד שלמעלה רומז לאין, אחר כך י' שמוציאה את אותו הנהר שנמשך ויוצא ממנו ולהתעבר ממנו ה', בזה כתוב ונהר יוצא מעדן, יוצא ולא יצא, לכן צריך שלא להפרד ממנו, ולכן כתוב רעיתי.

סד. עיי' ע"ח שער א ענף ב' וכן בכ"מ שמאציל היא הבחי' למעלה מהעולם, ולא ה' ית'.

ובהגרא על ספד"צ א ע"ג ד"ה ואמר פעם, וכן בהגרא תז"ח יח ע"ד ד"ה ההוא נהירו, ובהגרא על ספד"צ ד ע"ב ד"ה ומחסד.

סא. עיי' ב"ר (פ"א סי' י'): למה [נברא העולם] בב' אלא מה ב' זה יש לו שני עוקצין אחד מלמעלה ואחד מלמטה מאחוריו אומרים לב' מי בראך והוא מראה בעוקצו מלמעלה ואמר זה שלמעלה בראני ומה שמו והוא מראה להן בעוקצו של אחריו ואומר ה' שמו.

סב. עיי' זהר (ח"ב מב ע"ב): הכי עלת העלות עביד עשר ספירות וקרא לכתר מקור וביה לית סוף לנביעו דנהוריה ובגין דא קרא לגרמיה אין סוף ולית ליה דמות וצורה ותמן לית מאנא למתפס ליה למנדע ביה ידיעא כלל ובגין דא אמרו ביה במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. לבתר עבד מאנא זעירא ודא י' ואתמליא מניה וקרא ליה מעין נובע חכמה וקרא גרמיה בה חכם ולהוא מאנא קרא ליה חכמ"ה ולבתר עבד מאנא רברבא וקרא ליה ים וקרא ליה בינה והוא קרא לגרמיה מבין בה.

תרגום: כך עלת העלות עשה עשר ספירות וקרא לכתר מקור ובו אין סוף לנביעת אורו ולכן קרא לעצמו אין סוף ואין לו דמות וצורה ושם אין כלי לתפוס אותו לדעת בו ידיעה כלל ולכן אמרו בו במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. אחר כך עשה כלי קטן וזה י' והתמלא ממנו וקרא לו מעין נובע חכמה וקרא את עצמו בו חכם ולא אותו הכלי קרא לו חכמ"ה ואחר כך עשה כלי גדול וקרא לו ים וקרא לו בינה והוא קרא את עצמו מבין בה.

ועיי' תיקו"ז (קלג ע"ב): אמר ליה רבי שמעון ברי במחשבה דאיהו מוחא און הכי חב דזרעא

אשר ספרם דוד אביו. ספור הוא שאר הספירות שאפשר לבני אדם להשיגם ולדבר בהם^{טז}. ודע כי הספר הוא היו"ד, ספר הוא הה"א, ספור הוא הוא"ו, והוא התפארת שהיא מדת ששית והבן. וכבר ידעת כי מלת ספ"ר חשבונה ש"ם ואם כן ג' ספרים הם ג' שמות של שכל ואף על פי שכחותיהם רבים שלשתם, עקר אחד להם, וכן ג' אותיות של שם^{טז}, הנה הם עקר אחד, ויצאו מעיקר אחד, הוא החוקק העולם הוא הכתר שהוא נמשך מעלת העלות הנקרא אין סוף^{טז} ויש לך להתבונן בפ' מרה במה שאמר הכתוב (שמות טו כה) שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו.

עלת העלות נפרד מהן. זהו פירוש עשר ולא אחת עשרה. ומ"ש שם בספר יצירה^{טז} חקק ולא הזכיר מי החוקק, הכונה על הכתר, כי הדבר החוקק הם ג' ספרים שהם שלשה אותיות על שם שחקק הכתר והן יה"ו^{טז} שהן אותיות מתברכות ומברכות כל מתברך והם ג"כ ספר ספור וספור. ספר היא החכמה, וקראתה ספר לפי שהדורות הולכים ואין החכמה נשארת כי אם על ידי ספר, ומזה נקראת אף החכמה העליונה ספר. סְפָר הוא הבינה שאדם מונה בה והוא מלשון ספירה ומנין. וכן אמר הכתוב בדברי הימים (דברי הימים ב' ב טז) ויספר שלמה כל האנשים הגירים אשר בארץ ישראל אחרי הַסְפָר

מאיר האמת

מן חבריה מאלין עשר אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

תרגום: פתח אליהו ואמר, רבונו של עולם, שאתה הוא אחד, ולא חשבון, אתה הוא עליון על כל העליונים, סתום על כל הסתומים, אין מחשבה נתפסת בך כלל. אתה הוא שהוצאת עשר תיקונים וקראת להם עשר ספירות להנהיג בהם את העולמות הנסתרים שלא מתגלים ועולמות שמתגלים, ובהם נתכסת מבני אדם ואתה הוא שקושר אותם ומייחד אותם וגלל שאתה מבפנים כל מי שמפריד חד מחבירו מאלה העשר נחשב כאילו מפריד בך.

עיי"ש בבהגר"א: עלמין סתימין כו' - הן גופין ולבושין דבסמוך, שהן אצילות ובריאה, י"ה של השם, נגד חו"ב, שהן נסתרות כדלקמן: ועלמין דאתגלין - הן יצירה ועשיה, שהן ו"ה של השם, נגד זו"ן, שהן נגלות כדלקמן.

סח. עי' בהגר"א על ספד"צ (כא ע"א): שני ההי"ן אלו א' הן, כי מלכות נכללת בבינה, ולכן בע"ק ובז"א לא אשתכחו אלא ג' אותיות יק"ו, שהן אחרונה בכלל ה' ראשונה. ועיי"ש כח ע"ב): כלל האדם יה"ו, על הכסא ה' אחרונה. לש"ו כללים ח"ב ה ע"א, שהה"א האחרונה אינה באה אלא לגלות את אורה של הה"א הראשונה.

סט. עי' תיקו"ז (עו ע"ב): כתר עלאה שריא ברישא

סה. פ"א מ"א: בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה חקק י"ה יהו"ה צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנון רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש הוא, וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספור וספור.

סו. עי' מדרש הנעלם (ג ע"א): א"ר יהודה, בג' דברים ברא הקב"ה את עולמו, בספר וספור וספור, כנגדם בחכמה בתבונה ובדעת, בחכמה, דכתיב ה' בחכמה וגו' [יסד ארץ כונן שמים בתבונה], בדעת דכתיב בדעתו תהומות נבקעו, עכ"ל. ועי' ס"י (פ"א מ"ג) בירר שלש אותיות מן הפשוטות בסוד שלש אמות אמ"ש, וקבעם בשמו הגדול, וחתם בהם ששה קצוות. חמש חתם רום ופנה למעלה וחתמו ביה"ו, שש חתם תחת ופנה למטה וחתמו בהי"ו, שבע חתם מזרח ופנה לפניו וחתמו בו"ה, שמונה חתם מערב ופנה לאחוריו וחתמו בוה"י, תשע חתם דרום ופנה לימינו וחתמו ביו"ה, עשר חתם צפון ופנה לשמאלו וחתמו בהו"י.

סז. עי' לעיל הערה נט, ועי' תיקו"ז (יט ע"א): פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסא בך כלל אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת הוא דקשיר לון ומייחד לון ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד

אלהים, התשובה^ע. והוא ברא העולם
ואליו כונת תפלתנו בראש
השנה^{עא}.

ומי"ש (בראשית כ יז) ויתפלל אברהם אל
האלהים על ה"א אחרונה^{עב} נאמר
וכן אמר דוד המע"ה (תהלים נה יז) אני אל
אלהים אקרא.

ועל התשובה נאמר (משלי ב ג) כי אם לבינה
תקרא והתשובה נקראת בינה שהיא
נתונה בין חמש ראשונות ו"אקרא ו"תקרא
לשון תפלה בלשון (בראשית יג ד) ויקרא שם
אברם שתרגומו וצלי.

"את" ואת" לרבות הגדולה והגבורה^{עג}.

השמים - התפארת, והוא העדן^{עד}.

ושני עמודים הנקראים נצח והוד נכללים
במלת השמים, כלומר השמים ושני
עמודיו^{עה}, כי מאחר שלא מצינו בריאה
לעמודי שמים על כל פנים יש לנו לומר
שנכללו בכלל השמים, גם הצדיק נכלל
עמם שהוא עמוד שהעולם נתקיים בו. או
אפשר לומר כי רבוי הוא"ו של ואת בא
לרבות ג' עמודים אלה והארץ הוא הגן
המקבל מעדן.

והארץ היתה יזכיר עתה מה היתה תחלה
ונקראת בשם ארץ כי היא סוף
הבנין^{עו} ואמר היתה כלומר עקר הויתה
מאותה הויה שהיתה והיא החכמה הקודמת
לכל.

מאיר האמת

תחתונה.
עי' ספר הפליאה (עמוד תריז): ויצא קין
מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת עדן. נסתלק מן
הפנים שאינם מאירים כי ה' שם, וישב בארץ נוד,
שעמד במקומו קדמת עדן, הוא ת"ת ישראל, להיות
בידו כל דבר בעולם השפל כי המליכוהו למלך על
ו' קצוות.

ועי' ספר הקנה (עמוד רטו): בגן של עדן היא
כני"י והעדן הוא עדן העולם הוא ת"ת הנקרא עדן
ודעת.

עה. עי' תיקו"ז (צד ע"א): ויכלו כליל שמים
וארעא שמים אש ומים ודא שמאלא וימינא שמים
עמודא דאמצעייתא כליל תרוייהו הארץ שכינתא
תתאה וכל צבאם נצח והוד דאינון צבא השמים בגין
דאיהו כליל שבע ספירן.

תרגום: ויכלו כולל שמים וארץ שמים אש
ומים וזה שמאל וימין שמים העמוד האמצעי כולל
את שניהם הארץ השכינה התחתונה וכל צבאם נצח
והוד שהם צבא השמים משום שהוא כולל שבע
ספירות.

עו. עי' ספר הפליאה (עמוד תקפט): כמו שהת"ת
הוא בין הזרועות וכנגד היסוד הוא המעור באדם
הגשמי העומד בין השוקיים, וע"כ נקרא יסוד
והמעור כנגדו, בעבור שכל כח עליון יורד שם, כן

דבר נש דתמן מחשבה סתימאה וכמה דמחשבה
איהי סתימא כך איהו סתים אין סוף אתקרי מלגאו
כתר עלאה מלכר כתרא דרישא עלאה.

תרגום: כתר עליון שורה בראש האדם, ששם
המחשבה הנסתרת. וכמו שמחשבה היא נסתרת, כך
הוא נסתר. אין סוף נקרא מבפנים, כתר עליון
מבחוץ.

ע. עי' לקמן הערה רב. ועי' זו"ח (לד ע"א): בריאה
באלקים דאיהי בינה, הה"ד בראשית ברא אלקים.
עא. עי' לקמן ב ד.

עב. עי' לקמן הערה ר. עי' הגהות הרח"ו על זהר
(ח"א ב ע"א): כי בינה אינה נקרא אלהים רק בעת
התלבשות ומלכות אין לה ו"ק להתבלש בהם
בקישוט שנעשים לה ו"ק אז.

עג. עי' זהר (ח"א לא ע"ב): "בראשית ברא" רמו
לכתר חכמה, אלהים רומז לבינה, "את" רומז
לגדולה וגבורה, "השמים" זהו תפארת, "ואת" רומז
לנצח הוד יסוד, "הארץ" רומז למלכות.

עד. עי' זהר (ח"א כו ע"א): ונהר יוצא מעדן ו'דא
ו' להשקות את הגן ונהר דא עמודא דאמצעייתא
יוצא מעדן דא אמא עלאה להשקות את הגן דא
שכינתא תתאה.

תרגום: "ונהר יוצא מעדן", זה ו', "להשקות
את הגן". "ונהר" זה העמוד האמצעי. "יוצא מעדן"
זו אמא העליונה. "להשקות את הגן" זו שכינה

תהו הוא הבינה^ע שהוא קו ירוק שהוא מקיף את כל העולם.

בהו המורה דבר שמתחיל להצטייר הוא הגדולה.

והשך הוא הגבורה ועוד יש בכתוב הזה רמז כמה ימי העולם והוא מבואר

מאד ממה שאמרו רז"ל (ראש השנה לא ע"א) שית אלפי שני הוי עלמא והמשכיל יבין. לכך הזכיר מיד והארץ היתה תהו ובהו לרמוז על אחד חרוב. גם בתיבה הראשונה של שם מ"ב^{עח} היוצא ממנו תמצא כן רמוז כי העולם שנברא בששה יותץ ויחרב וזה מבואר.

ודע כי מה שלא פי' הכתוב בשמים מה היו תחלה כמו שפירש בארץ מתוך שפירש

ענין הארץ תוכל להבין ענין השמים ועל זה סמך ושתק שלא הזכיר ענין השמים ולא פי' מה היו הגלגלים קודם הגיעם אל תכליתם כמו שהם היום אבל לפי הקבלה שרמזתי לך יבא הענין אמת ויציב ונכון וקיים כשלא פירש ענין השמים לפי שהם העדן והאיך יוכל לפרש מה היה תחלה וכבר דרשו רז"ל

(ברכות לד ע"ב) עין לא ראתה אלהים זולתך זה עדן שלא ראתה עין מעולם ולכך גלה ענינו וסתם הנסתר^{עט} והארץ בנגלות והבן זה היטב כי השמים והארץ שבפסוק ראשון הם התפארת והעטרה^פ והם העדן והגן שהכתוב מזכיר לפניו וזהו מדרש רז"ל (פסחים נד ע"א) שנברא ג"ע קודם שנברא העולם ואם הגן נברא כ"ש העדן שהרי הגן נטוע בו הוא שכתוב ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם.

ויש לך לדעת כי יש בידינו קבלה בפסוק זה של בראשית שממנו יוצא שם בן מ"ב המיוחס למדת הדין עד בי"ת של בהו אך ע"י צרופים רבים ואם תאיר עיני הלב תמצא בו המנין של בהר"ד^{פא} שזכרתי למעלה והוא רשום בפרשה ואותיותיו ארבעתם בין כל אות ואות מ"ב אותיות והמשכיל יבין יוכל להבחין כי אין זה דרך מקרה אבל הוא מופת גמור על חדוש העולם כי בטרם הרים יולדו ולא היה בהר"ד היה מדת דינו של עולם במקום בהר"ד פועל באין כלי ומוציא כלי למעשהו וזהו מבואר.

מאיר האמת

פא. עי' תוס' ר"ה ח ע"א ד"ה לתקופות, דהיינו המולד של השנה שלפני בריאת העולם, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז כ ע"ב ז"ל, רמוז אותיות בהר"ד בד' אותיות של תחלת שם מ"ב, והוא מסט' דגבורה שבו נברא העולם. ועי' דע"ה (ח"א כא ע"ב): אותיות בהר"ד אשר מאות ב' דבראשית עד האות ד' דויבדל, שהם ג' פעמים מ"ב אותיות, אחד מן ב' דבראשית עד ה' של ובהו, והשני מן ה' של ובהו עד ר' של ויאמר, והשלישי מן ר' של ויאמר עד האות ד' של ויבדל.

המעור כל כח האדם יורד שם. והעטרה הוא סוף הבנין למעלה, ע"כ כנגדו העטרה של מעור הוא סוף האדם.

עז. עי' לעיל הערות כו ו-כח.

עח. עי' זהר (ח"ג קח ע"ב): שבע שמהן אינון אב"ג ית"ץ ובהון מ"ב אתוון. [נראה כוונתו שאב"ג גימ' ו' ויתץ לשון שבירה וחרבן ולכן חד חרוב.] ועי' דברי רבינו בשמות ב יב, עי' ע"ח בשער השבירה פרק ב.

עט. עי' לעיל הערות סז ו-עד.

פ. עי' לעיל הערה עג

(א ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.

להורות על דבר מחושב שיש בו טעם לא חפץ פשוט בלבד.

ומלת הויה מורה על מעשה הזמן העומד כמו ואתה הוה להם למלך (נממיה ו 1) ולכן אמר הכתוב כי כשצדק חומר השמים אמר שיהיה מן החומר ההוא דבר מזוהר קראו אור. **ויהי אור** - לא אמר ויהי כן כאמור צשאר הימים לפי שלא עמד האור בתכונה הזאת כל הימים כשאר מעשה צראשית ויש לרבותינו צוה מדרש צקוד נעלס^פ ודע כי

ויאמר אלהים יהי אור - מלת אמירה צכאן להורות על החפץ כדרך מה תאמר נפשך ואעשה לך (ש"א כ ד^{בב}) מה תרצה ותחפון וכן ותהי אשה לצן אדניך כאשר דבר ה' (להלן מד נא) כאשר רצה כי כן הוא הרצון לפניו או הוא כגון מחשבה^ב כמו האומרה בלצצה (ישעיה מז ט) ואמרו אלופי יהודה בלצס (זכריה יב ה) והענין לומר שלא היה צעמל^פ וכך קראו רבותינו לזה מחשבה אמרו (צ"ר פי"צ סי' יד) מחשבה ציום המעשה עם דמדומי חמה והוא

רמב"ן

מאיר האמת

והכי כל בניינין בארח אצילותא הוה אמר יהי רקיע יהי מארת וכלא אתעביד מיד כד מטא לעלמא דפרודא דאיהו עולם הנבדלים אמר אומנא למארי בניינא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. תרגום: וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה אומר אבא באמירה לאמא, יהיה כזה וכזה, ומיד נהיה. כמו שנאמר "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור", ויאמר, היה אומר לאלהים יהי אור. בעל הבנין הוא אומר, והאומן עושה מיד. וכך כל הבנינים בדרך אצילות היה אומר יהי רקיע יהי מאורות, והכל נעשה מיד. כשהגיע לעולם הפירוד שהוא עולם הנבדלים, אמר האומן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

ע"י ב"ר (פי"ב סי' י'): רבי ברכיה בשם ר"י בר סימון אמר בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את עולמו אלא בדבר ה' וכבר שמים נעשו.

פה. ע"י ספר הבהיר (אות קצ): ומאי ניהו יראת ה', האור הראשון דאמר ר' מאי דכתיב (בראשית א' ג) ויאמר אלהים ויהי אור ויהי אור, ולא אמר ויהי כן, אלא מלמד שהאור ההוא היה גדול מאד ואין כל בריה יכולה להסתכל בו גנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא, והיא מדת כל סחורה שבעולם, והיא כח אבן יקרה שקורין סוחרת ודר, ועל מה היא מדת דר, אלא מלמד שלקח הקב"ה מזיווה אחד מאלפים ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת וכלל בה כל המצות.

וע' זהר (ח"א כב ע"ב): מסטרא דאבא איהו באורח אצילות ומסטרא דאימא בבריאא אמר לון

פב. ע"י שם בתרגום: ואמר יהונתן לדוד מא רעוא נפשך ואעבד לך.

פג. ע"י זהר (ח"ג רכט ע"ב): במחשבה מלגו בינה בן יה ישראל עלה במחשבה הרהור חכמה לחכימא ברמיזא חכמה עלה במחשבה דאיהו בינה מחשבה והרהור כלא חד חכמה לא אשתמודע אלא בבינה ובינה בלב ובגין דא מחשבה בלב הרהור בלב.

תרגום: במחשבה מבפנים, בינה בן י"ה, ישראל עלה במחשבה, הרהור חכמה, לחכם ברמז, חכמה עלה במחשבה שהוא בינה, מחשבה והרהור, הכל אחד. החכמה לא נודעת אלא בבינה, והבינה בלב, ומשום זה המחשבה בלב, ההרהור בלב.

ע"י בגר"א בתיקו"ד (כ ע"ג): בריש הורמנותא - שכתר הוא רצון, בסוד רצון ומחשבה והרהור וקול ודיבור נגד ה' פרצופים.

וע"י בהגר"א בס"י (י סע"ב): ה' חלקים, רצון ומחשבה והרהור וקול ודיבור. הרצון הוא התחלת הרצון לדבר, והמחשבה הוא שמחשב מה לדבר אבל אינו מצייר דיבור. והרהור הוא שמצייר דיבור בהרהור. וקול הוא בגרונו קודם שיוורד לפה. והדיבור הוא חתוך האותיות. והרצון הוא בנפש, והמחשבה הוא במוח, והרהור הוא בלב, וקול ודיבור הוא בגרון ופה, והן כנגד ה' פרצופין.

פד. ע"י זהר (ח"א כב ע"א): וכל בניינין דהווי בארח אצילותא הוה אמר אבא באמירה לגבי אימא יהא כדין וכדין ומיד הוה כמה דאת אמר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור ויאמר הוה אמר לאלהים יהי אור מארי דבניינא איהו אומר ואומנא עביד מיד

זוה נשגב ונעלם ודעתינו זו פחות מטפה מן
היס הגדול.

ויאמר אלהים מלת אמירה היא החפץ^פ רבינו בחיי
מה תאמר נפשך ומה תרצה
ותחפוץ או יהיה ענין ויאמר וגזר כענין
שנאמר (איוב כב כח) ותגזר אומר ויקם לך.

וע"ד הקבלה יהי אור ויהי אור אין תחלת^ש רבינו בחיי
הויית האור הזה במאמר הזה כי כבר

הימים הנזכרים צמעה צראשית היו צצראת
השמים והארץ ימים ממש מחוזרים משעות
ורגעים והיו ששה כששת ימי המעשה כפשוטו
של מקרא.

ובפנימיות הענין יקראו ימים הספירות^ב
האלולות מעליון כי כל מאמר
פועל הויה תקרא יום והיו ששה כי לה' הגדולה
והגבורה^ב והמאמרים עשרה כי הראשונות אין
שם יום נתפס בהם^ב והפירוש צקדור הכמוזים

מאיר האמת

איהו אחיד בתפארת דאקרי שמים ובארץ דאקרי
כנסת ישראל ועל דא בראשית ב' ראשית [נ"א] היא
חכמה כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בגין
דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית (בגין) דהאי
כתרא עלאה טמירא היא קדמאה ועל דלא עייל
בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' ראשית
ועוד כמה דחכמה עלאה איהי ראשית חכמה תתאה
ראשית נמי [הוא] ועל דא לית לאפרשא ב' מן
ראשית.

תרגום: ב' של "בראשית" היא גדולה. ר' יוסי
שאל אותו ואמר, ששת ימי בראשית הללו ששנינו
מה הם. אמר לו, היינו מה שכתוב "ארזי לבנון אשר
נטע". כמו שהארזים הללו יוצאים מן לבנון, כך גם
אותם ששה ימים יוצאים מן בראשית. וששת הימים
העליונים הללו, הפסוק פירש אותם, שכתוב "לך ה'
הגדולה והגבורה והתפארת וגו'". "כי כל" זה צדיק,
"בשמים" זו תפארת, "ובארץ" זו כנסת ישראל, כמו
תרגומו, שאוחז בשמים ובארץ. כלומר, שיסוד
העולם שנקרא כ"ל, הוא אוחז בתפארת שנקרא
"שמים", "ובארץ" שנקראת כנסת ישראל, ועל זה
בראשית, ב' ראשית, (היא חכמה, כמו שתרגם יונתן
"בראשית" בחכמה) בגלל שהיא שניה לחשבון,
ונקראת ראשית, בגלל שכתר עליון זה טמיר הוא
ראשון, ועל שלא נכנס בחשבון הראשית הוא שני,
בגלל זה ב' ראשית. ועוד, כמו שחכמה עליונה היא
ראשית, גם כך חכמה תחתונה גם היא ראשית, ולכן
אין להפריד ב' מן ראשית.

פז. עי' ר' בחיי דברים ו ד.

פח. עי' לעיל הערה סז.

פט. עי' לעיל הערה פב.

חברייא חברייא לאו הכי הוא דהא אדם דאצילותא
דכר ונוקבא הוה מסטרא דאבא ואמ"א ודא איהו
ויאמר אלהי"ם יהי אור ויהי אור יהי אור מסטרא
דאבא ויהי אור מסטרא דאמ"א ודא איהו אדם דו
פרצופין.

תרגום: שמצד של אבא הוא בדרך אצילות
ומצד האמא בבריא. אמר להם, חברים חברים, לא
כך זה, שהרי אדם של אצילות זכר ונקבה היה, מצד
אבא ואמא, וזהו "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור",
יהי אור מצד האבא ויהי אור מצד האמא. וזהו אדם
דו פרצופים. ועי' לקמן הערה צ.

פו. עי' זהר (ח"ב פט ע"ב): תאנא כתיב (שמות לא
יז) כי ששת ימים עשה יהו"ה את השמים ואת הארץ
ששת ימים ודאי ולא בששת והני יומין קדישין
עלאין אקרון יומי דשמא קדישא אתכליל בהו ואינון
אתכלילין ביה.

תרגום: שנינו כתיב כי ששת ימים עשה ה' את
השמים ואת הארץ ששת ימים ודאי ולא בששת
והימים הקדושים העליונים הללו נקראים ימים
שהשם הקדוש נכלל בהם והם נכללים בו.

ועי' ח"א (לא ע"א): (ב' דבראשית רברבא)
רבי יוסי שאיל [ליה] (על זה) ואמר האי שיתא יומי
בראשית דקא תנינן מאן אינון אמר ליה היינו דכתיב
(תהלים קד טז) ארזי לבנון אשר נטע כמה דאלין
ארזין נפקין מן לבנון הכי נמי אינון שיתא יומין
נפקין מן בראשית ואלין שיתא יומין עלאין קרא
פריש לון דכתיב (ד"ה א כט יא) לך יהו"ה הגדולה
והגבורה והתפארת וגו' כי כל דא צדיק, בשמים דא
תפארת ובארץ דא כנסת ישראל כתרגומו די אחיד
בשמיא ובארעא כלומר דיסודא דעלמא דאקרי כל

היה במאמר בראשית שהוא מאמר ראשון ומזה ארז"ל (ראש השנה לב ע"א) בראשית נמי מאמר הוא ובאותו מאמר היה האור מכוסה ועתה במאמר יהי אור גלה אותו והגבילו להתבונן בו וזהו שרמזו לנו חכמי האמת יהי אור ויהי אור ויהי כן אין כתיב כאן אלא ויהי אור כבר היה במעשה בראשית צ.

ויש לך לדעת כי האור הזה נקרא טוב צא ונקרא רב טוב הצפון שישראל זוכין אליו צב וזהו שכתוב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת וגו' וכתוב (ישעיה סג ז) ורב טוב לבית ישראל וזהו שדרשו ז"ל (מדרש תהלים כז)

אמר דוד המלך ע"ה האיר לנו מאותו האור שנאמר (תהלים קיח כז) אל ה' ויאר לנו וכתוב (תהלים כז א) ה' אורי וישעי והבן זה וצריך אתה לדעת כי עתה במאמר הזה יהי אור התחיל בריאת העולם ונברא בכ"ה באלול זכר לדבר יהי אור כלומר מלת יהי צג ומ"ש (ראש השנה כז ע"א) בתשרי נברא העולם באורו בתשרי נשלמה הבריאה כי בו נברא אדם שהוא תשלום הבריאה וגמר הכל כי הוא חותם צד תכנית ומפני זה לא יכלו לומר באלול נברא העולם כי הלכו אחר הגמר והחתימה.

מאיר האמת

תרגום: ולכן "מה" רב טובך זהו יסוד העולם שנקרא רב טוב כמו שנאמר ורב טוב לבית ישראל כי זהו רב טוב אור הראשון נקרא טוב סתם וכאן כלולים זכר ונקבה כאחד אשר צפנת שהרי נגנו כמו שהאור הראשון שנגזר ונסתר פעלת שכאן היא אמנות הכל אמנות של כל העולם אמנות של נשמות ורוחות.

צב. עי' זהר (ח"א מו ע"א): כתיב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך מה רב טובך דא אור קדמאה דגניז קב"ה ליראיך לצדיקים לאינן דחלי חטאה כדקאמרן.

תרגום: כתוב "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך". מה "רב טובך", זה אור ראשון שגנו הקדוש ברוך הוא ליראיך, לצדיקים, שהם יראי חטא כמו שאמרנו.

צג. גימ' כ"ה.

צד. עי' תיקו"ז (יט ע"ב): וישראל אמרין רבון עלמא אף על גב דאנא בגלותא מרחקא ממך שימני כחותם על לבך (שיה"ש ח ו) ולא יתעדי מינן דיוקנך דאיהי חותם דילך שכינתא דילך דבגינה אנת הוית דכיר לן בגלותא וחותרא דקודשא בריך הוא ודאי איהי שכינתא

תרגום: וישראל אומרים, רבוננו של עולם, אף על גב שאני בגלות רחוקה ממך, "שימני כחותם על לבך", ולא תזוז מאתנו דמותך, שהיא החותם שלך, השכינה שלך, שבגללה אתה היית זוכר אותנו בגלות. והחותם של הקדוש ברוך הוא, ודאי היא השכינה. עי' לקמן הערה קפ.

צ. עי' זהר (ח"ב כז ע"ב): סדורא קדמאה אתנגיד מסטרא דימינא אור קדמאה דאתגניז ואתנטיל מסטרא דימינא ועאל בהאי אפריון על ידא דיסודא חד ועביד ביה שמושא לבתר אפיק ההוא אפריון חד דיוקנא כגוונא דהאי אור ודא הוא רזא דכתיב (בראשית א ג) יהי אור ויהי אור כיון דאמר יהי אור אמאי כתיב ויהי אור לא אצטריך קרא למכתב אלא ויהי כן מהו ויהי אור אלא דההוא אור אפיק אור אחרא דאתחזי ליה ודא איהו יומא קדמאה מאינן עצי הלבנון.

תרגום: סדור ראשון שופע מצד ימין האור הראשון שנגזר ונטל מצד ימין ונכנס באפריון הזה על ידי יסוד אחד ועושה בו שמוש אחר כך מוציא אותו האפריון דמות אחד כמו האור הזה וזהו סוד הכתוב יהי אור ויהי אור כיון שאמר יהי אור למה כתוב ויהי אור לא הצטרך הפסוק לכתב אלא ויהי כן מהו ויהי אור אלא שאותו אור הוציא אור אחר שנראה לו וזהו יום ראשון מאותם עצי הלבנון. עי' לעיל הערה פה.

צא. עי' שם (כז ע"א): ובגין כך מה רב טובך דא איהו יסודא דעלמא דאקרי רב טוב כמה דאת אמר (ישעיה סג ז) ורב טוב לבית ישראל בגין דהאי איהו רב טוב אור קדמאה אקרי טוב סתם והכא כלילין דכר ונוקבא כחדא אשר צפנת דהאי אתגניז כגוונא דאור קדמאה דאתגניז ואתטמר פעלת דהכא איהו אומנותא דכלא אומנותא דכל עלמא אומנותא דנשמתין ורוחין.

(א ד) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ.

שנבראו עם האור וכן נרמז באיוב (איוב לח יט) איזה הדרך ישכן אור וכתוב (שם כא) ידעת כי אז תולד ומספר ימיך רבים כמו שבאר הרמב"ן ז"ל בפירוש איוב וכן כתיב (דברי הימים א' ד כג) עם המלך במלאכתו ישבו שם יצ.

ועל דרך הקבלה את האור בא לרבות הדבר שהשיג ר"ע צ"ה וכל מיני מאורות שלו הנמצאים מאמתת זה האור ועל הדבר ההוא העידו החכמים עליו שנכנס בשלום ויצא בשלום יצ ואפשר עוד שבא לרבות הנשמות

רבינו בחיי

(א ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד.

אמרו (צ"ר פ"ג ס"ו ו) יום יהא תחומך ולילה יהא תחומך צ"ח.

והנכון שענין קריאה צאלו נכאן היא ההצלחה המוגבלת בהם כשנצטו לורתם וכן

רמב"ן

מאיר האמת

שהם ז"א ונוק', ועי' ליקוטי תורה בראשית שהם יסוד אבא ויסוד אמא.
צז. עי' ב"ר (פ"ח ס"ז ז): רבי יהושע דסכנין בשם רבי שמואל אמר בנפשותן של צדיקים נמלך הה"ד (ד"ה א ד) המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שמה המה מה למטה מה למעלה וייצר ה' אלהים את האדם.
צח. עי' זהר (ח"א טז ע"ב): ויקרא אלהים וגו' מהו ויקרא קרא וזמין לאפקא מהאי אור שלים דקיימא באמצעייתא חד נהירו דאיהו יסודא דעלמא דעליה קיימין עלמין ומההוא אור שלים עמודא דאמצעייתא אתפשט יסודא חי עלמין דאיהו יום מסטרא דימינא. ולחשך קרא לילה קרא וזמין ואפיק מסטרא דחשך חד נוקבא סיהרא דשלטא בלילה ואקרי לילה רזא דאדני"י אדון כל הארץ.
תרגום: "ויקרא אלהים וגו'", מהו "ויקרא", קרא והזמין להוציא מהאור השלם הזה שעומד באמצע אור אחד שהוא יסוד העולם, שעליו עומדים העולמות. ומאותו אור שלם, עמוד האמצעי, התפשט יסוד חי העולמים, שהוא יום מצד הימין. "ולחושך קרא לילה", קרא והזמין והוציא מצד החושך נקבה אחת, הלבנה ששולטת בלילה ונקראת לילה, סוד של אדני"י, אדון כל הארץ.

צה. עי' שער מאמרי רז"ל (שבת): וכל יקר ראתה עינו זה ר' עקיבא שהשיג מה שלא השיג מרע"ה כי מרע"ה לא השיג אלא מ"ט שערים והוא השיג החמשים ורמזו אומרו ראתה עינו למש"ה בן פורת יוסף בן פורת עלי עין הרי נזכר עי"ן ועי"ן וכן ר"ע עלה בחכמתו ותורתו על העין העליונה שהוא שם י"ה כנודע וזמ"ש רז"ל שהקב"ה הראה למשה דור ודור ופרנסיו כו' והראה לו את ר' עקיבא שהיה דורש כתרי אותיות כו' וא"ל רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן התורה ע"י כו' עד שהראה לו מיתתו וא"ל שתוק כך עלה במחשבה ירצה שתוק כי על ידי מיתה כזו עלה במחשבה ובמקום העינים. ועי' ספר הליקוטים (פרשת וישב פרק מח): דע כי ז' אותיות שעטנ"ז ג"ץ שצריך לתייג עליהם, הם רומזים לז' מלכים דמיתו, כנו' בס' הדרושים בדרוש א"ק, ור' עקיבא היה דורשן, והשיג מקום המחשבה לשער החמשים, מה שלא השיג מרע"ה, ולכן נתקנא בו שרו של עשו, ונהרג ע"י טורנוסרופוס הרשע. ועי' לש"ו דע"ה ב' דרוש ד ענף כא.
צו. עי' שעה"כ (דרושי נפילת אפים דרוש ה): נאמר למרע"ה על ר"ע שנהרג על קידוש ה' כך עלה במחשבה וז"ס שאמרו על ר"ע נכנס בשלום ויצא בשלום תרי שלומות לעילא ותתא. ועי' פע"ח חנוכה

(א ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם.

מענין מעשה בראשית^{צט} הוא ואל תקוה ממני שאכתוב צו דצר שהענין הוא מסתרי התורה ואין הפסוקים נריכים לציאור הזה כי לא יאריך הכתוב צענינו והפירוש אסור לידועיו וכל שכן אלינו.

באמצע המים צין מים העליונים למים התחתונים כמו שיש הפרש צין הרקיע למים שעל הארץ כך יש הפרש צין מים העליונים לרקיע הא למדת שהן תלויים במאמר בראשית רצה (פ"ד סי' ג) וכתבה רש"י. וזה

רמב"ן

(א ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי כֵן.

מזה שאמרתי צעבור כי צשאר הימים כתוב אחר האמירה ויהי כן לומר שנהיה כן מיד תיכף אחר האמירה אצל כאן אחר ויאמר אלהים כתוב ויעש זו היא קושיתו ואולי היה לו פירוש נסתר לא רצה לגלות סודו וזה ענין הרעש.

ובבראשית רצה (פ"ד סי' ו) אמרו ויעש אלהים את הרקיע זו אחד מן המקראות שהרעיש צן זומא את העולם ויעש אלהים וכו' והלא במאמר דצבר ה' שמים נעשו (תהלים לג ו) ואין ההרעשה הזו מלשון ויעש לצדו שהרי צרביעי וצששי כתוב ויעש אצל היה

רמב"ן

מאיר האמת

כלא בדוכתיה כדקא יאות. תרגום: מים עליונים זכרים, ומים תחתונים נקבות. בתחילה היו מים במים, עד שנפרדו להכיר מים עליונים ותחתונים, זה אלהים (מים עליונים), וזה אדנ"י (מים תחתונים), וזו ה' עליונה וה' תחתונה. מה כתוב, "ויעש אלהים את הרקיע". התפשטות זו לקח שם זה אלהים מים עליונים, ומים תחתונים אדנ"י, ועם כל זה, כיון שנשלמו מים זכרים במים נוקבים, שם אלהים התפשט בכל. ואף על גב שהפריד בין מים עליונים לתחתונים, מחלוקת לא התבטלה עד יום שלישי, והוסכמה המחלוקת, והכל התיישב במקומו כראוי. ק. עי' זו"ח (טז ע"ב): רבי אליעזר ורבי עקיבא הוו אזלי באורחא, א"ל ר"ע ר', אימא לי, הא דכתיב ויאמר אלקים נעשה אדם, למה לא נאמר ויהי כן מיד, כשאר כל הימים, כשהיה אומר הקב"ה דבר, מיד נאמר ויהי כן, וכאן לא מאמר, אלא לאחר שאמר נעשה אדם, כתיב ויברא אלקים את האדם, היה לו לומר ויהי כן. א"ל, עקיבא, וכי זאת היתה במעשה בראשית ולא יותר, והא כתיב ויאמר אלקים

צט. עיי"ש (יז ע"א): ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו' הכא בפרט רוא לאפרשא בין מיין עלאין לתתאין ברוא דשמאלא (נ"א ואתברי) הכא מחלוקת ברוא דשמאלא דעד הכא רוא דימינא הוא והכא איהו רוא דשמאלא.

תרגום: "ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'", כאן הסוד להפריד [בין] מים עליונים לתחתונים במיוחד, בסוד השמאל, (ונבראה) כאן מחלוקת בסוד השמאל, שעד כאן סוד הימין הוא, וכאן הוא סוד השמאל.

ועיי"ש (יז ע"ב): מיין עלאין דכורין ומיין תתאין נוקבי בקדמיתא הוו מים במים עד דאתפרשו לאשתמודעא מיין עלאין ותתאין דא אלהיים (נ"א מיין עלאין) ודא אדנ"י (נ"א מיין תתאין) ודא ה' עילאה וה' תתאה מה כתיב ויעש אלהים את הרקיע אתפשטותא דא נטל שמא דא אלהיים מיין עלאין ומיין תתאין אדנ"י ועם כל דא כיון דאשתלימו מיין דכורין במיין נוקבין שמא דאלהיים אתפשט בכלא. ואע"ג דאפריש בין מיין עלאין לתתאין מחלוקת לא אתבטל עד יום תליתאי ואסכים מחלוקת ואתיישב

(א ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקְיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שְׁנִי.

למעלה מן המרכזה כענין ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה (יחזקאל א כב) ק"א ומהם נקרא הקדוש

אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר כי השמים הנזכרים צפסוק הראשון הם השמים העליונים אינם מכלל הגלגלים אבל הם

רמב"ן

מאיר האמת

סוף לית ביה רשומא כלל ולא תליא שאלתא ביה ולא רעיונא לאסתכלותא דמחשבה כלל מגו סתימא דסתימא מריש נחיתו דאין סוף נהיר נהירו דקיק ולא ידיע סתים בסתימו (נ"א ברשימו) כחדודא דמחטא רוא סתימא דמחשבה לא ידיע עד דאתפשט נהירו מניה באתר דאית ביה רשימין דאתוון כלהו מתמן נפקן.

תרגום: "והחיות רצוא ושוב" שלא יכולה העין לשלוט בהם בגלל שהם רצוא ושוב. חיות שמתגלות הם שאותו האופן נמצא בתוכם, ומי הוא, זה מטטרו"ן, שהוא גדול ונכבד משאר אלה (הצבאות), ועליון חמש מאות פרסות. חיות שמוסתרות הן תחת שתי אותיות עליונות שמתכסות. י"ה אותיות שולטות על ו"ה, אלה מרכבה לאלה. ואותו הנסתר של כל הנסתרים שלא נודע כלל שולט על הכל ורוכב על הכל.

החיות שמתגלות הם למטה תחת אלה העליונות שנסתרות ומוארות מהן, ומתנהגים בגללם. החיות העליונות כולן כלולות ברקיע השמים, ועליהם כתוב "יהי מארת ברקיע השמים", "והיו למאורת ברקיע השמים", כולם תלויים באותו רקיע השמים. הרקיע שעל גבי החיות, זה אותו שכתוב "ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח", זה אותו קדמון (ה' הראשונה). שהרי משם והלאה אין מי שיכול להסתכל ולדעת. מה הטעם, משום שהוא סתום במחשבה, ומחשבת הקדוש ברוך הוא טמירה וסתומה עליונה.

מחשבת בן האדם בכל העולם (לא יכול) להתדבק ולדעת אותה, דברים התלויים במחשבה עליונה אין מי שיכול להשיג אותם, המחשבה ממש על אחת כמה וכמה. לפנים מהמחשבה מי הוא שעושה רעיונות, שהרי אין תבונה לשאול, וכל שכן לדעת. אין סוף אין בו רושם כלל, ושאינה לא תלויה בו, ולא רעיון להתבוננות המחשבה כלל. מתוך סתום הסתומים, מראש ירידת האין סוף, מאיר אור דקיק ולא ידוע, סתום בסתימה (ברושם) כחידוד

יהי רקיע בתוך המים, ולא נאמר ויהי כן, אלא ויעש אלקים את הרקיע. וכן יהי מאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ, היה לו לומר מיד ויהי כן, וכתוב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים. אלא אימא לך, כל דבר שלא היה בהם הכח האצול מלמעלה, נאמר מיד ויהי כן, שהארץ הוציאה אותם בתשלום כל פעולתם, ולא הוצרכה להמתין לכח העליון, להשלים תשלום אותה הפעולה. אבל בכל דבר ודבר שהוציאה הארץ, וקיום תשלום הפעולה לא היתה בה, הוצרכה להמתין עד שיבא הכח מלמעלה, ויעשה הקיום ושלמות הפעולה.

קא. עיי' זהר (ח"א כא ע"א): והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א יד) דלא יכיל עינא למשלט בהו בגין דאינון רצוא ושוב חיות דאתגליין אינון דההוא אופן קאים בגוייהו ומאן איהו דא מטטרון דאיהו רב ויקיר משאר אלין (נ"א חיילין) ועלאה חמש מאה פרסי חיות דמטמרן אינון תחות תרין אתוון עלאין דאתכסיין י"ה אתוון שליטין על ו"ה אלין רתיכא לאלין וההוא טמירא לכל טמירין דלא אתידע כלל שליט על כלא ורכיב על כלא.

חיות דאתגליין אינון לתתא תחות אלין עלאין דמטמרן ואתנהרן מנייהו ונטלין בגינייהו חיות עלאין כלהו כלילן ברקיע השמים ועלייהו כתיב (בראשית א יד-טו) יהי מארת ברקיע השמים והיו למאורות ברקיע השמים כלהו תליין בההוא רקיע השמים רקיע שעל גבי החיות דא ההוא דכתיב (יחזקאל א כב) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח דא ההוא קדמון (נ"א ה' קדמאה) דהא מתמן ולהלאה לית מאן דיכיל לאסתכלא ולמנדע מאי טעמא משום דאיהו סתים במחשבה ומחשבה דקב"ה טמירא סתימא עלאה.

מחשבה דבר נש בכל עלמא (ס"א לא יכיל) לאתדבקא ולמנדע לה מלין דתליין במחשבה עלאה לית מאן דיכיל לאתדבקא לון מחשבה ממש על אחת כמה וכמה לגו מן מחשבה מאן איהו דעביד רעיוני דהא לית סוכלתנו למשאל כ"ש למנדע אין

צרוך הוא רוכז שמים (דנרס לג כו) קב ולא סיפר הכתוב צצריאחס דצר כאשר לא הזכיר המלאכים וחיות המרכזה וכל דצר נפרד שאינו צעל גוף רק הזכיר צשמים שהם נצראים כלומר שקדמותם אפסא.

וזה הלשון נכון צפצט הכתוב עם מה שיש עוד צשם השמים וצשם הכסא סוד נשגז ונעלם כי יש שמים לשמים וכסא לכסא קד ומה אומרים החכמים (צרכות יג ע"א) כדי לקבל עליו עול מלכות שמים קד ולאמרו (שס ו ע"ב) יראת שמים קד

מאיר האמת

המחט. סוד סתימת המחשבה לא ידוע, עד שמתפשט ממנו אור. במקום שיש בו רשומים של כל האותיות, משם יוצאים.

קב. עי' ספר הפליאה (עמוד שסו): ד' אחדים והם רגלי הכסא ארי"ה שו"ר אד"ם נש"ר, והא' היתר הוא כתר והנה רוכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים. קג. עי' לעיל הערה כז.

קד. עי' ספר הפליאה (עמוד כו): אמר השמימה ה' ראשונה להרמזו בה' ידיעה השמים עליונים שמים לשמים.

ועי' שם (עמוד תקכד): החכמה היא ארץ לכתר והבינה לחכמה וכן כולם וכן שמים לשמים וכסא לכסא.

ועי' תיקו"ז (ט ע"א): ועוד קמ"ץ אוקמוהו מארי דקדוק דאיהו תנועה גדולה בגין דאיהו קדמאה דכלהו נקודין דספיראן אף על גב דכלהו שמהן קדישין אתעבידו דא כסא לדא כגון ברא דצריך למפלח לאבוי ולאמיה ולמעבד גרמיה לגבייהו כעבד ושמש וכרסיא ומצב תחותייהו הכי אינון ספירן דא לדא ובגין דא אית נקודה מלכא ואית נקודה עבדא לגביה כגון שב"א דאיהו עבד לקמ"ץ ורץ בשליחותיה ומזנב אחריו אבל באתריה מלכא איהו.

תרגום: ועוד קמ"ץ פרשוהו בעלי הדקדוק, שהוא תנועה גדולה, משום שהוא ראשון לכל הנקודות של הספירות, אף על גב שכולם שמות קדושים נעשו זה כסא לזה, כמו בן שצריך לעבוד את אביו ואת אמו, ולעשות את עצמו עבד אליהם, ושמש וכסא ומצב תחתיהם, כך הן הספירות זו לזו, ולכן יש נקודה מלך, ויש נקודה עבד אליו, כמו שב"א שהוא עבד לקמ"ץ, ורץ בשליחותו ומזנב אחריו, אבל במקומו הוא מלך.

קה. עי' זהר (ח"ג כט ע"א): מאן דלא אתעסק באורייתא ובפקודין אית ליה עול מלכות הרשעה ומאן דאתעסק באורייתא ובפקודין אית לון עול מלכות שמים דאיהי ה' בתראה מלכות שמים אתקריאת עול מצות איהי ודאי בגין דבה אתבריא

כל בריין דשמיא וארעא הדא הוא דכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה' בראם וכד ייתי שבת ויום טוב נחתת בינה דאיהו יה"ו על ה' דאיהי מלכות שמים נשמה יתרה ואיהי (שמות לב טז) חרות על הלוחות.

תרגום: מי שלא עוסק בתורה ובמצוות יש לו עול מלכות הרשעה, ומי שעוסק בתורה ומצוות יש לו עול מלכות שמים, שהיא ה' אחרונה שנקראת מלכות שמים. עול מצוות היא ודאי, משום שבה נבראו כל הבריות של שמים וארץ, זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה' בראם. וכשיבא שבת ויום טוב, יורדת בינה שהיא יה"ו על ה' שהיא מלכות שמים, נשמה יתרה, והיא (שמות לב) חירות על הלוחות.

וכן עי' זהר (ח"ב קס ע"ב): ובשעתא דאתי בר נש לקבלא עליה עול מלכות שמים כדין שכינתא אתיא ושריא על רישיה וקאים עליה כסהיד לסהדא סהדותא קמי מלכא קדישא דהאי איהו דקא מיחד שמיה תרי זמני ביומא ושמיה אתיחד עילא ותתא כדקא יאות ועל דא ע' משמע ישראל מאתוון רברבן וד' נמי מאתוון רברבן למהוי עד קמי מלכא קדישא והא אוקמוה יהו"ה אלהינו יהו"ה ודא הוא רזא דיחודא בתלת סטרין כמה דאוקמיה בוצינא קדישא ואתער ביה בכמה דוכתי ולית לן רשו לאתערא ביה יתיר.

תרגום: ובשעה שבא אדם לקבל עליו על מלכות שמים אז השכינה באה ושוה על ראשו ועומדת עליו כעד להעיד עדות לפני המלך הקדוש שזהו מי שמיחד שמו פעמים ביום ושמו מתיחד מעלה ומטה כראוי ולכן ע' משמע ישראל היא מהאותיות הגדולות וגם ד' מהאותיות הגדולות להיות עד לפני המלך הקדוש והרי פרשוה יהו"ה אלהינו יהו"ה והו סוד היחוד בשלשה צדדים כמו שבארו המנורה הקדושה והתעורר בו בכמה מקומות ואין לנו רשות להעיר בו יותר.

קו. עי' ספר הפליאה (עמוד כד): ואת הו' בכל מקום זכר, את נקבה הוא ובית דינו. ואין צורך לבא

החכמים עוד להעלות החומר הראשון עד תכלית ולעשותו דק מן הדקים לא יראו שהשמים שהם גוף מתנועע צעל חומר וזורה הם הנצראים מן האין אצל אור הלבוש הוא הנצרא הראשון וממנו ילא חומר הממש בשמים ונתן לארץ חומר אחר ואינו כדקות הראשון והוא שלג שמתח כסא הכבוד^ק כי כסא הכבוד נצרא וממנו היה השלג שמתמיו וממנו נעשה חומר הארץ והנה הוא שלישי בצריאה.

והכתוב אמר די שליטין שמיא (דיאל ד כג) ויש להם מדרש נפלא (ספר הבהיר אות ק) צמה שכתוב דאתה תשמע השמים (מ"א ח ג) וכל זה יראנו נרמו צפסוק הראשון הזוכה לו^פ.

והנה צארו הכתובים כי הנצראים הראשונים הם מאין והשאר מוצאם מן החומר הראשון הנצרא^ט ואל יקשה עליך מאמר רבי אליעזר הגדול (פרקי דר"א ג) שאמר שמים מהיכן נצראו מאור לבוש של הקדוש צרוך הוא וכן הוא בצראשית רצה עוד כי צעצור שירלו

(א יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ בּוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן.

שאמרו (צ"ר פי"א סי' ט) בשלישי צרא שלג צריות אילנות ושמים וגן עדן ועוד אמרו (שם פי"א סי' ו) אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל צרקיע ומכה אותו ואומר לו גדל הדא הוא דכתיב (איוב לה ג) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו צארץ^{יא}

גזר שיהיה צמולדות הארץ כח הזומח ומוליד זרע כדי שיהיה המין קיים לעד. ויתכן שירמוז צארץ הנזכרת צפסוק הראשון שימשך ממנה כח מלמית והנה נאלצו מכהה היסודות למיניהם ומהם למחו בגן עדן דשאים ואילנות ומהם צעולס זהו

רמב"ן

מאיר האמת

ק"י. ע"י לעיל הערות כד ו-כב. קיא. ע"י זהר (ח"ב טו ע"ב): כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא ובגין כך כתיב (ויקרא יט יט) שדך לא תזרע כלאים דכל חד וחד עאל בלחודוי ונפיק בלחודוי הדא הוא דכתיב (איוב לח ג) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וכתיב (ישעיה מ כו) לכלם בשם יקרא ומה (די) בכל מה דבעלמא רזא בלחודוי ולא בעא קודשא בריך הוא לגלאה לון ולערבבא לון וקראן בשמהון. תרגום: כל עשבי הארץ שממונים עליהם גדולים תקיפים בשמים לכל אחד ואחד סוד לבדו כדוגמא שלמעלה ולכן כתוב שדך לא תזרע כלאים שכל אחד ואחד נכנס לבדו ויוצא לבדו זהו שכתוב הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וכתוב לכולם בשם יקרא ומה שבכל מה שבעולם סוד

הו' באת ראשון [היינו צפסוק בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ] כי הוא עם השמים אבל את שני צריך ו' כי הוא עם הארץ. וכו', והואיל ויש ו' עם ה"את" א"כ האת הוא של ו' הנקרא שמים, והאת נקרא יראה, א"כ האת שהוא היראה היא של שמים, וזהו יראת שמים, וגם מלכות שמים מלשון של שמים, ע"כ. ע"י עוד ספר עבודת הקודש ח"א פרק כג.

קז. ע"י ספר הבהיר אות ק': ומנלן דשמים הקדוש ברוך הוא, דכתיב (מ"א ה לב) ואתה תשמע השמים, אטו שלמה התפלל אל השמים שישמעו תפלתם, אלא אותו שנקרא שמו על השמים דכתיב (שם כ"ז) השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, הרי שמו של הקב"ה. וע"י ר' בחיי בראשית יב ו.

קח. ע"י לעיל הערה קו.

קט. ע"י לעיל הערות כג, כד, ו-כט.

שוטר ואמר שיהיה כל זה למינהו והוא חסור הכלאים כי הזרע אומם מכחיש צכח מעשה צראשית ק"ב ועוד אצאר צו צעורת השסק"ג.

(א יב) וְהוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מִזֵּרְעֵ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיַמֵּי מֹד.

מחלק השנים ולפי שמספר שלשה הוא מחלק האחד שהוא נעלם לכך היו הנבראים עד יום שלישי גנוזים ונעלמים שהרי האור שנברא ביום הראשון נגנז מן הבריות גם הרקיע שנברא ביום ב' גם עצי עדן שנבראו בשלישי נגנזו מן הבריות וכל מה שנעשה עד

ויש לך להתבונן כי כל המספר הוא נכלל בג' כי לא תמצא מספר אלא או אחד או זוג או נפרד ומספר ג' כולל את הכל שהרי יש בו אחד הוא האחד ויש בו זוג הוא השנים ויש בו נפרד והוא ג' ודבר ידוע כי מספר ג' הוא מחלק האחד כשם שמספר הארבע הוא

רבינו בחיי

מאיר האמת

בארץ שאין לו כח עליון למעלה, וכל מה שעושים עם כל אחד ואחד (שתי נוסחאות), וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בחזקת של אותו הכח העליון שממונה עליו מלמעלה. וכל ההנהגות גזורות מן הדין, על דין הם נוסעים, ועל הדין הם עומדים. אין מי שיוצא ממקומו החוצה, וכל הממונים מיום שנברא העולם נתמנו שליטים על כל דבר ודבר, וכולם מתנהגים על הנהגה אחרת עליונה שנוטלים כל אחד ואחד, כמו שכתוב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, כיון שנוטלים אותו חוק, כולם נקראים חוקות, ואותו החוק שנתן להם בא משמים, ואז נקראים חוקות שמים. ומנין שבאים משמים, שכתוב כי חק לישראל הוא, ועל כן כתוב את חוקותי תשמרו, משום שכל אחד ואחד ממונה על דבר ידוע בעולם באותו החק, לכן אסור להחליף מינים ולהכניס מין במין אחר, משום שעוקר את כל כח וכח ממקומו, (ומכחיש פמליא של מעלה) ומכחיש את פרסום המלך.

ועי' ספר הפליאה (עמוד תנז): ובכלל כי ששת ימים שלא לזרוע כלאים או זרעים בכרם ולא להרביע בהמה מין שלא במינו לפי שבכל מעשה בראשית נאמר למינהו, והסוד שלא לעכב ולא לערבב הכחות המגדילים הצמחים להיות יונקים מין שלא במינו וזהו את מצותי תשמרו דברים שחקקתי לך מששת ימי בראשית. קיג. ויקרא יט יט.

בלבדו ולא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות אותם ולערבב אותם וקראם בשמות.

קיב. עי' זהר (ח"ג פו ע"א): ת"ח כד ברא קב"ה עלמא אתקין כל מלה ומלה כל חד וחד בסטרוי ומני עלייהו חילין עלאין ולית לך אפי' עשבא זעירא בארעא דלית ליה חילא עלאה לעילא וכל מה דעבדין בכל חד וחד (תרי נוסחי) וכל מה דכל חד וחד עביד כלא הוא בתקיפו דההוא חילא עלאה דממנא עליה לעילא וכלהו נימוסין גזירין מדינא על דינא נטלין ועל דינא קיימין לית מאן דנפיק מן קיומיה לבר וכלהו ממנן מן יומא דאתברי עלמא מתפקדן שלטונין על כל מלה ומלה וכלהו נטלין על נמוסא אחרא עלאה דנטלין כל חד וחד כמה דכתיב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה כיון דנטלין ההוא חק כלהו אקרון חקות וההוא חק דאתיהיב להו מן שמייא קא אתי וכדין אתקרון חקות שמים ומגלן דמן שמים קא אתיין דכתיב כי חק לישראל הוא ועל דא כתיב את חקותי תשמרו בגין דכל חד וחד ממנא על מלה ידיעא בעלמא בההוא חק בגין כך אסיר למחלף זינין ולאעלא זינא בזינא אחרא בגין דאעקר לכל חילא וחילא מאתרייהו (ואכחיש פמליא של מעלה) ואכחיש פומבי דמלא.

תרגום: בא וראה כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, תיקן כל דבר ודבר כל אחד ואחד בצדו, ומנה עליהם כחות עליונים. ואין לך אפילו עשב קטן

יום שלישי נקרא עולם לפי שהוא נעלם ומה שנעשה אחריו ביום רביעי נקרא שנה והטעם לפי שכשם שהשלשה מחלק האחד כן הארבעה מחלק השנים שאין הארבעה אלא כפל השנים ע"כ שני המאורות שהן מכח השניות נבראו ביום רביעי שהוא כפול השנים ונקראת השנה שנה לפי שהיא נגמרת בשני מאורות הללו ומן

הטעם הזה נתלו באותו רקיע שנברא ביום שני שהוא מכח שניות והוא המבדיל בין מים למים כי כן המאורות נקבעו בו להבדיל בין היום ובין הלילה ובין האור ובין החושך וכל מה שנעשה אחריו ביום החמישי וביום הששי הוא הנקרא נפש וזהו שהזכיר בספר יצירה עולם שנה נפשק"ד.

(א יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם.

הנה האור נצרא ציום ראשון ומאיר ציפודות קט"ו וכאשר נעשה הרקיע צשני הפסיק צאור ומנע אמתו מהאיר ציפודות המתמנים והנה כאשר נצראת הארץ צשלישי היה צה חשך ולא אור ועתה צרציעי רצה הקדוש צרוך הוא שיהיו צרקיע מאורות מגיעים אור לארץ וזה טעם צרקיע השמים להאיר על הארץ כי האור היה למעלה מן הרקיע ולא האיר על הארץ.

כן שם צרקיע מקומות מוכנים ומומנים לקבל האורה והגופים האלה מקצלי אור מזהירים כגון האספקלריאות ואצני השם קט"ו ולכן יקראם מאורות לא אורים אף על פי שקראם המזמור כן (תהלים קלו ז).

להבדיל צין היום וצין הלילה - כתב רש"י משנגנו האור הראשון אצל צשמת ימי צראשית שמשו האור והחשך זה ציום זה צלילה ואיני רואה שיהיה זה דעת צצותינו המוכירים גניזה על האור הראשון אצל לדעתם האור הראשון שמש שלשה ימים וצרציעי נאלל ממנו ונעשו צו אז ממנו שני המאורות האלה כמו שאמרו (צ"ר פ"ז ס"ה) נוצלת אורה של מעלה גלגל חמה כי לפי שלא היה העולם הזה ראוי להשתמש צאור ההוא צלי אמצעות גנוז

מאיר האמת

קיד. ז"ל (פ"ו מ"א): אלו הם שלש אמות אמ"ש, ויצאו מהם שלשה אבות והם אויר מים אש, ומאבות תולדות. שלשה אבות ותולדותיהם ושבעה כוכבים וצבאותיהם ושנים עשר גבולי אלכסון, ראייה לדבר עדים נאמנים בעולם שנה נפש, ושנים עשר חק, ושבעה ושלשה פקדן בתלי וגלגל ולב. ע"י בהגר"א שם יד ע"ד ז"ל, כל הספר נחלק

לג' עולם שנה נפש והן עולמות ב"ע. קטו. ע"י לעיל הערה ל. קטז. ע"י זהר (ח"ג לג ע"ב): רבי אלעזר אמר יהי מארת אספקלריאה דלא נהרא מגרמה אלא על ידא דנהורין עלאין דנהרין לה כעששיתא דלקטא נהורא דנהיר. תרגום: רבי אלעזר אמר, "יהי מארת",

לנדיקים לעולם הצא ושמשו בנובלת הזו מיום רביעי^{ק"ז} ואילך כך אמרו צבראשית רבה (פ"ג סי' ו) תני אורה שנבראת בששת ימי צבראשית להאיר ציום אינה יכולה מפני שהיא מכהה גלגל חמה צלילה אינה יכולה שלא נבראת להאיר אלא ציום והיכן היא נגזזה והיכן היא מתוקנת לנדיקים לעתיד לצא שנאמר (ישעיה ל"ו) והיה אור הלצנה כאור החמה ואור החמה יהיה שצעתים כאור שצעת הימים שצעה אתמהה לא שלשה הן כאינש דאמר כן אנא מפקיד לשצעה יומי דמשמותי כלומר לשון בני אדם הוא שיאמר אני מפקיד ושומר זה הצער לשצעת ימי המשמה

שלי לא שספיק לו לשצעה כולם אלא שיוציא אותו צתוכס וכך אמרו שצעת הימים כאור שהיה צימים ההם צמקנתם ושם אמרו עוד (צ"ר פ"ג סי' ו) ויצדל רבי יהודה צרבי סימון אמר הצדילו לו ורצנן אמרין הצדילו לנדיקים לעתיד לצא.

ואם תוכל לדעת כוונתם צאמרם צברכת הלצנה עטרת תפארת לעמוסי צטן^{ק"ח} מדע סוד האור הראשון והגניזה וההצדלה שאמר הצדילו לו וסוד שני המלכים המשמשים צכתר אחד^{ק"ט} כאשר צסוף שיהיה אור הלצנה כאור החמה אחר שיהיה אור החמה שצעתים.

מאיר האמת

שהיא סוד הבטן אשר שם המעיין אשר היו הנשמות של בני ישראל גנוזות קודם נתינתם ברחם הנוק' וזמ"ש לעמוסי בטן הם ישראל הנק' עמוסים מני בטן.

ועי' זהר (ח"ג רל ע"א): איהו חכם ואיהו חכמתא איהו מבין ואיהו תבונה דיליה איהו כתר ואיהו עטרה דיליה עטרת תפארת. ועי' זהר (ח"ג רנו ע"ב): רמז ס"ת לתפארת שכינתא עטרת תפארת.

ק"ט. ע' חולין (ס ע"ב): רבי שמעון בן פזי רמי כתיב ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתוב את המאור הגדול ואת המאור הקטן אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישמשו בכתר אחד אמר לה לכי ומעטי את עצמך אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעט את עצמי אמר לה לכי ומשול ביום ובלילה אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני אמר לה זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים.

ועי' ספר הפליאה (עמוד רא): ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול למשלת היום ואת המאור הקטן למשלת הלילה ואת הככבים המאורות הללו הם המאורות שאמר אלהים יהי אור ויהי אור והתחלת אצילותם אור הלבנה כאור החמה כי בשוה היו וכאחת היו יונקים זהו ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים. ואח"כ נקרא אור הלבנה קטן וזהו את המאור הקטן, א"ל ר' ולמה הקטינה, א"ל כי הלבנה שהיתה כמו חמה אמרה לבינה די בא' שיהיה פועל ולמה ישתמשו

אספקלריה שלא מאירה מעצמה, אלא על ידי אורות עליונים שמאירים לה, כמו עששית שמקבלת אור שמאיר.

ק"ז. עי' לש"ו דע"ה ח"ב דרוש ד ענף כה סימן ד ישוב הסתירה והעניין, שביום א' דמעשה בראשית האיר האור הראשון עד סוף האצילות בלי מסך כלל. ואפילו דרך הקד"א עדיין היה משמש האור בכל תוקפו כל ג' הימים הראשונים, והוא מכיוון שג' הימים הראשונים הם דרגא דחג"ת, שהם למעלה מן הפרסא, וביום הרביעי נסתלק לעילא. אך לצורך בריאת האדם (שהוא תכלית הכוונה בכל הבריאה כולה) ביום הששי, שהוא יסוד (שבכוחה להסתלק למעלה למעלה), חזר האור הגנוז ונתגלה שנית ע"ד שהאיר בג' הימים הראשונים ע"י הקד"א, ובאותו האור נברא אדה"ר.

ק"ח. עי' זהר (ח"ב קפח ע"א): ולבתר דאתחזיא סיהרא דיאותו לאורה מברך עליה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם ובמי מתקדשת ומתברכת בתפארת בגין דאיהו עטרת תפארת לעמוסי בטן.

תרגום: ואחר שנראית הלבנה שיאותו לאורה מברך עליה ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם ובמי מתקדשת ומתברכת בתפארת משום שהיא עטרת תפארת לעמוסי בטן.

ועי' שער מאמרי רו"ל (ז ע"ג): והנה כתר דידה מקומו בת"ת שלו וז"ש עטרת ת"ת לעמוסי בטן. כי עטרת דידה היא בת"ת דידה מחציו ולמטה

ויתכן לפרש יהי מאורות שאין המאורות האלה מכלל הגלגלים אבל הם מאורות רוחניים מקבלי האורה מן האור הראשון וגזר עתה במאמר הזה יהי מאורות שיתפשטו מן האור הראשון שהוא מאורות רוחניות שיהיו מאורות למאורות שעל הארץ^{קב} וזהו שאמר הכתוב והיו למאורות ברקיע השמים היה לו לומר והיו לרקיע השמים כמו שאמר והיו לאותות אבל הכונה שיהיו מן האור הראשון שהוא מאורות למאורות שעל הארץ כי לא אמר הכתוב יהי מאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ ואם כן הבין כי המאורות הראשונים שהזכיר יהי מאורות הם מאורות רוחניים מקבלים אורן מן האור הראשון ומשפיעין אותם במאורות של מטה והם תענוגות נפשות הצדיקים מקיימי התורה והמצוות וזהו שנאמר והיו לאותות כלומר והיו אותן המאורות לאותן שקיימו אותיות התורה שיהיו זוכין ומתעדנין בהן או שקיימו המצוות שנאמר בהן אות כגון מילה ושבת ותפילין.

ומה שקראם המזמור (תהלים קלו ז) לעושה אורים גדולים והכתוב יקרא לכלן מאורות בין המאורות הרוחניים בין הגופיים הנה דוד המע"ה כוון במלת אורים על הרוחניים וזהו שהזכיר אחריו מאורות של מטה שהם השמש והירח ואמר (תהלים קלו ח-ט) את השמש לממשלת ביום וגו' את הירח וכוכבים וגו' ואף על פי שהאורים מקבלי אורה מן האור הראשון קראם אורים לפי שהם עצם האורה כנגד השמש והירח ואמר ולמועדים כי הנשמה בהפרדה מן הגוף אינה זוכה מיד לאותו התענוג הגדול המעותד לה עד שיבא מועדה וזמנה כענין שדרשו ז"ל (כתובות קג ע"ב) בההוא כובס עלה לגג ונפל ומת יצאה בת קול ואמרה כובס זה מזומן לחיי העה"ב שהרי עולם הנשמות הוא הבא לאדם מיד לאחר מיתה אבל העולם הבא יש לו מועד ידוע וזמן קבוע והם מעלות חלוקות כל אחת ואחת בפני עצמה יש חיי העה"ב לזמן תחית המתים ויש עוה"ב לאחר התחיה כמו שאני עתיד לבאר בעז"ה בסדר אתם נצבים.

מאיר האמת

אחורי היסוד של ז"א. וזהו ענין לכי ומעטי את עצמך שנסתלקו ט"ס שלה העליונים ועלו בז"א והיא נשארת נקודה מעוטה וירדה תחת אחורי היסוד וענין מיעוט הירח היה ביום ד'. אח"כ ביום ו' חזרה להתגדל בכחי' הג' הנ"ל היותה פרצוף שלם.

קכ. עי' זו"ח (נד ע"א): ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ. תמן תנינן, א"ר יצחק בר יעקב, מאי דכתיב כלך יפה רעיתי ומום אין בך, ת"ח, כשברא הקב"ה את עולמו, עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה. וברא השמים, מאותו הרקיע הראשון שהכינו הקב"ה ובראו בתחלה. ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו. ואמר רב יהודה אמר רב, אותו הרקיע הוליד כל המאורות,

שני מלכים בכתר א' אמרה הבינה לכי ומעטי את עצמך. ומהו המיעוט שאינה באה אל המלך כבתחלה רק באמצעות קו השוה. וראה והבין שאין לה אור מצד עצמה רק המגיע אליה מקו השוה. הוא ת"ת היש מיעוט גדול מזה, ולעתיד לבא יהיה אור הלבנה כאור החמה וישתמשו ב' מלכים בכתר א' ויהי ה' אחד ושמו אחד, כי הלבנה והחמה יתחברו חיבור שלם. א"ל ר' ולמה הוציאה דיבור כזה מפיה לא ידע הב"ה מה עשה אבל קבלה ודברה בפניו, א"ל בני דורשת טוב לעצמה וסברה להעמידה מלך בשש קצוות ובעבור שקדמה לדבר בפניו אמר לה תגזור למטה ממך והחמה יגזור עלך.

עי' ע"ח שער מיעוט הירח פרק ב: רק המלכות שבה שהיא נקודה א' כלולה מי' תחת

וְלִימִים ושנים הם הזמנים החלוקים למעלות הנשמות כי הנשמה מתעלה מעלוי לעלוי מן העוה"ז שהוא עולם הגופות לעולם הנשמות ומעולם הנשמות היא מתעלה לעולם הרוחות הנקרא צרור קבא שהנשמות צרורות שם והוא נקרא אור כענין שנאמר (איוב לג כח) וחיתו באור תראה וכתבי (שם ל) לאור באור החיים ומעולם הרוחות הנשמה מתעלה לעולם החיים קבב שממנו האור שנאמר (תהלים לו י) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור קבב ומי שאינו ראוי להאריך ימים בעולם החיים וראוי לקבל מדה כנגד מדה בעולם הגופות חוזר לחיות בתחית המתים שהוא מכח עולם החיים לכך אמר (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו ולא

כל ישני ומי שראוי להאריך ימים בעולם החיים אין לו הפסק ועולם החיים הוא הנקרא נצח הוא שכתוב (תהלים טז יא) תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח והא למדת שחיי העולמים הקודמים והמעלות העליונות אשר בנה אותן במאורות הם תענוגי הנשמות הזוכות לתורה ויזכו לאותן המעלות בזמנים הידועים להם זה ימים וזה שנים כמו שרמוז בכתוב הזה ולימים ושנים לפי שמתעלה נפש מעלוי לעלוי ועוד נתבאר הענין הזה ממה שהזכיר אחרי כן במעשה וכפל הענין ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים אלו הרוחיים את המאור הגדול ואת המאור הקטן אלו הגופיים והם חמה ולבנה.

מאיר האמת

בכם ולכן עליכם נאמר שאתם חיים ועולמכם הוא עולם החיים אבל העולם השפל הוא עולם המתים שכל אלהות של אומות העולם מבלעדי ה' כולם מתים.

קכג. עי' זהר (ח"ג לד ע"א): קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים רבי חייא פתח (שם לו י) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כי עמך מקור חיים דא שמן עלאה דנגיד ולא פסיק לעלמין דשריא בגו חכמה עלאה דכלא הדא הוא דכתיב כי עמך עמך שריא ולא מתפרשא מנך לעלמין בחביבותא דכלא מקור חיים בגין דהיא מקורא ומבועא דחיים לאפקא חיים לאילנא עלאה ולאדלקא בוצינין.

תרגום: קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים, רבי חייא פתח כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. כי עמך מקור חיים, זה השמן העליון שנשמך ואינו פוסק לעולמים, ששרוי בתוך החכמה העליונה של הכל, זהו שכתוב כי עמך, עמך שרוי ולא נפרד ממך לעולמים, בחביבות של הכל, מקור חיים, משום שהיא מקור ומעיין החיים, להוציא חיים לעץ העליון, ולהדליק את הנרות.

מאותו האור שמקבל מלמעלה. וכשברא הקב"ה אותו רקיע, נטל את המאורות, והניחם באותו רקיע, הנקרא רקיע השמים. שאותו הרקיע, נתהווה מן השמים. א"ר יהודה אמר רב, הרקיע העליון, הוליד השמים אשר תחתיו. והשמים, הולידו האי רקיע, ונקרא רקיע השמים. ונטל הקב"ה הני מאורות, ונתנם בו. הה"ד, ויתן אותם אלקים ברקיע השמים. **קכא.** עי' לקמן פרשת וירא הערות ע ו-עא.

קכב. עי' זהר (ח"ב קטז ע"ב): לעתיד לבא (ישעיה ל כ) ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך דאתון בהאי עלמא דלית לכון קליפין ועורין אית לכון רשו לאסתכלא בבני עלמא ובני עלמא (ס"א לית) אית לון רשו לאסתכלא בכו ובגין דא עלייכו אתמר דאתון חיינ ועלמא דלכון עולם החיים אבל עלמא שפלא דא עולם המתים דכל אלהות דאומין דעלמא מבלעדי יהו"ה כלהון מתים.

תרגום: לעתיד לבא (שם ל) ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך שאתם בעולם הזה שאין לכם קלפות ועורות יש לכם רשות להסתכל בבני העולם ולבני העולם (אין) יש רשות להסתכל

(א יח) וְלִמְשׁוֹל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי טוֹב.

ורב כח (מהלם קמו ה) כי הוא גדול על כולם ורב כח עליהם וכן אמר מרוב אונים ואמין כח (ישעיה מ כו).
ועל דרך הסוד שרמזתי לך תהיה ממשלה גמורה באמת.

וע"ד הקבלה ולמשול ביום ובליילה ירמוז רבינו בחיי למנהיגי שני המאורות הגדולים קבו שהם מושלים ביום ובליילה ובכחם ימשול כל מושל קבו וכנגדם תמצא בקרבן התמיד שני כבשים בני שנה תמימים את הכבש אחד

רמב"ן ויתכן שהממשלה עוד כח אצילות שהם מנהיגי התחמונים וזכחם ימשול כל מושל קבו והמזל הזומח ציוס ימשול צו והמזל הזומח צלילה ימשול זה כענין שכתוב (דברים ד יט) אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים והוא מה שאמר הכתוב (מהלם קמו ד) מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא וכן לכלם צס יקרא קבה (ישעיה מ כו) כי קריאת השמות היא ההצדלה בכחותם לזה כח הצדק והיושר ולזה כח הדם והחרצ וכן צכל הכחות כידוע באצטוגנינות והכל צכח עליון ולרצונו ולכך אמר גדול אדונו

מאיר האמת

ופילגשים ויהללוהו אלין רברבי עמין דאתפקדן עלייהו.
תרגום: פתח ואמר ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ששים המה מלכות אותם גבורים שלמעלה מכח הגבורה שנאחזים בקליפות (בחקיקות) של חיה הקדושה של ישראל ושמונים פילגשים ממונים בחקיקות שתחתיהן בחזרה (באחד) אחד ממאה ועלמות אין מספר כנאמר היש מספר לגדודיו ועם כל זה כתוב אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה זוהי השכינה הקדושה שיוצאת משנים עשר (מבעלי מגן) אורות שזהרים שמאירים לכל והיא נקראת אַם. כדוגמא זה עשה הקדוש ברוך הוא בארץ זרק את כל העמים לכל צד ומנה עליהם גדולים זהו שכתוב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים והוא לקח לחלקו את כנסת ישראל זהו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה זוהי שכינת כבודו שהשרה ביניהם אחת היא ומיוחדת לו ראוה בנות ויאשרוה כמו שנאמר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה מלכות ופילגשים ויהללוהו אלו גדולי העמים שנפקדו עליהם.
ועי' רבינו בחיי דברים פרק ח פסוק יח, וכן פרק לא פסוק יד.

קכד. עי' לקמן הערה קכו.
קכה. עי' לעיל הערה קיא.
קכו. עי' לעיל הערה צח.
קכז. עי' זהר ("ב יד ע"ב): פתח ואמר (שיר ו ח) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ששים המה מלכות אינון גבריא דלעילא מחילא דגבורא דאתאחדן בקליפין (ג"א בגליפין) דחיותא קדישא דישאל ושמונים פילגשים ממנן בגליפוי דתחתוי בחזרא (ס"א בחד) חד ממאה ועלמות אין מספר כמה דאת אמר (איוב כה ג) היש מספר לגדודיו ועם כל דא כתיב (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה דא היא שכינתא קדישא דנפקא מתריסר (ג"א מתריסין) זיהרא דזהרא דנהיר לכלא ואיהי אתקרי אימא כגוונא דא עביד קודשא בריך הוא בארעא זריק לכל עמין לכל עיבר ומני עליהון רברבי הדא הוא דכתיב (דברים ד יט) אשר חלק יהו"ה אלהיך אותם לכל העמים והוא נסיב לחולקיה כנישתא דישאל הדא הוא דכתיב (שם לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה דא היא שכינת יקריה דאשרי ביניהון אחת היא ומיוחדת ליה ראוה בנות ויאשרוה כמה דאת אמר (משלי לא כט) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה מלכות

בפסוק (שם) ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי אכתוב מזה בעה"י ומכאן יתבאר לך סוד התענית בשגם הוא קרבן שנתמעט הבשר וחלבו ודמו של אדם קבט וע"כ התענית צריך קבלה בזמן ממשלת שני המאורות ביחד קל וזהו מבעוד יום קודם שתשקע החמה וזהו מאמר רב

תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים קבט והוא מה שאמר הכתוב (דברים ד יט) אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים כלומר השמש והירח וכל צבא השמים ואתכם לקח ה' והמשכיל יבין וזהו שכתוב (שם יז ג) אשר לא צויתי כלומר בשמש ובירח אבל צויתי במנהיגים ובסדר שופטים

מאיר האמת

וישכם אברהם בבקר מנלן דהאי בקר דאברהם הוא א"ר אלעזר מהכא (שם מד) הבקר אור בקר אור לא כתיב אלא הבקר אור ודא אור קדמא דברא קב"ה בעובדא דבראשית וע"ד תעשה בבקר בבקר דאשתמודעא ולקבל בקר דאברהם אתקריב קרבנא דא קרבן דבין הערבים דא יצחק ולקבל ערב דיצחק אתקריב מנלן דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וערב דיצחק הוא והא אוקימנא.

תרגום: "את הכבש אחד תעשה בבוקר" מהו בבוקר, זה בוקר של אברהם, שנאמר "וישכם אברהם בבוקר". מנין לנו שזה הבוקר של אברהם. אמר רבי אלעזר מכאן, שנאמר "הבוקר אור" לא כתוב "בוקר אור", אלא "הבוקר אור", וזה אור ראשון, שברא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, ועל זה "תעשה בבוקר", בבוקר הידוע. וכנגד בוקר של אברהם מקריבים קרבן זה. קרבן של בין הערבים זה יצחק, וכנגד ערב של יצחק נקרב. מנין לנו, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", וערב הוא של יצחק, והרי בארנו.

קבט. ע"י ברכות (יז ע"א): רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותרצני.

קל. ע"י שושן סודות (אות רסג): סוד כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לאו תענית הוא: והטעם כי המקבל תענית בלילה נראה כמקצץ בנטיעות, שהרי קבל עליו מדת לילה ולא מדת יום, ולכן צריך לקבל אותה מבעוד יום, כדי לקבל עליו מדת יום ומדת לילה.

ע"י זהר (ח"א יב ע"א): פקודא רביעאה למנדע דיהו"ה הוא האלהים כמה דאת אמר (דברים

קבט. ע"י זהר (ח"ב כא ע"ב): רבי תנחום אמר דא סומק ודא חוור סומק בין הערבים דכתיב (שמות טז יב) בין הערבים תאכלו בשר וחווורא בצפרא דכתיב ובבקר תשבעו לחם רבי יצחק אמר כתיב (שם יב ו) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וגו' דהוא שעתא למעבד דינא רבי יהודה אמר ילפינן משני כבשים שבכל יום האחד מתקרב כנגד מדת החסד והשני כנגד מדת הדין ואמר רבי יהודה מאי דכתיב (במדבר כח ד) את הכבש האחד תעשה בבקר ולא כתיב את הכבש הראשון אלא את הכבש האחד מיוחד כנגד מדת החסד דבכל מקום שני לא נאמר בו כי טוב רבי תנחום אמר לפיכך יצחק תקן תפלת המנחה שהוא כנגד מדת הדין אמר רבי יצחק מכאן (ירמיה ו ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב כי פנה היום זה מדת החסד כי ינטו צללי ערב שכבר גבר מדת הדין אברהם תקן תפלת שחרית כנגד מדת החסד.

תרגום: רבי תנחום אומר זה אדום וזה לבן אדום בין הערביים שכתוב בין הערביים תאכלו בשר ולבן בבוקר שכתוב ובבוקר תשבעו לחם רבי יצחק אמר כתוב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים וגו' שהיא שעה לעשות דין רבי יהודה אמר למדנו משני כבשים שבכל יום האחד מתקרב כנגד מדת החסד והשני כנגד מדת הדין. ואמר רבי יהודה מהו שכתוב את הכבש האחד תעשה בבוקר ולא כתוב את הכבש הראשון אלא את הכבש האחד מיוחד כנגד מדת החסד שבכל מקום שני לא נאמר בו כי טוב. רבי תנחום אמר לפיכך יצחק תקן תפילת המנחה שהיא כנגד מדת הדין אמר רבי יצחק מכאן אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב כי פנה היום זה מדת החסד כי ינטו צללי ערב שכבר גבר מדת הדין אברהם תיקן תפלת שחרית כנגד מדת החסד. וע"י שם (ח"ג רמב ע"א): את הכבש אחד תעשה בבקר מאי בבקר דא בקר דאברהם דכתיב

שמייה תענית וכשם שהתענית קרבן כן הדמעה בשעת תפלה קרבן כנגד נסוך המים קלא עם הקרבנות וכן דרשו רז"ל

חסדא (תענית יב ע"א) כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא שמייה תענית ואמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא

מאיר האמת

ועם כל זה, צריך לדעת שאלהים ה' הכל אחד בלי פרוד. ה' הוא האלהים. וכשידע אדם שהכל אחד ולא ישים פירוד, אפילו אותו הצד האחר יסתלק מן העולם ולא ימשך למטה.

קלא. עי' תענית (דף כה ע"ב): תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים והא תניא טפחיים לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה אמר רבי אלעזר כשמנסכין את המים בחג תהום אומר לחבירו אבע מימך קול שני ריעים אני שומע שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנוריק וגו'.

עי' תיקו"ז (נב ע"ב): ועוד אתמר בה סליקו ונחיתו כגוונא דא כד סלקין לה לגבי עמודא דאמצעיתא אתמר ביה נשאו נהרות קולם אבל כד נחתין לה לגבי צדיק אתמר ביה (תהלים צג ג) ישאו נהרות דכים ומה דהוה סגולה לעילא כגוונא דא כד נחתא לגבי צדיק אתעבידת סגו"ל כגוונא דא ובגין דא מה דהות לעילא אתנטלת (נ"א אתחזרת) לתתא ובגין דא אתקריאת בצדיק דכים ובה מים התחתונים בכאן בגין דאינון תרעין דדמעה ועלייהו אתמר שערי דמעה לא ננעלו ובגין דאיהי דמעה דילהון דכים ודאי וצדיק בה ד"ך י"ם והא אוקמוהו אל ישוב דך נכלם (תהלים עד כא) וביה אל דמעתי אל תחרש (שם לט יג) ועלה אתמר (שמות ג ט) צעקת בני ישראל באה אלי.

תרגום: ועוד נאמר בה עליה וירידה, כמו זה כשמעלים אותה לעמוד האמצעי, נאמר בו "נשאו נהרות קולם". אבל כשמורידים אותה אל הצדיק, נאמר בו "ישאו נהרות דכים". ומה שהיה סגולה למעלה כמו זה כשיוורדת אל הצדיק נעשית סגול, כמו זה כשיוורדת אל הצדיק נעשית (חזרה) למטה, ולכן נקראת בצדיק דכים, ובה המים התחתונים בוכים, משום שהם שערי דמעה, ועליהם נאמר שערי דמעה לא ננעלו (ברכות לב ע"ב). ומשום שהיא הדמעה שלהם דכים ודאי, וצדיק בה ד"ך י"ם. והרי פרשוהו "אל ישוב דך נכלם", ובו "אל דמעתי אל תחרש", ועליה נאמר "צעקת בני ישראל באה אלי".

ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלהים ולא תכללא שמא דאלהיים בשמא דיהו"ה למנדע דאינון חד ולית בהו פרודא והיינו רזא דכתיב (בראשית א יז) יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ למהוי תרין שמהן חד בלא פרודא כלל לאתכללא מארת חסר בשמא [דשמים] (דשמא) [נ"א דרשים] דאינון חד ולית בהו פרודא נהורא אוכמא [בנהורא] (בההיא) חיוורא לית בהו פרודא וכלא חד ודא הוא עננא חוורא [דיממא] (דימא) ועננא דאשתא בליליא (מה שאחז"ל) מדת יום ומדת לילה ולא תתקן דא בדא לאנהרא כמה דאתמר (בראשית א טו) להאיר על הארץ ודא חובא דההוא נחש קדמאא חבר לתתא ואתפרש לעילא ובגין כך גרם מה דגרם לעלמא בגין דאצטריך לאפרשא לתתא ולחברא לעילא ונהורא אוכמא אצטריך לאתאחדא לעילא בחבורא חדא ולא תאחדא לבתר באוכלוסהא דיחודהא ולאפרשא לה מסטרא בישא ועם כל דא אצטריך למנדע דאלהיים יהו"ה כלא חד בלא פרודא יהו"ה הוא האלהיים וכד ינדע בר נש דכלא חד ולא ישוי פרודא אפילו ההיא סטרא אחרא יסתלק מעל עלמא ולא אתמשך לתתא.

תרגום: מצוה רביעית: לדעת שה' הוא האלהים, כמו שנאמר "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים", ושיכלל השם של אלהים בשם של הו"ה, לדעת שהם אחד ואין בהם פרוד. והיינו סוד הכתוב "יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ", שיהיו שני השמות אחד בלי פירוד כלל, שיכלל מארת חסר בשם של שמים (שְׁשׁוּמ) שהם אחד, ואין בהם פרוד. אור שחור באור לבן אין בהם פרוד, והכל [דבר] אחד, וזהו ענן הלבן של היום וענן של אש בלילה, מדת יום ומדת לילה. ויתתקנו זה עם זה להאיר, כמו שנאמר "להאיר על הארץ". וזהו החטא של אותו הנחש הקדמוני, שחיבר למטה והפריד למעלה, ולכן גרם מה שגרם לעולם, משום שצריך להפריד למטה ולחבר למעלה. ואור שחור צריך להאחז למעלה בחיבור אחד, ולהאחז אחר כך בהמוניה של יחודה ולהפריד אותה מן הצד הרע.

(ברכות לב ע"ב) שערי דמעה לא ננעלו כי הדמעה מכח המים שהוא מכח החסד שהוא הימין והימין פשוטה לקבל שבים קלב בכל עת ובכל שעה והבן זה כי הוא עקר גדול.

ודע כי תמצא בפרשה זו ה' פעמים לשון רבינו בחיי שם מאור לפי שה' מיני אור הם אור היום קלג אור השמש אור הלבנה אור הכוכבים אור המזלות אבל לא נברא להאיר על הארץ אלא גלגל חמה בלבד.

(א כא) וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת הַתְּנִינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כְּנָף לְמִינֵהוּ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב.

וע"ד הקבלה ויברא אלהים את התנינים הגדולים, כבר ידעת מאמר רז"ל לקלד

שהמלאכים נבראו ביום חמישי והתנינים הגדולים הן ארבע מחנות שכינה קלה שהן

רבינו בחיי

מאיר האמת

קלב. ע"י זהר (ח"א כג ע"א): אסתכמו תלתא למעבד דינא וייתי י"ד (ימינא) דאיהי פשוטה לקבל שבים דאיהו יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א ודא שכינתא אתקרי יד ימין מסטרא דחסד יד שמאל מסטרא דגבורה יד יהו"ה מסטרא דעמודא דאמצעייתא כד בר נש תב בתויבתא האי יד [שזיב] (שאיב) ליה מן דינא אבל כד דן עלת [על כל] העלות אתמר ביה ואין מידי מציל.

תרגום: שלשה מסכימים לעשות דין, ויבא יד (ימין) שהיא פשוטה לקבל שבים, שהוא יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וזו שכינה נקראת יד ימין מצד החסד. יד שמאל מצד הגבורה. יד יהו"ה מצד עמוד האמצעי. כשאדם שב בתשובה היד הזו מצילה אותו מהדין, אבל כשעילת על כל העילות דן, אז נאמר בו "ואין מידי מציל".

קלג. ע"י זהר (ח"ב קסז ע"א): ועל דינון חמש דרגין דאתפרשו ואתמשכו מהאי אור קדמאה כתיב אור חמש זמנין וכלהו הוו מסטרא דימינא ואתכלילו ביה וכד אתכלילו בסטר שמאלא אתכלילו ברזא דמים דנטיל בימינא (ס"א מימינא) ובגין כך כתיב מים חמש זמנין וכד אשתלימו ברזא דאמצעייתא כתיב רקיע חמש זמנין ועל דא תלת אינון אור מים רקיע לקבל תלת דרגין אלין דכלהו חמש דרגין אתכלילו בהו ועל דא בכלהו כתיב חמש זמנין בכל חד וחד.

תרגום: ועל שהן חמש דרגות שנפרדו ונמשכו מהאור הראשון הזה כתוב חמש פעמים אור וכולם היו מצד הימין ונכללו בו וכשנכללו בצד שמאל נכללו בסוד של מים שנוטל בימין (מימין) ולכן כתוב מים חמש פעמים וכשנשלמו בסוד האמצע כתוב רקיע חמש פעמים ועל זה שלשה הם אור מים רקיע כנגד שלש הדרגות הללו שכלן חמש דרגות נכללו בהם ועל זה בכלם כתוב חמש פעמים בכל אחד ואחד.

קלד. ע"י זהר (ח"א לד ע"א): ישרצו המים שרץ נפש חיה למינה (בראשית א כ) אמר רבי אלעזר אלין מיין תתאין דרחשין זיינין כגוונא דלעילא אינון עלאי ואינון תתאי רבי חייא אמר עלאי אפיקו נפש חיה ומאי ניהו דא נפש דאדם קדמאה כמה דאת אמר (בראשית ב ז) ויהי האדם לנפש חיה (בראשית א כ) ועוף יעופף על הארץ אלין שליחי עלאין דאתחזון לבני נשא בחיזו דבר נש משמע דכתיב

ע"י זו"ח (נב ע"א): ובהיא שעתא כולא אתהדר כיריעות שלמה בגין דסטרא דימינא איתער בעלמא וידא ימינא פשוטה לקבל לדתייבין בתויבתא דהא עד השתא אתקדרו בחובייהו כאהלי קדר והשתא דהדרין בתויבתא אינון כיריעות שלמה בגין דאברהם איתער בעלמא ימינא דמלכא.

תרגום: ובשעה ההיא הכל החזר כיריעות שלמה משום שצד הימין התעורר בעולם ויד הימין פשוטה לקבל את השבים בתשובה שהרי עד עתה התקדרו בחטאייהם כאהלי קדר וכעת שחוזרים בתשובה הם כיריעות שלמה משום שאברהם התעורר בעולם ימינו של המלך.

(שופטים ה יא) שם יתנו צדקות ה' וכבר הזכיר ועוף יעופף שהכוונה על המלאכים שכתוב

מחול לשכינתו של הקדוש ברוך הוא לקלוסו ולרוממו בשירות ותשבחות קלו מלשון

מאיר האמת

הכל. ואת כל נפש החיה הרומשת, ואת כל נפש החיה, זו הנפש שאותה הארץ העליונה הוציאה מאותה חיה עליונה על הכל. קלו. עי' בתי מדרשות חלק א (ברייתא דמעשה מרכבה - פרק ו): ארבע כתות של מלאכי קדושים מלאכי השרת מקלסין לפני הקדוש ברוך הוא מחנה ראשונה של מיכאל על ימינו ומחנה שניה של גבריאל על שמאלו ומחנה שלישית של אוריאל מלפניו ומחנה רביעית של רפאל מלאחריו ושכינת אל באמצע והוא על כסא רם ונשא וכסאו גבוה למעלה.

ועי' זהר (ח"א לב ע"א): אמר רבי יצחק אי הכי מאי דכתיב (בראשית א ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך א"ל אור אפיק יום וחשך אפיק לילה לבתר חבר לון כחדא והווי חד דכתיב (שם ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד דלילה ויום אקרון חד והאי דכתיב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (דאפריש מחלוקת) דא בזמנא דגלותא דאשתכח פרודא א"ר יצחק עד הכא דכורא באור ונוקבא בחשוכא לבתר מתחברן כחדא למהוי חד במאי אתפרשאן לאשתמודעא בין נהורא ובין חשוכא מתפרשן דרגין ותרוייהו כחד הווי דהא לית נהורא אלא בחשוכא ולית חשוכא אלא בנהורא ואע"ג דאינון חד אתפרשן בגוונין ועם כל דא אינון חד דכתיב יום אחד.

רבי שמעון אמר על ברית עלמא אתברי ואתקיים דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי מאן ברית דא צדיק יסודא דעלמא דאיהו רזא דזכור ועל דא עלמא קיימא בברית יומם ולילה כחדא דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי חקות שמים דנגדין ונפקין מעדן עלאה.

פתח ואמר (שופטים ה יא) מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות יהו"ה וגו' מקול מחצצים דא קול יעקב מחצצים כמה דאת אמר (שמואל א יז ד) איש הבינים בין משאבים דאיהו יתיב בין אינון דשאבין מיא מלעילא והוא נטיל בתרין סטרין וכליל להון בגויה.

שם יתנו צדקות יהו"ה תמן הוא אתר מהימנותא לאתדבקא שם יתנו צדקות יהו"ה תמן ינקין צדקות יהו"ה ושאבין צדקות פרונונו (בישראל)

יעופף על הארץ בגין דאית אחרנין דלא אתחזון אלא ברוחא ממש לפום סכלתנו דבני נשא בגיני כך לא כתיב באלין למינהו כאינון אחרנין דכתיב בהו (בראשית א כא) ואת כל עוף כנף למינהו בגין דאלין לא משניין ממייניהו לעלמין כהני אחרנין דלא כתיב בהו למינהו ואי תימא אית בהו דמשניין דא מן דא הכי הוא ודאי דהא אית בהו דמשניין אלין מאלין בגיני כך כתיב (בראשית ב י) ומשם יפרד.

תרגום: "שרצו המים שרץ נפש חיה למינה". אמר רבי אלעזר, אלו מים תחתונים שרוחשים מינים דוגמת למעלה, אותם עליונים ואותם תחתונים. רבי חייא אמר, עליונים הוציאו נפש חיה, ומה הוא, זו הנפש של אדם הראשון, כמו שנאמר "ויהי האדם לנפש חיה". "ועוף יעופף על הארץ", אלו שליחים עליונים שנראים לבני אדם כמראה אדם. משמע שכתוב "יעופף על הארץ", היות שיש אחרים שלא נראים אלא ברוח ממש לפי שכל בני האדם, לכן לא כתוב באלו למינהו כמו אותם אחרים שכתוב בהם "ואת כל עוף כנף למינהו", היות שאלו לא משונים ממייניהם לעולמים, כאחרים הללו שלא כתוב בהם למינהו. ואם תאמר, יש בהם שמשונים זה מזה, כך זה בודאי, שהרי יש בהם שמשונים אלה מאלה, לכן כתוב "ומשם יפרד".

וכן הוא בב"ר (פ"א סי' ג): ר' חנינא אמר בה' נבראו מלאכים הדא הוא דכתיב ועוף יעופף על הארץ וגו'.

קלה. עי' זהר (ח"ג לט ע"ב): פתח ואמר (בראשית א כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים וגו' ויברא אלהים כל אתר דדינא אלהים אקרי וההוא אתר עלאה אתר דנפקו מניה הכי קרי ליה הכא ואף על גב דרחמי הוא מניה נפקו דינין וביה תליין את התנינים הגדולים אלין אבהן דאינון מתשקיין בקדמיתא ומשתרשין על כלא ואת כל נפש החיה הרומשת ואת כל נפש החיה דא נפש דההיא ארץ עלאה אפיקת מההיא חיה עלאה על כלא.

תרגום: פתח ואמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים וגו', ויברא אלהים, כל מקום של דין נקרא אלהים, ואותו מקום עליון, המקום שיצאו ממנו, כך קורא לו כאן. ואף על גב שהוא רחמים, יוצאים ממנו דינים, ובו הם תלויים. את התנינים הגדולים, אלו האבות שהם משקים בראשונה, ומשתרשים על

בהם (ישעיה ו ב) ובשמים יעופף ועל כן נקרא עוף שכנפיו כפולים לשמים ומעופף בשמים ותרגום וכפלת (שמות כו ט) ותעוף והא למדת כי שם העוף הוא הנקרא לכל מעופף בשמים הן גופני הן רוחני ואמר על הארץ על המקום שהוא הדום רגליו

ויש לך להתבונן איך הוסיף באור ואמר על הארץ על פני רקיע השמים וכאלו

אמר מה שהוא אומר על הארץ פירושו על פני רקיע השמים והוא כלשון (יחזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ שפירושו בשטח קרקעית הגלגל וכן תרגם יונתן מלרע לרום שמיא.

ובמדרשו של רבי שמעון בן יוחאי ראיתי (זוהר בראשית מו ע"ב קל"ז) ועוף זה מיכאל שנאמר (ישעיה ו י) ויעף אלי יעופף זה

מאיר האמת

להתדבק, "שם יתנו צדקות ה'", שם יונקים צדקות ה' ושואבים. "צדקות פרזונו (בישראל)", זה צדיק העולם שהוא ברית קודש, והוא שואב ולוקח הכל ומפזר לים הגדול אותם מים עליונים. "בישראל" שישראל ירשו ברית הזוה, והקב"ה נתן להם ירושת עולמים. כיון שישראל עזבו אותו, שהיו מלים ולא פורעים, מה כתוב, "אז ירדו לשערים עם ה'", "ירדו לשערים" אותם שערי צדק היו יושבים לשערים ולא נכנסים פנימה.

קל"ז. ז"ל: ישרצו המים שרץ נפש חיה (בראשית א כ) אמר רבי אלעזר הא אוקמוה דאינון מיין רחישו ואולידו כגוונא דלעילא והא אתמר (שם) ועוף יעופף על הארץ יעוף מבעי ליה מהו יעופף א"ר שמעון רזא הוא ועוף דא מיכאל דכתיב (ישעיה ו י) ויעף אלי אחד מן השרפים יעופף (ד"א ל"ג יעוף מבעי ליה אלא) דא גבריא"ל דכתיב (דניאל ט כא) והאיש גבריא"ל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף (ד"א ל"ג ודא הוא יעופף) על הארץ (נ"א דא אליהו דאשתכח תדיר בארעא ולא מסטרא דאבא ואמא אשתכח דאיהו (ס"א ואיהו טאס עלמא) בד' טאסין דכתיב (מ"א יח יב) ורוח יהו"ה ישאך על אשר לא אדע ורוח יהו"ה חד ישאך תרין על אשר תלת לא אדע ארבע על פני דא מלאך המות) דהוא (אית דלא גרסי חשוך ארעא על פני נ"א אחשיך פני עלמא וכתוב ביה (בראשית א ב) וחשך על פני תהום) רקיע השמים כדאמרן עולה ומסטיין וכו' אמר רבי אבא והא מלאך המות בשני אתברי אלא על הארץ דא רפא"ל דאיהו ממנא לאסוותא דארעא דבגיניה אתרפיאת ארעא וקיים בר נש עלה ורפי לכל חיליה על פני רקיע השמים דא אוריאל וכלא הוא בקרא ובגין כך כתיב בתריה (שם כא) ויברא אלהי"ם את התנינים הגדולים אמר רבי אלעזר (ד"א הא אוקימנא אלין לויתן וכת זוגו דבר אחר) אלין

דא צדיק דעלמא דאיהו קיים וקדיש ואיהו שאיב ונטיל כלא ומפזר לגבי ימא רבא אינון מיין עלאין בישראל דישראל ירתו קיים דא ויהביה לון קב"ה ירותת עלמין כיון דישראל שבקו ליה דהוו גזרין ולא פרעין מה כתיב (שופטים ה יא) אז ירדו לשערים עם יהו"ה ירדו לשערים אינון שערי צדק הוו יתבין לתרעי ולא עלאין לגו.

תרגום: אמר רבי יצחק, אם כך, מהו שכתוב "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך". אמר לו, אור הוציא יום וחושך הוציא לילה, אחר כך חיבר אותם כאחד והיו אחד, שכתוב "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", שלילה ויום נקראים אחד. וזה שכתוב "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך" (שהפריד [ועשה] מחלוקת) זו בזמן של הגלות שנמצא פרוד. אמר רבי יצחק, עד כאן זכר באור ונקבה בחושך, אחר כך מתחברים כאחד להיות אחד. במה נפרדים להכיר בין אור ובין חושך, מתפרדים במדרגותם, ושניהם הם כאחד, שהרי אין אור אלא בחושך, ואין חושך אלא באור. ואף על גב שהם אחד, נפרדים בצבעים, ועם כל זה הם אחד, שכתוב "יום אחד".

רבי שמעון אמר, העולם נברא ומתקיים על הברית, שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתני". מי הברית, זה צדיק יסוד העולם, שהוא סוד של זכור, ועל זה העולם עומד בכרית יומם ולילה כאחד, שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתני", "חוקות שמים" הם ששופעים ויוצאים מעדן העליון. פתח ואמר, "מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות ה' וגו'". "מקול מחצצים" זה קול יעקב, "מחצצים" כמו שנאמר "איש הבינים". "בין משאבים" שהוא יושב בין אותם ששואבים מים מלמעלה, והוא לוקח בשני צדדים וכולל אותם בתוכו.

"שם יתנו צדקות ה'" שם הוא מקום האמונה

גבריאל שנאמר (דניאל ט כא) מועף ביעף על הארץ זה רפאל על פני רקיע השמים זה אוריאל ע"כ וזהו סוד (שיר השירים ג י) מרכבו ארגמן קלח והמשכיל יבין.

ואת כל נפש החיה הרומשת היא החיה המרובעת פנים הוא שהזכיר עליה יחזקאל (יחזקאל י טו) היא החיה אשר ראיתי

תחת אלהי ישראל בנהר כבר ומזה אמר אשר שרצו המים כמו שאמר בנהר כבר.

ואת כל עוף כנף למינהו באר כי המלאכים הנבראים ביום חמישי הם מינים חלוקים מדרגות מדרגות זו למעלה מזו יש מהם ממים ויש מהם מאש קלט ויש אש דוחה אש ויש אש אוכלת אש קמ והבן זה.

מאיר האמת

אינון שבעין ממנן רברבן על שבעין עמין ובגין כך אתבריואו כלהו למהוי שליטאן על ארעא.

תרגום: "שרצו המים שרץ נפש חיה". אמר רבי אלעזר, הרי פרשוה שאותם מים רחשו והולידו כדוגמא שלמעלה, והרי נאמר, "ועוף יעופף על הארץ", היה צריך לכתוב יעוף, מה זה יעופף. אמר רבי שמעון, סוד הוא, ועוף זה מיכאל, שכתוב "ויעף אלי אחד מן השרפים", "יעופף" (יעוף צריך לו אלא) זה גבריאל, שכתוב "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף". (וזהו יעופף).

"על הארץ" (זה אליהו שנמצא תמיד בארץ ולא מצד של אבא ואמא הוא נמצא שהוא (טס הוא בעולם) בארבע טיסות, שכתוב "ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע". "ורוח ה'" אחת, "ישאך" שתים, "על אשר" שלש, "לא אדע" ארבע. "על פני" זה מלאך המות), שהוא (חשך הארץ על פני, נ"א מחשיך פני העולם, וכתוב בו "וחושך על פני תהום"). "רקיע השמים" כמו שאמרנו עולה ומסטיין וכו'. אמר רבי אבא, והרי מלאך המות בשני נברא, אלא "על הארץ, זה רפאל", שהוא ממונה על רפואת הארץ, שבגללו נרפאת הארץ, וקיים אדם עליה, ומרפא לכל כחו [של הארץ]. "על פני רקיע השמים" זה אוריאל. והכל הוא בפסוק. ולכן כתוב אחריו "ויברא אלהים את התנינים הגדולים". אמר רבי אלעזר, (הרי בארנו אלו לוינתן ובת זוגו) אלה הם שבעים ממונים גדולים על שבעים העמים, ולכן נבראו כולם להיות שולטים על הארץ.

קלח. עי' תו"ח (לג ע"ד): ארגמן א' אורפניאל ר' רפאל ג' גבריאל מ' מיכאל נ' נוריאל אלן אנון גופא לחמש גוניו.

תרגום: ארגמן א' אורפניאל ר' רפאל ג' גבריאל מ' מיכאל נ' נוריאל ל' לחמשה צבעים.

ועיי"ש (מא ע"ד): ושר שלום מכריע ביניהם

דאיהו נוריאל אוריאל, אוריאל אתקרי מסטרא דימינא, נוריאל מסטרא דשמאלא.

ועי' (מב ע"א): רצוא ושוב רצוא דא נוריאל ושו"ב מטטרוין.

ועי' בגר"א שם: ר"ל תרין דרגין מט"ט ונוריאל. כי ד' חיות הן ד' אותיות שבשם ט"ס מחכמה ולמטה ומט"ט הוא חיה החמישי פרצוף החמישי כתר היצירה שבו שני בחינות של כתר ע"ק [נדצ"ל ע"י] וא"א כידוע מופלא ומכוסה שעליו נאמר ואראה ואפול על כו' ובחינה הראשונה הוא מט"ט שבו מתלבש שם ה' בבריאה כמו כל עתיק כידוע ונוריאל הוא בחינה האחרונה שלכן הוא נחשב בכלל החיות ארגמן כידוע בכל כתר וז"ש והחיות רצוא כו' שבסט' דנוריאל רצין להשיגו ושוב בסט' דמט"ט שעתיק נקרא רישא דלא אתיידע.

קלט. עי' זהר (ח"א לד ע"ב): בגיני כך לא כתיב באלין למינהו כאינון אחרנין דכתיב בהו (בראשית א כא) ואת כל עוף כנף למינהו בגין דאלין לא משניין ממייניהו לעלמין כהני אחרנין דלא כתיב בהו למינהו ואי תימא אית בהו דמשניין דא מן דא הכי הוא ודאי דהא אית בהו דמשניין אלין מאלין בגיני כך כתיב (בראשית ב י) ומשם יפרד.

תרגום: לכן לא כתוב באלו למינהו כמו אותם אחרים שכתוב בהם "ואת כל עוף כנף למינהו", היות שאלו לא משונים ממייניהם לעולמים, כאחרים הללו שלא כתוב בהם למינהו. ואם תאמר, יש בהם שמשונים זה מזה, כך זה בודאי, שהרי יש בהם שמשונים אלה מאלה, לכן כתוב "ומשם יפרד".

קמ. עי' יומא (כא ע"ב): ואת המים אשר בתעלה לחכה אוכלת לחין כיבשין דמערכה יש אש דוחה אש דגבריאל ויש אש אוכלת אש דשכינה דאמר מר הושיט אצבעו ביניהם ושרפן ועשן המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם.

(א כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ.

רמב"ן שם **והפשיט** הנכון צמלת נעשה הוא מפני שכבר הראית לדעת קמ"א כי האלהים צרא יש מאין ציוס הראשון לצדו ואחר כך מן היסודות ההם הנצראים יצר ועשה וכאשר נתן צמים כח השרון לשרון נפש חיה והיה המאמר צהם ישרלו המים והיה המאמר צצהמה תולא הארץ אמר צאדם נעשה כלומר אני והארץ הנזכרת קמ"ב נעשה אדם שמוציא הארץ הגוף מיסודיה כאשר עשתה צצהמה וצחיה כדכתיב (להלן ז 1) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויתן הוא יתצרך הרוח מפי עליון כדכתיב (שם) ויפת צאפיו נשמת חיים.

רמב"ן שם **ופירוש** כלס כמו תאר וללס אנופוי אשתי (דניאל ג יט) וכן אך כללס יתהלך איש (מהליס לט ז) צעיר כללס תצוה (שם עג כ) תאר מראיתו ודמות הוא דמיון צצורה וצמעשה כי הקרוצים צענין יקראו דומים זה לזה קמ"ג.

והנה האדם דומה לתחתונים ולעליונים צתאר והדר כדכתיב (מהליס ט ו) וכבוד והדר תעטרהו והוא מגמת פניו צחכמה וצדעת וכשרון המעשה וצדמות ממש שידמה גופו לעפר ונפשו לעליונים קמ"ד.

רמב"ן שם **ודרך** האמת צפסוק הזה יודע למשכיל צפסוק השני ואפשר שנתכוין לו רבי אלעזר

מאיר האמת

אחד מכס לא יכול לעשות הבריה הזו לבדה כמו שאר כל הבריות שהיו עד כאן אלא כלכם תתחברו יחד ואני עמכם ונעשה אדם שהרי אתם לא תוכלו לעשותו לבדכם אבל הגוף יהיה של שלשתכם והנשמה שלי.

ולפיכך קרא להם הקדוש ברוך הוא ואמר להם נעשה אדם אני ואתם אני את הנשמה ואתם את הגוף וכך הוא שהגוף הוא משלשתם שהיו אמנים במעשה בראשית ואת הנשמה נתן הקדוש ברוך הוא שהשתתף עמהם בה ועי' הערה הבאה.

קמ"ג. עי' זהר (ח"א יג ע"ב): פקודא תשיעאה למיחן למסכני ולמיהב לון טרפא דכתיב (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו נעשה אדם"ם משותפא כלל דכר ונוקבא בצלמנו עתירי כדמותנו מסכני דהא מסטרא דדכורא עתירי ומסטרא דנוקבא מסכני.

תרגום: מצוה תשיעית: לחון את העניים ולתת להם טרף, שכתוב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", נעשה אדם, משותף, כלל של זכר ונקבה. "בצלמנו", עשירים, "כדמותנו", עניים. שהרי מצד הזכר עשירים, ומצד הנקבה עניים.

קמ"ד. עי' זו"ח (טז ע"ב): וכשזרק בו נשמה קם על רגליו ונדמה לתחתונים ולעליונים נדמה גופו לארץ ונשמתו לעליונים בתואר והדר וכבוד באימה

קמ"א. לעיל פסוק א.

קמ"ב. עי' זו"ח (טז ע"א): כד ברא קב"ה עלמא הוה עיקרא דכלא מיא ומן מיא אשתיל כל עלמא ועבר קב"ה תלתא אומנין דיעבדון אומנותיה בהאי עלמא ואלין אינון שמיא וארעא ומיא ועל ידוי דאלין אתברי כל מה די בעלמא דין וכו'.

כד אתא יומא שתיחאה כלהו הוו זמינין למברי כשאר יומין אמר לון הקב"ה לא שום חד מנכון יכיל למעבד בריה דא בלחודוי כשאר כל בריין דהוו עד כאן אלא כולכון תתחברון כחדא ואנא עמכון ונעביד אינשא דהא אתון לא תיכלון למעבדיה בלחודיכון אבל גופא יהא דילכון תלתיכון ונשמתא דילי.

ולפיכך קרא לון קב"ה ואמר לון נעשה אדם אנא ואתון אנא נשמתא ואתון גופא וכך הוא דגופא הוא מתלתהון והוו אומנין בעובדא דבראשית ונשמתא יהבה ק"בה דאשתתף עמהון בה.

תרגום: כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם המים היו העקר של הכל וממים השתיל את כל העולם ועשה הקדוש ברוך הוא שלשה אמנים שיעשו את אמנותו בעולם הזה ואלו הם שמים וארץ ומים ועל ידי אלו נברא כל מה שבעולם הזה וכו'.

כשבא היום הששי כלם היו מזמנים לברא כמו שאר הימים אמר להם הקדוש ברוך הוא שום

מניע גלגל אחד עד גלגל הירח ומצינו מאמר אחד לרז"ל מורה קצת על זה והוא שאמר (סנהדרין לח ע"ב) אין הקדוש ברוך הוא עושה דבר עד שמסתכל בפמליא של מעלה ובאור הענין שהבורא יתברך פועל כל פעולותיו על ידי אמצעים ומצינו גם כן בפשטי התורה מסייעין אל זה הענין וע"ז אמר בכאן נעשה אדם בלשון רבים להורות על האמצעים וכן (בראשית יא ז) הבה נרדה ונבלה שם וגו' וכן כתוב (בראשית יט כד) וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש ודרשו רז"ל (ב"ר פנ"א ס"ג) כ"מ שנאמר וה' הוא ובית דינו קמח וענין מסתכל פירושו שנותן כח בהם להנהיג נמצאים השפלים והוא הנותן בהם ממשלה

ודרש צמולא הארץ ארץ החיים קמח שמואל נפש חיה למינה לעולם עומדת וכן מה שאמר זכר ונקבה (ברא אומס) [צראס] (להלן ה' ג) כי היתה הצריאה מתחלה מזכר ונקבה ונשמתו כלולה בהם אזל היצירה היתה יצירה לאדם וצנין ללע לאשה כאשר יספר צסוף ולכן הזכיר כאן צריאה וצפרשה של מטה הזכיר יצירה והמשכיל יצין קמו.

וע"ד השכל נעשה אדם דעת חכמי המחקר כי השפע השופע מאת הבורא יתברך שהוא סבת הכל שופע תחלה על שכל אחד נפרד לבד ראשון שהוא עלול אצל הש"י והשכל ההוא מניע את הגלגל המקיף וממנו נשפעים שמונה שכלים נפרדים קמו כל אחד

רבינו בחיי

מאיר האמת

תמניא אתון יהו"ה אהי"ה וה' יענה הוא ובית דינו ודא יהו"ה אדנ"י יאקדונק"י.

תרגום: אשרי הוא מי שזוכה להכנס להיכל של הקדוש ברוך הוא לראות את המלך והמלכה, אשרי הפה (שהיא היכל יהו"ה) ששורה בו תפילה שהיא אדנ"י, שאומרים לה "אדנ"י שפתי תפתח" (תהלים נא יז). ואשרי השפתים שהם שערי ההיכל, כמו שאלה שנאמר בהם "פתחו לי שערי צדק" (תהלים קיח יט), שכשפיו פותח בתפלה עם השכינה, ויהו"ה יענה מיד, זהו שכתוב "אז תקרא ויהו"ה יענה" (ישעיה נח ט). א"ז שמונה אותיות יהו"ה אהי"ה, ויהו"ה יענה, הוא ובית דינו, וזה יהו"ה אדנ"י יאהדונה"י.

וע"י זו"ח (מ ע"ב): לתתא כד אתפשט שמא דא איהו ו' באתריה דאלפא ברזא חדא כדין איהו רקיע לתתא כגוונא דלעילא וחד אבן ספירא לעילא על גבי ההוא רקיעא ודא איהו רזא ה' דאתפרשא שמא לתתא ברזא יהו"ה ולזמנין דאתחבר בשמא דא את ו' ואיהו כללא חדא הוא ובית דינו וכלא חד רזא דרזין גו שמהן קדישין.

תרגום: כשמתפשט השם הזה למטה, הוא ואת ו' במקום אות א' בסוד [אחד], אז הוא הרקיע של מטה, כעין שלמעלה, ואבן אחת ספיר למעלה על אותו הרקיע, וזהו סוד ה' שנתפשט השם למטה, בסוד הו"ה, לפעמים מתחבר בזה זה את ו', והוא

וביראה הה"ד וכבוד והדר תעטרהו. קמה. ע"י לעיל הערה נז.

קמו. ע"י לעיל בהערות הקודמת, וע"י זהר (ח"ב יב ע"א): ורזא דמלה אוליפנא דמשמע דאב ואם אית לנשמתא כמה דאית אב ואם לגופא בארעא ומשמע דבכל סטרין בין לעילא בין לתתא מדכר ונוקבא אתיין כלא ומשתכחי והא אוקמוה רזא דכתיב תוצא הארץ נפש חיה הארץ דא כנסת ישראל נפש חיה נפשא דאדם קדמאה עלאה כמה דאתמר.

תרגום: וסוד הדבר למדנו שמשמע שיש לנשמה אב ואם כמו שיש לגוף אב ואם בארץ ומשמע שבכל הצדדים בין למעלה בין למטה הכל בא מזכר ונקבה ונמצאים והרי בארו את הסוד שכתוב תוצא הארץ נפש חיה הארץ זו כנסת ישראל נפש חיה נפש של אדם הראשון העליון כמו שנתבאר.

קמו. ע"י לקמן הערה קמט.

קמח. ע"י תיקו"ז (לג ע"ב): זכאה איהו מאן דזכי לאעלאה להיכליה דקודשא בריך הוא למחזי למלכא ומטרוניתא זכאה פומא (דאיהי היכל יהו"ה) דשריא ביה צלותא דאיהי אדנ"י דאמרין לה אדנ"י שפתי תפתח וזכאין שפוון דאינון תרעין דהיכלא כגוונא דאלין דאתמר בהון (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק דכד פומיה פתח בצלותא בשכינתא וה' יענה מיד הה"ד (ישעיה נ"ח) אז תקרא וה' יענה א"ז

בארץ כענין שכתוב (איוב לח לג) אם תשים משטרו בארץ ובכאן אמרו מסתכל ובמקום אחר (סנהדרין לח ע"ב) אמרו נמלך אין הקדוש ברוך הוא עושה דבר עד שנמלך בפמליא של מעלה שנאמר (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא ובמאמר וגו' והממונים ההם שהוא יתברך נמלך בהם אינן אלא כלי רצונו מראה פעולתו בהם כנשמה שהיא מראה פעולותיה ע"י הגוף וידוע שאין פעולות הגוף כי אם

מכח הנשמה ומצינו בתורה סיוע אחד אל הענין הזה הוא שכתוב (עמוס ג ז) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים ואם לעבדיו הנביאים מגלה סודו ומודיע פעולותיו כל שכן למלאכים המשפיעים כח על הנביאים להודיעם העתיד ואף על פי כן הוא יתברך אינו מצטרך מאחד מן הנמצאים זולתו וכל בלעדיו מצטרך ממנו יתברך תמיד.

(א כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם.

ויש שפירשו בצלמנו בצלם שלנו הנפרד ממנו קמט הוא צלם העולם בתכונותו

שהוא עולם המלאכים ועולם הגלגלים והעולם השפל הזה ושלושה חלקים אלה כלל

רבינו בחיי

מאיר האמת

כלל אחד, הוא ובית דינו, וכולם אחד, סודי סודות תוך שמות הקדושים. ועי' זו"ח (נא ע"א): וישראל אהב את יוסף מכל בניו ישראל מבעי ליה מאי וישראל לאכללא עמיה שכינתא דרחימא ליה ליוסף כגוונא דא תנינן וה' הוא ובית דינו. תרגום: וישראל אהב את יוסף מכל בניו (בראשית לו) ישראל היה צריך להיות מה זה וישראל להכליל עמו שכינה שאהבה את יוסף כמו כן שנינו וה' הוא ובית דינו. עי' שמות ב כה.

אלהי"ם יהי אור ויהי אור ויאמר הוה אמר לאלהי"ם יהי אור מארי דבניינא איהו אומר ואומנא עביד מיד והכי כל בניינין בארח אצילותא הוה אמר יהי רקיע יהי מארת וכלא אתעביד מיד כד מטא לעלמא דפרודא [דאיהו עולם הנבדלים] אמר אומנא למארי בניינא (בראשית א כז) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. תרגום: פתח ואמר, [משל] למלך שהיו לו כמה בנינים לבנות והיה לו אומן, ואותו אומן לא היה עושה דבר אלא מרשות המלך. כמו שאתה אומר "ואהיה אצלו אומן". המלך הוא ודאי חכמה עליונה למעלה, ועמוד האמצעי מלך למטה. אלהים אומן למעלה, וזו אֵם העליונה. אלהים אומן למטה, וזו שכינה שלמטה. ולאשה אין רשות לעשות דבר בלי רשות בעלה, וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה אומר אבא באמירה לאמא, יהיה כזה וכזה, ומיד נהיה. כמו שנאמר "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור", ויאמר, היה אומר לאלהים יהי אור. בעל הבנין הוא אומר, והאומן עושה מיד. וכך כל הבנינים בדרך אצילות היה אומר יהי רקיע יהי מאורות, והכל נעשה מיד. כשהגיע לעולם הפירוד שהוא עולם הנבדלים, אמר האומן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

קמט. עי' זהר (בראשית כב ע"א): פתח ואמר למלכא דהוה ליה כמה בניינין למבני והוה ליה אומנא וההוא אומנא לא הוה עבד מדעם אלא מרשו דמלכא כמה דאת אמר (משלי ח ל) ואהיה אצלו אומן מלכא ודאי איהו חכמה עלאה [לעילא] ועמודא דאמצעיתא מלכא לתתא אלהי"ם אומנא לעילא ודא אימא עלאה אלהי"ם אומנא לתתא ודא שכינתא דלתתא ואתתא לית לה רשו למעבד מדעם בלא רשו בעלה וכל בניינין דהוה בארח אצילותא הוה אמר אבא באמירה לגבי אימא יהא כדין וכדין ומיד הוה כמה דאת אמר (בראשית א ג) ויאמר

המציאות^{קנ} ועל תכונה זו תכונת בנין האדם על שלשה חלקים בדוגמת בנין המציאות ומפני זה נקרא האדם עולם קטן^{קנא} לפי שהוא כנגד העולם הגדול וזה רמז איוב באמרו (איוב יט כו) ומבשרי אחזה אלוה ואמר כי מתוך חלקי גופו שהם ג' יראה ג' חלקי המציאות שבמעשה בראשית שהם מעשה אלוה כי הראש באדם ששם השכל שופע הוא כנגד העולם העליון ששם השכלים הנפרדים, מן הצואר עד המתנים הוא חלק אמצעי באדם ומשם יוצאים שני שריגים והם יד ימין ויד שמאל ובהם נכללים ז' שמות והם האצבע והיד והכף והטפח והזרת והאמה והזרוע כנגד העולם האמצעי הוא עולם הגלגלים אשר בכללם ז' גלגלי התנועה אשר ז' כוכבי לכת קבועים בהם, ויש בכלל החלק האמצעי הזה הלב באדם אשר המחשבה באה ממנו, והנה הוא כמלך יושב בחדרי חדרים^{קנב}, וכל שאר אברי הגוף תחת ממשלתו והוא באמצע הגוף כנגד כוכב חמה שהוא באמצע הגלגלים ממנו תבא האורה בעולם השפל הזה אשר בסבתה יעשה כל

פעולותיו וממתניו ולמטה הוא החלק השלישי ויש בכלל החלק הזה פעולת התולדה והויה והפסד כנגד העוה"ז שהוא בעל הויה והפסד ואחר שנתבאר לך זה בכ"מ שאתה מוצא בתורה זכרון דברים גשמיים מיוחדים לבורא כגון יד ה' עיני ה' אזני ה' פני ה' ככולם תוכל להתבונן שאין הדברים כפשוטן אבל הם מלות מורות ענינים נעלמים במין אחד ממיני החכמה וזהו מאמר רז"ל תמיד (ברכות לא ע"א) דברה תורה כלשון בני אדם.

ובאור המאמר כי כיון שאנחנו בעלי חושים והרגשות אין בנו כח להשיג הענינים השכליים רק בצירוי הענינים המורגשים אשר אנחנו מוטבעים בהם, מפני זה היתה כונת התורה לכתוב המלות והענינים כפי כח הבנת השומע כדי שיתישב הענין על לבו בתחלה מדרך גשמותו מתוך המלות הגשמיות ואחרי כן יתחכם וידקדק להבין שכל זה אינו כי אם על צד ההקרבה והמליצה והמשכילים מבקשי ה' יתברך יפשיטו קליפות המלות ההם וגשמותם

מאיר האמת

גלגלים ורקיעים וארצות ואוירים וכל מה שביניהם. ועי' ראב"ד ס"י פ"ו מ"א: אמ"ש שבכח המרכבות ועולם של כל אחד ואחד ממיני המלאכים ותולדותיהן של אמ"ש הנשפע מן הספירות אל המרכבות ומן המרכבות אל המלאכים ומן המלאכים אל השכלים ומן השכלים אל הגלגלים והכוכבים ומהם אל עולם השפל. ועי' לקמן שמות כה ט.
קנא. עי' זהר (ח"ג ל"ג ע"ב): וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ מאי ובכל הארץ דא גופא עולם קטן.
קנב. עי' ס"י פ"ו מ"ג): תלי בעולם כמלך על כסאו, גלגל בשנה כמלך במדינה, לב בנפש כמלך במלחמה.

קנ. עי' תיקו"ז (קה ע"ב): אית לבר נש לאמלכא יהו"ה בכל ספירין ובכל כורסיין ובכל מלאכין ובכל אבר ואבר דבר נש דלית אתר פנוי מניה לא בעלאין ולא בתתאין.
 תרגום: יש לאדם להמליך את יהו"ה בכל הספירות ובכל הכסאות ובכל המלאכים ובכל איבר ואיבר של האדם שאין מקום פנוי ממנו לא בעליונים ולא בתחתונים.
 עי' בהגר"א בס"י (י ע"ג): ד' עולמות כולן נקראו בלימה לפי שבכל ד' עולמות יש ד' עולמות אבי"ע, הספירות הן אצילות, והכלים הן הכסא מקום מחצב הנשמות, והלבוש מקום מחצב המלאכים, וההיכל הן העולם עצמו בסוד עשרה

ויבינו הפנימי שיש בתוכם^{קנג} ושהם מלות נאמרות בחכמה ועל זה אמר הכתוב (משלי כה ה) ומבקשי ה' יבינו כל ואילו לא היה ספור התורה בדברים גשמיים הקרובים לשכל ההמון רק בדברים שכליים וענינים שכליים לא היו מבינים ההמון לא המלות ולא הענינים ומפני זה נתן הספר בענין שיועיל לחכם ולסכל וכל אדם יחזה בו כפי כחו וחכמתו ומדרגתו יועיל לסכל שיתישב הענין בלבו ומחשבתו כי יש לו בורא נמצא שהוא חייב בעבודתו ויועיל לחכם שיבין המלות ההם מצד החכמה ועם זה יהיו הכל

שויים בדעת מציאות הבורא יתברך וכבר המשילו חכמי המחקר הענין הזה לעשיר שבא לו אדם להתאכסן עמו והמותיו ונתן לו כל מיני מעדנים למאכל ונתן לבהמותיו תבן ומספוא לכל אחד נתן דבר הראוי לו כן התורה תרחיב במדות הבורא במליצות גשמיות כפי חולשת דעת ההמון ותרמוזו הענינים השכליים לבעלי החכמה והמוסר.

וע"ד הקבלה נעשה אדם נמלך בשבע מדותיו^{קנד} ומדרש בראשית רבה יורה כן הוא שאמרו (ב"ר פ"ח ס"ג) נעשה אדם

מאיר האמת

בגין דאדם עלאה שליט על כלא ובג"כ רמו בהאי קרא שבע דרגין דאית ביה שבע דרגין עלאין דאקרי בהו אדם דלעילא ואשתלים בהו בג"כ (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו למהיב ליה שפע מההוא אתרא דאקרי חסד ת"ח מאן דהאי צולמא עליה חסד אל לא אעדי מניה ויתבא על רישיה ואתחברת ביה שכינתא בסיפא דיומוי בגין דהאי חס"ד יום ראשון ואיהו רישא דכל יומין דלעילא והאי צולמא דאתיא ליה מניה לא אסתלק עד דאשתלמו יומיו בההוא דרגא דאקרי אחרית הימים והוא דרגא דצד"ק ואיהי שביעאה שנה השמיטה בההוא דרגא אשתלמו יומיו דבר נש כד אשתלמו שבעין שנין לקבל שבע דרגין עשרה לכל דרגא הה"ד (תהלים צ י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה מאן בהם באינון יומין ושנין דלעילא ואם בגבורות שמנים.

תרגום: ובא וראה, טרם שהשתלמו אותן שבע דרגות של ימים עליונים, לא נשלם אדם למעלה. כיון שנשלם למעלה אדם העליון, נשלם למטה אדם התחתון, וכל העולמות בשלמות. לכן השליט את האדם התחתון על כל מה שנברא בעולם, בגלל שאדם העליון שולט על הכל. ולכן רמו בפסוק זה שבע דרגות, שיש בו שבע דרגות עליונות שנקרא בהם אדם שלמעלה, ונשלם בהם. בגלל זה, נעשה אדם בצלמנו, לתת לו שפע מאותו מקום שנקרא חסד. בא וראה, מי שצלם זה עליו, חסד אל לא זז ממנו ויושב על ראשו, ומתחברת בו שכינה בסוף ימיו, בגלל שחסד זה הוא יום ראשון, והוא ראש של כל הימים שלמעלה. וצלם זה שבא

קנג. ע"י זהר (ח"ג קנב ע"א): אורייתא אית לה גופא ואינון פקודי אורייתא דאקרון גופי תורה האי גופא מתלבשא בלבושין דאינון ספורין דהאי עלמא טפשין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא דאיהו ספור דאורייתא ולא ידעי יתיר ולא מסתכלי במה דאיהו תחות ההוא לבושא אינון דידעין יתיר לא מסתכלן בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא. חכימין עבדי דמלכא עלאה אינון דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש (ולעלמא) ולזמנא דאתי זמנין לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא.

תרגום: תורה, יש לה גוף, והם מצות התורה הנקראים גופי תורה. אותו הגוף מתלבש בלבושים שהם סיפורים של זה העולם. טפשי העולם אינם מתבוננים אלא באותו הלבוש שהוא סיפור התורה ואינם יודעים יותר מכך, ולא מתבוננים במה שהוא מתחת אותו הלבוש. אלה שיודעים יותר, לא מתבוננים בלבוש אלא בגוף שהוא תחת אותו לבוש. חכמים עבדי המלך העליון, אלה שעמדו בהר סיני לא מתבוננים אלא בנשמה שהיא עיקר של כל התורה ממש, ולעתיד (ולעולם) לבא, עתידים להתבונן בנשמה דנשמה של התורה.

קנד. ע"י זהר (ח"א רנו ע"ב): ות"ח עד לא אשתלמו אינון שבע דרגין יומין עלאין לא אשתלים אדם לעילא כיון דאשתלים לעילא אדם עלאה אשתלים לתתא אדם תתאה וכלהו עלמין בשלימו בג"כ שלטיה לאדם תתאה על כל דאתברי בעלמא

הרויח בה על מי להתרעם לא על הסרסור ע"כ.

י"ש בכתוב הזה ענין עמוק חתום באוצרות המקובלים מבקשי ה' כי הוא סוד בנין עשר ספירות אשר האדם כלול בהם ותבניתו דוגמא להם^{ק"ו} אמר בצלמנו בצלם העשוי לנו כדמותנו דמות התפארת והוא משיכת הגוף ועתה שמע פרוש הכתוב וכל המיוחד יחוד שלם ראוי שיכוין לבו לזה ראש האדם

מאיר האמת

ה"א בשבע אתון דיליה אסתכל בשבע נוקבין דרישא.

תרגום: ובהן משגיח מן החלונות בשבעת נקבי האדם בשתי עיניים ושתי אזנים ושני נקבי החטם והפה הרי שבע של האם העליונה וכך במעשיו הסתכל בשבע מצד השכינה התחתונה בשתי ידיים וצואר שלש וגוף ובריית שתיים הרי חמש שתי רגלים הרי שבע י"ה יו"ד ה"א בשבע אותיותיו מסתכל בשבעת נקבי הראש.

ועי' ספר הבהיר (אות פב): ומאי איברימ שבע שיש באדם, דכתיב (בראשית ט' ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתיב (שם א כ"ז) בצלם אלהים ברא אותו, בכל איבריו ובכל חלקיו, והא אמרינן ו' למה הוא דומה לעוטה אור כשלמה (תהלים ק"ד ה), דהא ו' אינו אלא שש קצות, א"ל ברית מילה וזוגו של אדם חשבינן חד ושתי ידיו שלשה, ראשו וגופו חמשה שתי שוקיו שבעה, וכנגדן כוחותם בשמים דכתיב (קהלת ז' יד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים, והיינו ימים (שמות ל"א יז) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא אמר בששת ימים מלמד כי כל יום ויום יש לו כחו. [עי' לעיל הערה פו]. פג. ומאי נון, ללמדך שהמוח הוא עיקר חוט השדרה, ומשם הוא שואף תמיד, אלמלא חוט השדרה לא יתקיים המוח, ובלי מוח לא יתקיים הגוף, כי כל הגוף הוא לצורך המוח, ואם לא יתקיים כל הגוף לא יתקיים המוח, על כן חוט השדרה מריק לכל הגוף מן המוח, והיא נון כפופה, והא נון זאת ארוכה היא, נון ארוכה לעולם בהשלמת המלה, ללמדך שנון ארוכה כוללת הכפופה וארוכה, אבל כפופה יסוד, ללמדך שנון ארוכה כלולה מזכר ונקבה: פד. מ"ם פתוחה, מאי מ"ם פתוחה, כלולה מזכר ונקבה, מ"ם סתומה

במי נמלך רבי יהושע דסכנין אומר בנפשותיהן של צדיקים^{ק"ה} נמלך רבי יהושע בן לוי אומר במלאכת שמים וארץ נמלך משל למלך שהיה לו סנקליטון ולא היה עושה דבר חוץ מדעתו א"ר אמי בלבו נמלך משל למלך שבנה פלטרין על ידי אדריכלקני ולא ערבה לו על מי להתרעם לא על אדריכל הה"ד ויתעצב אל לבו אמר רבי אסי משל למלך שעשה סחורה על ידי סרסור ולא

לו ממנו לא מסתלק, עד שנשלמים ימיו באותה הדרגה שנקראת אחרית הימים. והיא הדרגה של צד"ק, והיא שביעית, שנת השמטה. ובאותה דרגה נשלמים ימי האדם, כשנשלמו שבעים שנה כנגד שבע דרגות, עשר לכל דרגה. זהו שכתוב "ימי שנותינו בהם שבעים שנה". מה זה "בהם", באותם ימים ושנים שלמעלה, "ואם בגבורת שמונים".

ועי' זהר (ח"א מז ע"א): נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א כו) דאתכליל בשית סטרין כליל מכלא כגוונא דלעילא בשייפי מתקנן ברזא דחכמתא כדקא יאות כלא תקונא עלאה נעשה אדם רזא דכר ונוקבא כלא בחכמתא קדישא עלאה בצלמנו כדמותנו לאשתכללא דא בדא למהוי (ד"א ל"ג חד) הוא יחידאי בעלמא שליט על כלא.

תרגום: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שנכלל בששה צדדים כלול מהכל כדוגמא שלמעלה, באיברים מתוקנים בסוד החכמה כראוי, הכל תיקון עליון. "נעשה אדם", סוד של זכר ונקבה, הכל בחכמה קדושה עליונה. "בצלמנו כדמותנו" להתתקן זה בזה להיות (אחד) הוא יחידאי בעולם השולט על הכל.

קנה. עי' ספר הפליאה (עמוד רו): נעשה נמלך במה שלמעלה ממנה והם נפשות של צדיקים כי הצדיקים הם הווי"ן ונפשותיהן הם הספירות שלמעלה מהם. קנו. עי' לקמן הערה קסט.

קנו. עי' זהר (ח"ב קיז ע"א): ובהון (שיר ב ט) משגיח מן החלונות בשבע נוקבין דבר נש בתרין עיינין ותרין אודנין ותרין נוקבין דחוטמא ופומא הא שבע דאמא עלאה והכי בעובדוי אסתכל בשבע מסטרא דשכינתא תתאה בתרין ידין וצואר תלת וגוף ובריית תרין הא חמש תרין רגלין הא שבע י"ה יו"ד

התשובה כנגד הלשון הרי לך ה' ספירות עליונות התפארת כנגדו באדם משיכת הגוף וכן התפארת כח וחזוק לכל הספירות ועל התפארת אמר משה ע"ה (במדבר טז כב) אל אלהי הרוחות לכל בשר הרגלים באדם שוק ימין ושוק שמאל כנגד הנצח וההוד ברית מילה באדם כנגד יסוד הנקרא צדיק הנקרא ברית מכוון באמצע קס"ג וזהו ברית מילה מכריע בינתיים ומכאן תבין כי ראוי שתהא עונתן של תלמידי חכמים בשבת מפני שיסוד הוא שביעי בעשותך ג' ראשונות אחד.

וכאשר ראה אחר קס"ד השלמת הגוף שלם ונשאר מלכות קצוץ קס"ה אמר שמא ח"ו שתי רשויות יש ולא נתן אל לבו

שהוא כבוד לכל הגוף כנגד הכתר שהוא ראש לכל הספירות וכתוב (תהלים קיט קס) ראש דברך אמת וכתוב (שיר השירים ה יא) ראשו כתם פז מוחו וחכמתו של אדם כנגד החכמה שהיא פנימית וכתוב (שם טז) חכו ממתקים וכן במלת חכמה נרמז מוח חייך לשונו נגד הבינה קנט שהיא מוציאה כל הכחות לאור הוא שכתוב (שם טז) וכלו מחמדים כן הלשון מוציא ומגלה כחות המחשבה וכבר ידעת בקבלה כי הכתר והחכמה והתשובה קס"ה הכל דבר אחד קס"ה וכן ביצירת האדם המוח והחייך והלשון באבר הראש הכל דבר אחד זרועותיו של אדם לימין ולשמאל כנגד החכמה וזהו וברית הלשון מכריע בינתיים קס"ב, שהרי

מאיר האמת

צדקה וכתת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו והוא ברית הלשון ובין עשר אצבעות רגלי והוא ברית המילה וקשר עשרים ושתיים אותיות התורה בלשונו וגילה לו את סודו משכן במים דלקן באש רעשן ברוח בערן בשבעה נהגן בשנים עשר מזלות. **קסג.** ע"י ס"י (פ"א מ"ג): עשר ספירות בלי מה במספר עשר אצבעות חמש כנגד חמש וברית יחיד מכוון באמצע במילת לשון ובמילת המעור. וע"י הערה קסב.

קסד. ע"י חגיגה (יד ע"ב): תנו רבנן ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא אמר להם רבי עקיבא כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני בן עזאי הציץ ומת עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו בן זומא הציץ ונפגע ועליו הכתוב אומר דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאתו אחר קיצץ בנטיעות רבי עקיבא יצא בשלום וכו' אחר קיצץ בנטיעות עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את כשרך מאי היא חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישראל אמר גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי שמא חס ושלום שתי רשויות הן.

קסה. ע"י לקמן הערה רכ.

מאי, עשויה היא כמין בטן מלמעלה, והא אמר רבי רחומאי, הבטן כמין ט, ההוא דאמר כמין ט בפנים, אנא דאמרו כמין ט בחוץ.

קנח. ע"י שעה"כ ר"ה דרוש ז' שהזיווג של ישסו"ת הוא חייך וגרון, אם כן חייך הוא החלק התחתון דאבא, וע"י ס"י עם ביאור הגר"א ב ע"ב ז"ל: סוף החכמה הוא בחייך, וכן ע"י ע"ח שער טז פרק א. **קנט.** ע"י הערה קנח.

קס. ע"י זהר ח"ג טז ע"א, קכב ע"א, רנה ע"ב. **קסא.** הלש"ו דע"ה ח"ב קטו ע"ג מביא מקורו מתיקו"ז (כד ע"ב): אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאיין. וע"י ע"ח שער מטי ולא מטי ב' ועוד.

קסב. ע"י ס"י (פ"ב מ"א): עשרים ושתיים אותיות יסוד, שלש אמות ושבע כפולות וי"ב פשוטות, שלש אמות אמ"ש, יסודן כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בינתיים. שלש אמות אמ"ש, מ' דוממת, ש' שורקת, א' אור רוח מכריע בינתיים.

וע"י ס"י (פ"ו מ"ז): כשבא אברהם אבינו ע"ה הביט וראה והבין וחקר וחקק וחצב ועלתה בידו הבריאה שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן מיד נגלה עליו ארון הכל ית' שמו לעד והושיבו בחייך ונשקו על ראשו וקראו אברהם אוהבי וכתת ברית לו ולזרעו עד עולם שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו

שהוא היה הלבקסו ועליו אמר ויתעצב אל לבוקסו ועליו הביאו חכמי האמת המשל הנמרץ מן הסרסורקסט והאדריכלקסט והוא האתרוגקע שאמרו רז"ל (ויק"ר פ"ל סי' יג) שדומה ללב והוא בפני עצמו אינו נאגד עם הלולב אבל הוא מעכב במיני הלולב שאין המצוה שלמה אלא עמו והמשכיל יבין וכאשר ישיג האדם הענין הגדול הזה יאורו

עיניו ויוכל להרחיק מן התורה והאמונה כל דופי וכל דבה ויהיה הכל ברור כשמש לפניו שאין שם לא דמות ולא צורה כלל וכן העידה התורה במעמד הקדוש (דברים ד טו) כי לא ראייתם כל תמונה וכתוב (שם יב) ותמונה אינכם רואים אבל הדברים נאמרים כן בהכרח והכל דוגמא כי היצירה התחתונה האחרונה דוגמת האצילות העליונה.

(א כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתָּהּ וַיְרֹדוּ בְּדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַי הָרֶמְשֵׁשׁ עַל הָאָרֶץ.

ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו אלו היתה ברכה אחת שאמר ויברך אותם הברכה של פריה ורביה שמזכיר והולך היה אומר ויברך אותם אלהים לאמר פרו ורבו כמו שאמר בדגים אבל לפי שחזר לומר ויאמר אלהים יש לפרש כי הברכה הזו היא בפני עצמה וברכת פריה ורביה ברכה אחרת והזכיר הש"י עם כל אחת ואחת להורות כי שתי ברכות הן ברכה ראשונה היא

רבינו בחיי

שברך הכח הממיר אשר בגוף האדם כדי שיהיה האדם חי לעולם בגוף ובנפש ושיהיה מאכלו ומזונו מבורך ממלא החסרון החולף על גופו בכל יום עד שלא תגיע אליו לא חולשה ולא זקנה וכן הזכירו חכמי הרופאים בספריהם כי האדם בעוה"ז צריך הוא להשיב אל גופו ולהדביק בו דבר שיהיה מלחלח אותו ומרטיבו ושיחזיר בו הלחות שאבדה ממנו בב' סבות האחת בסבת החום הטבעי

מאיר האמת

קסו. עי' תיקו"ז ריש תיקון נה, מלך על כל הארץ אלהי"ם ודא לבא לשמאלא מלכות.
קסז. עי' לקמן הערה קסט.
 ועי' תיקו"ז (לד ע"א): אימא לשמאלא ולבא איהו לשמאלא (ורזא דמלה) ובגין דא ויתעצב אל לבו. אמנם שם זה ביחס למח שהיא דכר, ומשמע שזה מלכות של עליון, וצ"ע כוונת הרב.
קסח. עי' ספר הפליאה (עמוד תעט): אדנ"י שהיה סרסור. עי' זהר (ח"א נב ע"ב) שזה שם למשה רבינו.
קסט. עי' ספר הפליאה (עמוד תרנה): ואמר רבי אמי משל למלך שאמר לו לאדריכל לבנות לו פלטין ובנה לו ולא ערבה לו על מי להתעצב לא על

אדריכל זהו ויתעצב אל לבו שהעטרה האצילה עולם הגשמי והרשיע ונסתלק המלך ממנה ונתמלאת עצב מיד נאבד העולם וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ הנחמה הוא שפע הרחמים ונשאר הרחמים עם יהו"ה כי אדם הגשמי הוא בארץ והעליון הוציא מן הארץ במעשיו זהו וינחם ה' למה נשאר הרחמים למעלה בעבור שעשה את האדם בארץ וסילק האדם העליון מן הארץ עליונה. ויתעצב אל לבו כביכול התעצב אל לבו מדלא אמר ויעצב, ודע מה שלא אמר בלבו אלא אל לבו שנאמר ויתעצב אל לבו הוא החסד שהוא לב.
קע. עי' תיקו"ז (ג ע"ב וכן סד ע"א) שזה רומז לשכינה.

שיש בגופו מבפנים והשנית בסבת האויר המקיף אותו מבחוץ המיבש רטיבותו ולחותו ואותו המזון שהוא אוכל ומדביקו בו צריך שיהיה מענין הלחות שנחסר מכל אבר ואבר אלא שהחליפין הנעשין בגופו מן המאכל ומן המשתה אינן ממלאין את כל החסרון הזה ואינן דומין לדבר הנחסר מכל צד אבל יש בהם שמרים ופסולת ופוחתין מצורת האבר מעט וזהו סבת החולי ותשישות הכח וכחישות הבשר בימי

הזקנה כי אילו היה המזון ממלא כל החסרון והיה אדם יכול להשיבו אל גופו כענין הלחות והרטיבות החולפת ממנו במדתה ובצורתה לא פחות ולא יותר לא היה בא לעולם לידי חולשה ולידי זקנה ולא היה אדם מת לעולם ועל ברכה זו אמר ויברך אותם אלהים ברכם בברכת אלהים כלומר שיהיו בה קיימים נצחיים כאלהים כענין שכתוב (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם קעא.

(א כח) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשׁוּהָ וַרְדּוּ בְּדֶגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּי הַרְמֵשֶׁת עַל הָאָרֶץ:

ויש לך להתבונן בכל הנבראים שבששה הימים למה נתיחד כל דבר ודבר להבראות ביום שנברא בו ולמה נקרא יום שנברא בו האור יום אחד ויום שנברא בו

רבינו בחיי

הרקיע יום שני ויום שנברא בו היבשה יום שלישי וכן כלן יום שנברא בו האור יום אחד לפי שהאור הוא רמז ליחוד קעב וכבר ידעת כי הוא מלך הכבוד וזהו שכתוב (תהלים כז א) ה'

מאיר האמת

קעא. עי' תרגום יונתן תהילים (פב ו): אנא אמרית הי כמלאכיא אתון חשיבין והיך אנגלי מרומא כולכון. ועי' שם ברש"י: אלהים אתם - מלאכים כשנתתי לכם את התורה נתתיה לכם ע"מ שאין מלאך המות שולט עוד בכם.

עי' זהר (ח"ב רלו ע"ב): ורוח מסאבא דאשתכח תדיר במדברא אשכח אתר בההוא זמנא לאתתקפא ביה ומה דהווי ישראל דכיינ מההוא זוהמא קדמאה דאטיל בעלמא וגרים מותא לכלא כד קיימו על טורא דסיני גרם לון כמלקדמין לסאבא לון ולאתתקפא עלייהו וגרים לון מותא ולכל עלמא ולדריהון בתריהון הדא הוא דכתיב (תהלים פב ז) אני אמרתי אלהים אתם וגו' אכן כאדם תמותון וגו' (ע"כ) ובגין כך אהרן אהדר לבתר לאתדכאה ברזא דמהימנותא עלאה באינון שבעה יומין קדישין ולבתר לאתדכאה בעגלא.

תרגום: ורוח הטמאה שתמיד נמצאת במדבר

מצאה מקום באותו זמן להתחזק בו ומה שהיו ישראל טהורים מאותה זוהמא ראשונה שהטיל בעולם וגרם מות לכל כשעמדו על הר סיני גרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתגבר עליהם וגרם מות להם ולכל העולם ולדורותיהם אחריהם זהו שכתוב אני אמרתי אלהים אתם וגו' אכן כאדם תמותון וגו' ולכן אהרן חזר אחר כך להטהר בסוד האמונה העליונה באותם שבעה ימים קדושים ואחר כך להטהר בעגל.

קעב. עי' זהר (ח"א טז ע"ב): וירא אלהי"ם את האור כי טוב (בראשית א ד) דא עמודא דאמצעייתא כי טוב אנהיר עילא ותתא וכל שאר סטרין ברזא יהו"ה שמא דאחיד לכל סטרין ויבדל אלהי"ם וגו' (שם) אפריש מחלוקת למהוי כלא שלים.

ויקרא אלהי"ם וגו' (שם ה) מהו ויקרא קרא וזמין לאפקא מהאי אור שלים דקיימא באמצעייתא חד נהירו דאיהו יסודא דעלמא דעליה קיימין עלמין

אורי וישעיק^{עג} ושני אורים היו האחד קדם והשני נתחדשק^{עד} והבן זה יום שנברא בו הרקיע נקרא יום שני לפי שהוא רמז לשניות ונברא להבדיל ולחלק בין מים העליונים למים התחתונים והנה הם שני הפכים זה חלק עליון וזה חלק תחתון ואין לך שנוי גדול מזה ועל כן נקרא יום שני יום שנבראת בו היבשה נקרא יום שלישי לפי שבו נראית צורת העולם הנחלק לשלשה חלקים שלישי ישוב שלישי מדבר שלישי יםק^{עה} והנה הוא משולש בכריאתו יום שנבראו בו המאורות נקרא רביעי לפי שהמאורות משתנים ד' פעמים ביום בד' משמרותק^{עו} ובחודש בד' שבועות ובשנה בד' תקופות יום שנבראו בו בעלי הנפש התנועה נקרא חמישי לפי שתנועות כל

נפש חיה הם חמשה יום שנברא בו אדם נקרא ששי לפי שבו עמד אדם בכל ששה קצוות לפיכך נקרא יום שנברא בו יום ששיק^{עז}.
וע"ד הקבלה יום הששי חתם מלאכת הששי בה"א והיא ראשונה שבשםק^{עח} אשר שם כוננת התפלות בר"הק^{עט} ויום ששי זה ששי לכ"ה באלול היה שבו נברא העולם ויום ר"ה היה שבו נדון אדם הראשון וכן הוא יום הדין לכל תולדותיו אחריו ויש לפרש עוד כי מלת הששי אינה חוזרת ליום שאלו כן היה לו לומר היום הששי אבל הוא סמוך יום הששי יום של ששי כלומר יום השם הששי והוא החותם הששי מששה חותמותק^פ שבהם נחתם העולם לששה קצוות והבן זה.

רבינו בחיי
 שם

מאיר האמת

ומה הוא אור שלים עמודא דאמצעיתא אתפשט יסודא חי עלמין דאיהו יום מסטרא דימינא ולחשך קרא לילה (שם) קרא וזמין ואפיק מסטרא דחשך חד נוקבא סיהרא דשלטא בליליא ואקרי לילה רזא דאדני" אדון כל הארץ עאל ימינא בההוא עמודא שלים דבאמצעיתא כליל ברזא דשמאלא וסליק לעילא עד נקודה קדמאה.
 תרגום: "וירא אלהים את האור כי טוב", זה עמוד האמצעי. "כי טוב", האיר מעלה ומטה ולכל שאר הצדדים בסוד יהו"ה, השם שאוחז את כל הצדדים. "ויבדל אלהים וגו'", הפריד מחלוקת להיות הכל שלם.
 "ויקרא אלהים וגו'", מהו "ויקרא", קרא והזמין להוציא מהאור השלם הזה שעומד באמצע אור אחד שהוא יסוד העולם, שעליו עומדים העולמות. ומאותו אור שלם, עמוד האמצעי, התפשט יסוד חי העולמים, שהוא יום מצד הימין. "ולחושך קרא לילה", קרא והזמין והוציא מצד החושך נקבה אחת, הלבנה ששולטת בלילה ונקראת לילה, סוד של אדני", אדון כל הארץ. נכנס הימין באותו העמוד השלם שבאמצע כלול בסוד השמאל, ועלה למעלה עד נקודה ראשונה.

קעג. עי' זהר (ח"ג יא ע"ב): כתיב במעשה בראשית (בראשית א ג) יהי אור ויהי אור דא מהימנותא דקודשא בריך הוא אור אקרי דכתיב (תהלים כז א) יהו"ה אורי וישעי ממי אירא וגו' תרגום: כתוב במעשה בראשית (בראשית א) יהי אור ויהי אור, זו אמונת הקדוש ברוך הוא נקראת אור, שכתוב (תהלים כז) ה' אורי וישעי ממי אירא וגו'.
קעד. עי' לעיל א יד.
קעה. עי' רש"י ישעיה (מ יב): מדה ומנין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה). וכל בשליש - ומדד בשלישיו' שלישי מדבר שלישי ישוב שלישי ימי' ונהרות, ל"א בשליש מגודל עד אמה שלישי לאצבעות.
קעו. עי' לעיל פסוק יח.
קעז. עי' לעיל הערה קנו.
קעח. עי' תיקו"ז (קא ע"ב): בראשית (בר"א שי"ת) ברא אלקי"ם, האי אלקי"ם איהי אימא עלאה, דרכיבת וסליקת בתרועה.
קעט. עי' לקמן ב ד.
קפ. עי' לעיל הערה סו. ועי' ספר הפליאה (עמוד קיט): יסוד ולמה יסוד נקרא צדיק כי הוא חותם

(ב א) וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם.

רמב"ן

צבא הארץ הם הזכרים חיה ורמש ודגים וכל הלוואה גם האדם וצבא השמים שני המאורות והכוכבים הזכרים כענין ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים (דברים ד ט) גם יכלול השכלים הנצדלים כענין ראיתי

את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו וגו' (מ"א כג יט) וכן יפקוד ה' על צבא המרום צמרום (ישעיה כד כא) והנה צבאן רמו על יצירת המלאכים צמעשה צראשית וכן נפשות האדם צבא השמים הנהקפא.

מאיר האמת

המלך בסוד יה"ו כי עדיין היה אחרונה אינה נאצלה ומוזה, וכן ע"י ע"ח שער טנת"א פרק ג. **קפא**. ע"י תיקו"ו (צז ע"ב): ומאן סליק לה על גופא מ"י אימא עלאה מי ברא אלה וכד סלקת סלקין עמה כל צבא דלעילא הה"ד המוציא במספר צבאם וכל ישראל דאינון שתין רבוא מתייחסין בצבא דלעילא לכלם בשם יקרא כלהו אתקריאו על שם צבא דלעילא איש לא נעדר מחושבנא

תרגום: ומי מעלה אותה על הגוף מ"י האם העליונה מי ברא אלה וכשעולה עולים עמה כל הצבא שלמעלה זהו שכתוב המוציא במספר צבאם וכל ישראל שהם ששים רבוא מתייחסים בצבא שלמעלה לכלם בשם יקרא כולם נקראו על שם הצבא שלמעלה איש לא נעדר מהחשבון.

ע"י זהר (שמות ד ע"ב): רבי יצחק היה קאים קמיה דרבי אלעזר בר רבי שמעון אמר ליה שכינתא נחתת למצרים עם יעקב אמר ליה ולא הוא כתיב (בראשית מו ד) אנכי ארד עמך אמר ליה תא חזי שכינתא נחתת למצרים את יעקב ושית מאה אלפין רתיכין קדישין (אחרנין) עמה והיינו דכתיב (שמות יב לז) כשש מאות אלף רגלי דתנינן שית מאה אלפין רתיכין קדישין נחתו עם יעקב למצרים וכלהו סליקו מתמן כד נפקו ישראל ממצרים הדא הוא דכתיב (שמות יב לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה כשש מאות אלף רגלי וגו' שש מאות לא נאמר אלא כשש מאות כדוגמא שיצאו אלה כך יצאו אלה ובא וראה סוד הדבר בזמן שיצאו המרכבות הקדושות הללו והמחנות הקדושים ראו ישראל וידעו שהם מתעכבים בשבילם וכל החפזון שעשו ישראל היה בגללם והיינו שכתוב ולא יכלו להתמהמה היה לו לומר ולא רצו להתמהמה אבל לא כתוב אלא ולא יכלו ונודעו (ואם נודע) ממש שכל בני ישראל היו בני ישראל של הרקיע והיינו מה שכתוב בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב ועל זה לא נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה אֶתו אלא ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב הבאים מצרימה בראשונה ועם מי את יעקב.

להתמהמה הוה ליה למימר ולא רצו להתמהמה אבל לא כתיב אלא ולא יכלו ואתיידעו (ס"ו ואי תנדע) ממש דכלהו בני ישראל הוו בני ישראל דרקיעא והיינו דכתיב (שמות א א) בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב ועל דא לא נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה אֶתו אלא ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב הבאים מצרימה בקדמיתא ועם מי את יעקב.

תרגום: רבי יצחק היה עומד לפני רבי אלעזר בן רבי שמעון אמר לו שכינה ירדה עם יעקב למצרים אמר לו ולא והרי כתוב אנכי ארד עמך אמר לו בא וראה שכינה ירדה למצרים את יעקב ושש מאות אלף מרכבות קדושות [אחרות] עמה והיינו מה שכתוב כשש מאות אלף רגלי ששינו שש מאות אלף מרכבות קדושות ירדו עם יעקב למצרים וכולם עלו משם כשיצאו ישראל ממצרים זהו שכתוב ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה כשש מאות אלף רגלי וגו' שש מאות לא נאמר אלא כשש מאות כדוגמא שיצאו אלה כך יצאו אלה ובא וראה סוד הדבר בזמן שיצאו המרכבות הקדושות הללו והמחנות הקדושים ראו ישראל וידעו שהם מתעכבים בשבילם וכל החפזון שעשו ישראל היה בגללם והיינו שכתוב ולא יכלו להתמהמה היה לו לומר ולא רצו להתמהמה אבל לא כתוב אלא ולא יכלו ונודעו (ואם נודע) ממש שכל בני ישראל היו בני ישראל של הרקיע והיינו מה שכתוב בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב ועל זה לא נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה אֶתו אלא ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב הבאים מצרימה בראשונה ועם מי את יעקב.

(ב ב) וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.

לחזור למלאכתו מחר ובכאן רמז שתחזור המלאכה אחר האלף השביעי קפב ולכן סיימה פרשה זו של יום שביעי במלת לעשות לרמז על מעשה אחר יום השביעי והבן זה.

וע"ד הקבלה ויכל אלהים ביום השביעי רמז לך כי כל המלאכות תכלינה באלף שביעי והוא מה שאמרו ז"ל (ר"ה לא ע"א) וחד חריב וישבות ביום השביעי לשון שביטה נופל על מי ששוכת היום ועתידי

רבינו בחיי

(ב ג) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכֹל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.

רמב"ן שם והיום הרביעי נצראו צו המאורות הגדול והקטן והכוכבים יומו ירמזו צאלף הד' הוא החל כאשר נצנה צית ראשון ע"צ שנה אחרי צניינו עד אחרי הצית השני קע"צ שנה והנה ציום הזה לכל צני ישראל היה אור כי מלא צבוד ה' את צית ה' והיה אור ישראל לאש על צני המוצח רצון שם כארי אוכל

והאמת כי הצרכה ציום השצת היא מעין הצרכות קפג והוא יסוד עולסקפד ויקדש אומו כי ימשוך מן הקדש קפ"ה ואם תצין דצרי זה תדע מה שאמרו בצראשית רצה (פ"ה א ס"ח) לפי שאין לו צן זוג ומה שאמרו עוד כנסת ישראל תהא צן זוג קפ"ו ותשכיל כי צצצת נפש יתירה צאמת.

רמב"ן

מאיר האמת

די"ה, דאינון אבא ואימא. תרגום: שודאי הקדוש ברוך הוא הוא תורה ושכינה היא מצוה, אשרי מי שעוסק בהם ליחד אותם, וכן זכור ושמור הם הקדוש ברוך הוא ושכינתו, אשרי הוא מי שמיחד אותם ביום שבת שהוא יסוד באהבה ויראה של י"ה, שהם אבא ואמא. ועי' לקמן פרשת יתרו הערה קטו. קפ"ה. עי' זהר (ח"ג רצז ע"א): חכמה עלאה קדש אקרי.

קפ"ו. עי' פסיקתא רבתי (פרשה כג): ברוך הוא לכולן יש זוג ולי אין זוג אמר לה הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך וכיון שעמדו על הר סיני אמר להם הוי זכורים לאותו דבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בת זוגך שנאמר זכור את יום השבת לקדשו.

ועי' שער מאמרי רשב"י (ל ע"א): ועולה ע"ד שכתבנו ודע כי זה שאמרנו דנשמת ת"ת הוא

קפ"ב. עי' דברי רבינו ויקרא כה ב, ובמדבר י לה. קפ"ג. עי' זהר (ח"א לב ע"ב): על הפסוק גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום, שזה מדבר על מידת היסוד.

אמנם עי' ר' בחיי שמשמע שזה בינה עי' זהר (ח"א א ע"ב) הכא נעשה אדם, וכתוב התם נעשה ונשמע, בארצנו דא יום שבת דאיהו דוגמת ארץ החיים (שהוא עולם הבא, עולם הנשמות עולם הנחמות).

ויתכן שזה גם מלכות וגם יסוד שזה חיבור שניהם כנ"ל הערה זו וזה גם בינה ששורש כל יזווג משם וצ"ע.

קפ"ד. עי' תיקוני זהר (כג ע"א): דודאי קודשא בריך הוא איהו אורייתא, ושכינתא היא מצוה, זכאה מאן דמתעסק בהון לייחדא לון, וכן זכור ושמור אינון קודשא בריך הוא ושכינתיה, זכאה איהו מאן דמייחד לון ביום שבת, דאיהו יסוד, ברחימו ודחילו

הקרצנות^{קפז} ואחרי כן הקטין אורס וגלו כאשר יעדד צמולד הלצנה זורחה להס כל ימי צית שני והאש על גזי המוצח רצון ככלצ^{קפח} ושקעו שני המאורים צערצ היום וחרכ הצית.

רמב"ן שם

היום השציעי שצת רמו לעולם הצא שכולו שצת ומנוחה לחיי העולמים^{קפט} והאל ישמרנו צכל הימים וישים חלקינו עם עצדיו התמימים.

וע"ד הקבלה יום השביעי הוא הספירה השביעית נקראת עולם הנשמות^{קצ}

רבינו בחיי

כי שם כח הנשמה ושרשה והנה היא מעין הברכות^{קצא} והנפש בימות החול דוגמת אכסנאי בלא ביתו וביום השבת דוגמת אכסנאי בביתו וע"כ אמר ויברך כי האציל עליו ממקור הברכה^{קצב} וכן ויקדש אותו כי ימשוך מן הקדש^{קצג} והבן זה.

וע"ד הקבלה מה שהוסיף לעשות כבר רמזתיו למעלה (ב ב) וכן רמז דוד המע"ה (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת והזכיר אחרי כן (שם) צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה והמשכיל יבין^{קצד}.

רבינו בחיי שם

מאיר האמת

לחי העו' כו' עולם שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמי' והטעם כי בחי' השביעיות דשבת כולם הם בסוד היסוד הנק' חי העולמים. ועי' בהגר"א בספד"צ יא ע"א אבל העוה"ב דוגמת יה"כ, ששבה אל אמה, ואז צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן (ברכות יז ע"א), עטרת בעלה (משלי יב ד), ואז אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פ"ו כו', כמו ביה"כ דרגא דבינה, כמ"ש בתיקונים (נא ע"ב), שאז היא בסוד תגא עטרה בראש קצ. עי' זהר (ח"א א ע"ב): בארצנו דא יום שבת דאיהו דוגמת ארץ החיים שהוא עולם הבא, עולם הנשמות עולם הנחמות. קצא. עי' לעיל הערה קפג. קצב. עי' לקמן פרשת בשלח הערות קכו ו-מה, ועי' עוד לקמן מח יג. קצג. עי' לעיל הערה קפה. קצד. עי' זהר (ח"א פב ע"א): כתמר יפרח מה תמר לא סליק אלא דכר ונוקבא אוף הכי צדיק לא סליק אלא דכר ונוקבא. תרגום: גם כתמר יפרח, מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, כמו כן הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה.

דעת הגנוז בבינה וזכה לו משה היינו נשמתא לגופא לשש קצוותיו לבד בסוד רוח. וכו' ודע דבינה אע"ג דאיהי נוקבא הואיל וסיומא דגופא דכורא, קרינן לה דכורא כדאיתא בפ' ויחי. ולפיכך אמר כנסת ישראל הוא בן זוגך ולא אמר בת זוגך. קפז. עי' זהר (ח"ג רמא ע"א): ד' דיוקנין אינון דחקוקין בכסא מ"ט לית קרבנא מאחרנין אלא ודאי מכלהו אית קרבנא אריה חקוק בכורסייא בשעתא דקרבנא שלים אריה נחית ועאל באשא ואכיל ואתהני מתמן. תרגום: ארבע דמויות הן שחקוקות בכסא, מה טעם אין קרבנות מהאחרנים, אלא ודאי מכולם יש קרבן, אריה חקוק בכסא בשעה שקרבן שלם, אריה יורד ועולה באש ואוכל ונהנה משם. קפח. עי' זהר (ח"ג קכד ע"א): ומסטרא דשמאלא דרגיה דעשו סמאל אתקרי כלב כו'. עי' מגלה עמוקות אופן רנ"ב, כי קליפת כלב הוא כולל כל המרכבה טמאה. קפט. עי' שעה"כ (סג ע"ג): כי בחי' כל השביעיות הם ביסוד כנודע לכן אומרים המלאכים אותו השיר הנו' בספר פרקי היכלות המתחיל האדר' והאמונה

(ב ד) יֵאָלֶה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם.

רמב"ן

רמז בהנראה מה שאמרו זה"ל זראס קצח ומפני זה לא הזכיר עד הנה רק מלת אלהים ומפורש כחמוצ (ישעיה סו ז) ואלת כל אלה ידי עשתה קצח וכן אמר איוב מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' קצח עשתה זאת (איוב יב ט) אם כן תרמזו ציוס עשות ה' אלהים למלת זראשית כמו שאמרנו.

רבינו בחיי

וע"ד הקבלה בהבראם בה"א בראם הה"א הזאת ה' אחרונה שבשם קצח והיא זעירי נאצלת מכח אלהים קצח, והיא שבראה את העולם, והיא הנקראת יד ה' רא, שעליה נאמר בפירושו (ישעיה סו ב) ואת כל אלה ידי עשתה, וכתוב (איוב יב ט) מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת. וכל אלהים שבמעשה

מאיר האמת

קצה. ע"י לקמן פרשת שמות הערה יא. קצו. ע"י בראשית רבה (פ"ב ס"ב ב): רבי פנחס בשם ר' לוי אמר בהבראם בה"א בראם (ישעיה סו) ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי אמר רבי יהודה בשם רבי סימון לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו שנאמר ואת כל אלה ידי עשתה רבי יודן אמר בזכות התורה שנא' (ויקרא כז) אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה רבי יהושע בר נחמיה אומר בזכות השבטים שנא' (שמות א) ואלה שמות וכתוב ויהיו כל אלה נאם ה'.

חזק. בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב "ועבר ה' לנגוף את מצרים". "ועבר", שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שנכנסים עשרה בבית הכנסת ואחד מהם נשמט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

קצח. ע"י לקמן פרשת שמות הערה יא. קצט. ע"י זהר (ח"א רא ע"א): תא חזי אית דינא קשיא ואית דינא רפיא דינא קשיא תקיף דינא רפיא חלש וכד ינקא האי דינא רפיא מדינא קשיא כדין אתתקף ואיהו תקיף בשעתא דאתעביד דינא על ישראל אתעביד בהאי דינא רפיא ולא אתתקף בההוא דינא קשיא וכד דינא אתעביד עליהו דעמין עעכו"ם אתתקף האי דינא רפיא בדינא קשיא דלעילא בגין לאתתקפא הה"ד (שמות יב כג) ועבר יהו"ה לנגוף את מצרים ועבר דאתמלי עברה וזעמא ואתתקף בדינא קשיא אוף הכא ועבר ותא חזי בשעתא דמתכנשי עשרה כבי כנישתא וחד מנייהו אשתמיט כדין קב"ה ארגיז עליה.

ר. ע"י זהר (ח"א ג ע"ב): אימתי הוא מפתחא פתח תרעין ואזדמן לשמושא ולמעבד תולדין כד אתא אברהם דכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ותנינן באברהם ומה דהוה כלא סתים במלת ברא אתהדרו אתוון לשמושא ונפק עמודא דעבד תולדין אבר יסודא קדישא דעלמא קיימא עליה כד האי אבר אתרשים במלת ברא כדין רשים סתימא |עילאה קדישא| לגלאה רשימו אחרא לשמיה וליקריה ודא איהו מ"י וברא אלה וגם כן שמא קדישא דאתברכא דאיהו מ"ה אתרשים ואפיק מן ברא אבר והוא רשים באלה מסטרא דא ואבר מסטרא דא סתימא קדישא אלה קיימא אבר קיימא כד אשתלים דא אשתלים דא גליף להאי אבר ה' גליף להאי אלה י'.

תרגום: בא וראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש, וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא

אתערו אתוון לאשלמא להאי סטרא וולהאי סטרא כדין אפיק מ"ם נטיל חד להאי סטרא וחד להאי סטרא] אשתלים שמא קדישא ואתעביד אלהים גם כן שמא דאברהם כד אשתלים דא אשתלים דא ויש אומרים דנטל קב"ה מי ושדי באלה ואתעביד אלהים ונטל קב"ה מה ושדי באבר

בראשית היא התשובה והיא ה"א ראשונה שבשם, ואליה נכוין בראש השנה שהוא יום הדין שבו נברא העולם, כי עשרת ימי תשובה לתשובה^{ר"ב}, ועל כן תקנו בתפלה לומר מי כמוך אב הרחמים בה"א על ה"א ראשונה שבשם. וה"א אחרונה שבשם שנתוספה לאברהם שנתנה לו כח ההולדה

וכמו שהזכירו ז"ל (ב"ר פמ"ד סי' יב) אברם אינו מוליד אברהם מוליד וכמו שאפרש בפסוק (בראשית יז ה) והיה שמך אברהם והתעורר לזה כי באותו האות בעצמו שנברא בו העולם ונתיחס בו אותו הטבע בעצמו שנה אותו למען הודיעך כי אשר פעל הטבע הוא אשר שנה אותו כרצונו כי

מאיר האמת

ואתעביד אברהם (ומלת מ"י רומז לחמשים שערי בינה ואית בה יו"ד אות קדמאה |דשמה קדישא| קדישא דשמה).

ומלת מ"ה רומז |למנינא דשמה קדישא| (לחשבון השם הקדוש באותיותיו ובמלואו) ואית ביה אות שניה דשמה קדישא יהו"ה כמה דאת אמר (תהלים קמד טו) אשרי העם שככה לו וגו' (איוב כו ז) תולה ארץ על בלי מה וכדין אתקיימו תרין עלמין ביו"ד עלמא דאתי ובה"א עלמא דא כלומר במ"י ברא אלה ברא עולם הבא ובמ"ה ברא עולם הזה ודין הוא רמז עילא ותתא).

וכדין עבד תולדות ונפק שמא שלים [מה] (מאן) דלא הוה |קדם דנא| [קודם] [קדים] הה"ד (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כלהו הוו תליין עד דאתברי שמייה [ד]אברהם כיון דאשתלים שמא דא [דאברהם] שמא קדישא אשתלים הה"ד (שם) ביום עשות יהו"ה אלהים ארץ ושמים.

תרגום: מתי אותו המפתח פותח שערים ומזדמן לשמוש ולעשות תולדות. כשבא אברהם, שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ושנינו באברהם. ומה שהכל היה סתום במלת "ברא" חזרו האותיות לשמוש, ויצא עמוד שעשה תולדות, אבר, היסוד הקדוש, שהעולם עומד עליו. כשהאבר הזה נרשם במלת "ברא", אז רשם הסתום העליון (הקדוש, לגלות) רושם אחר לשמו ולכבודו. וזהו "מ"י ברא אלה". וגם כן השם הקדוש שמתברך שהוא "מה" שנרשם, והוציא מן ברא, אבר, והוא רשום כאלה מצד זה ואבר מצד זה, הסתום הקדוש. אלה עומד, אבר עומד, כשנשלם זה, נשלם זה. חוקק לאבר הזה ה', וחוקק ל"אלה" הזה י'.

האותיות מתעוררות להשלים את הצד הזה ואת הצד הזה, ואז מוציא מ"ם. נוטל אחד לצד הזה ואחד לצד הזה. נשלם השם הקדוש ונעשה אלהים,

גם כן השם של אברהם, כשנשלם זה נשלם זה. ויש אומרים שלקח הקדוש ברוך הוא מ"י זורק באל"ה ונעשה אלהים. ולקח הקדוש ברוך הוא מ"ה זורק באב"ר ונעשה אברהם. (ומלת מ"י רומז לחמשים שערי בינה. ויש בה יו"ד, האות הראשונה של השם הקדוש.

ומלת מ"ה רומז למנין השם הקדוש, ויש בה האות השניה של השם הקדוש יהו"ה, כמו שנאמר "אשרי העם שככה לו וגו'", "תולה ארץ על בלי מ"ה", ואז התקיימו שני עולמות, ביו"ד העולם הבא ובה"א העולם הזה. כלומר במ"י ברא את העולם הבא, ובמ"ה ברא את העולם הזה, וזהו רמז מעלה ומטה).

ואז עשה תולדות ויצא שם שלם מה שלא היה מקודם לכן. זהו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", כולם היו תלויים עד שנברא שמו של אברהם. כיון שנשלם השם הזה של אברהם, נשלם השם הקדוש. זהו שכתוב "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים".

רא. ע"י זהר (ח"א קפ ע"ב): אי חדוה לית ביה לא שריא שכינתא בההוא אתר כמה דאת אמר (מ"ב ג טו) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' דהא שכינתא ודאי לא שריא באתר עציבו.

תרגום: אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר "ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב.

רב. ע"י זהר (ח"ג קכב ע"ב): קחו עמכם דברים ושובו אל יי' ובהאי דיהא ככון היראה והאהבה והתורה יתחזר יהו"ה דאיהו בינה תשובה ו' תשוב לגבי ה'.

תרגום: קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ובה שתהיה בכם היראה והאהבה והתורה, יתחזר יהו"ה שהוא בינה, תשובה, ו' תשוב לה'.

המיוחד שהוא כ"ו הוא בן ד' אותיות ועקר ארבעתם השלשה כי הרביעית כפולה ו"ו והבן זה מאד.

וע"ד הקבלה תלה הפעולה בשם המיוחד כי הוא הפועל והוא האומן שהזכירו כבראשית רבה שאין המלך בונה מדעתו אלא מדעת האומן והאומן אינו עושה אלא כפי מה שהוא רואה בשכלו וחכמתו, וזהו סוד הכתוב שבקהלת (קהלת ב יב) את אשר כבר עשוהו עשהו לא נאמר אלא עשוהו, כביכול הוא ובית דינו.

הכל בידו והוא הפותח והוא הנועל ואין זולתו.

וע"ד השכל חלקי המציאות כ"ו חלקים ואלו הן מעלות השכלים הנפרדים והגלגלים והיסודות והנפשות הרי כ"ו כמנין השם המיוחד וידוע כי החלקים האלה לא היו נשלמים ונגמרים בגמר שלמותם עד יום הששי וא"כ איך יתכן שיזכיר השם השלם בכל ימי בראשית על פעולה בלתי נשלמת ויש לך לדעת כי החלקים האלה כלם הם נכללים בד' וד' בג' כי כן השם

רבינו בחיי שם

(ב ז) **וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֵפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה.**

כי הוא נפח באפיו נשמת חיים להודיע כי לא צאה זו מן היסודות כאשר רמוז נפש המנועה

ירמוז לנו הכתוב הזה מעלת הנפש יסודה וסוד הרט כי הזכיר זה שם מלא ואמר

רמב"ן

מאיר האמת

דאיהי מכפלה וכלא קיימא כחד ובגיניה קאמר בארז סתים [ה'] (ה) מכפלה דלא הוי בשמא קדישא את אחרא מכפלה בר איהי.

תרגום: סוד הדבר, שדה המכפלה ודאי. מי המכפלה, ה' שבשם הקדוש שהיא מכפלה. והכל עומד יחד, ובשבילה אמר בדרך סתום ה' מכפלה, שאין בשם הקדוש אות אחרת כפולה פרט לזה. עי' שמות ג יג ודברים כח טו, שיה"ו עיקר שם הו"ה שהה' אחרונה כפולה, ועי' לעיל הערה סו.

רז. עי' זהר (ח"ג לה ע"א): רבי יוסי אמר מהכא, (קהלת ב יב) את אשר כבר עשוהו, עשוהו ודאי, ודא הוא צלם ודמות, צלם בדכורא, דמות בנוקבא, ועל דא שירותא דאורייתא ב'.

תרגום: רבי יוסי אמר מכאן (קהלת ב) את אשר כבר עשוהו, עשוהו ודאי. וזהו צלם ודמות, צלם בזכר דמות בנוקבה, ועל זה התחלת התורה בב'. רח. עי' לעיל פרשת בראשית הערה קמח.

רט. עי' זהר (ח"ג רלו ע"א): צדיק יסוד ביה סוד דאיהו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית

רג. עי' לעיל הערה קמט.
 רד. עי' זו"ח (ג ע"ב): וע"כ כדי שלא יטעה אדם, צוה בקרבנות ואמר, אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. וכי תזבחו זבח תודה לה'. וכי תזבחו זבח שלמים לה'. ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'. הכל לה'. ולא נאמר לאלקים. מ"ט. א"ר אבהו, שם זה הוא משותף, שהמלאכים נקראו אלקים, בני אדם נקראו אלקים, הדיינים נקראו אלקים, ואין אנו יודעים למי מהם זובח, לכך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו.
 רה. עי' זהר (ח"ב פח ע"ב): רבי שמעון אמר לא אדכר שמא קדישא אלא על עולם שלם דכתיב (בראשית ב ד) ביום עשות יהו"ה אלהים ארץ ושמים מכאן דלא לאדכרא שמא קדישא בריקניא וכתוב לא תשא את שם יהו"ה אלהיך לשוא.

תרגום: רבי שמעון אמר לא נזכר שמו הקדוש אלא על עולם שלם שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים מכאן שלא להזכיר את השם הקדוש בריקנות וכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא רו. עי' זהר (ח"א קכט ע"א): רזא דמלה שדה המכפלה ודאי מאן מכפלה ה' דבשמא קדישא

כי היא מיסוד הצניטה ר"ב צדק אמת ואמונה ר"ג
והוא מאמרם צספרי (יש פרשת מטות) נדרים
כנשבע בחיי המלך שזועות כנשבע צמלך
עצמור"ד אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר

(לעיל א ט) גם לא צהשתלשלות מן השכלים
הנצדלים אצל היא רוח השם הגדול מפיו דעת
ותצונה כי הנופח צאפי אחר מנשמתו יתן"ו צו
וזכו שנאמר (איוב ז ט) ונשמת שדי תצניס ר"א.

מאיר האמת

אבל למעלה מן השמש יש לו ובסתרי תורה אנה
בעינא למימר (תהלים פד יב) שמש ומגן יהו"ה
אלהי"ם צבאות בעלמא דיליה ולא בעלמא דהדיוט
אף על גב דזה לעומת זה עשה האלהי"ם מגו
חשוכא נפיק נהורא.

ובודאי עלמא דאתי בינה איהי למעלה
מהשמש דאיהו עמודא דאמצעיתא נדרים מתמן על
גבי שבועה עולים וחלין על דבר שאין בו ממש בגין
דשבועה איהו עלמא דין דלית ליה קיומא אלא על
יסוד הדא הוא דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם
וביה אומאה דכתיב (רות ג יג) חי יהו"ה שכבי עד
הבקר דשכינתא תתאה כותל מערבי דיורא דיליה על
שם דאיהו תל שהכל פונים בו כ"ו ת"ל יהו"ה כ"ו
ודאי שכינתא איהו תל דיליה על שם (שיר ה יא)
קוצותיו תלתלים שחורות כעורב ואוקמוה על כל
קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות (קוץ ד' מן אחד תל
שהכל פונים בו והאי קוץ הוא אחיד בין א"ח ובין
ד' הדא הוא דכתיב (ד"ה א כט יא) כי כל בשמים
ובארץ ותרגם יונתן דאחיד בשמיא ובארעא.

ועליה אוקמוה מארי מתניתין בחגיגה על מה
העולם עומד על עמוד אחד ששמו צדיק שנאמר
(משלי י כה) וצדיק יסוד עולם ובודאי איהו ברית
דשבועה דעליה קיימין א"ח ד' דאינון שמיא וארעא
דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם וליילה
חקות שמים וארץ לא שמתי א"ח שמים הדא הוא
דכתיב (מ"א ח ל) ואתה תשמע השמים ד' הארץ
הדא הוא דכתיב (ישעיה סו א) והארץ הדום רגלי.

ובגין דברית אחיד בין שמיא וארעא וביה
שבועה הדא הוא דכתיב חי יהו"ה שכבי עד הבקר
מאן דאומי בשמיה לשקרא כאילו הרס בניינא
דשמיא וארעא ואהדר עלמא לתהו ובהו דאי בר נש
יעדי קוצא דד' מן אחד ישתאר אחר סמא"ל באתריה
שקר וכאלו ההוא בר נש בני שמיא וארעא על שקר
וקושטא קאי שקרא לא קאי הרס בניינא ונפלו שמיא
וארעא.

והאי איהו כאילו (איכה ב א) השליך משמים
ארץ תפארת ישראל דמאן יהיב ארץ בשמים דקאמר
השליך משמים ארץ אלא ודאי דא שכינתא ותפארת

דאינון ו' דרגין דאת ו'.

תרגום: צדיק שהוא יסוד, בו סוד שהוא יין
המשומר בענביו מששת ימי בראשית, שהם שש
מדרגות של האות ו'.

ר"י. ע"י ספר הפליאה (עמוד מז): א"ל דע לך אע"פ
שהבינה נקראת נשמה מכל מקום המחשבה היא
נשמה לנשמות וראייה ויפח באפיו נשמת חיים מי
שנופח משלו הוא נופח והחכמה והבינה פעולים הם
מהמחשבה לכן נקרא נשמה לנשמות.

ר"א. ע"י ז"ח (יא ע"א): א"ר יצחק אמר רב אחא,
מאי דכתיב ונשמת שדי תבינם. אלא הנשמה היא
מביאה לאדם להכיר את קונו, ולהכניסו בתורה
ובמעשים טובים, ואשריהם אותם שנכנסין בדרך
התורה, בדרך הנשמה, שבשביילה יזכו לחיי העה"ב,
ולמעלת הקדושים.

ר"ב. ע"י ספר הפליאה (עמוד פא): לא ידעו איך
משפטו יצא כי זה שעקר יסוד כל הנפשות היא
הבינה ומהבינה ביסוד ולכן ביובל הגדול הם שבים
לשם וע"כ נקרא עפר.

וע"י ע"ח אח"ף ה' לגבי שם שד"י.

ר"ג. ע"י זהר (ח"ג רל ע"א): כגוונא דאיהו ענו
שכינתיה ענוה איהו חסיד ואיהי חסידה איהו גבור
ואיהי גברת על כל אומין דעלמא איהו אמת ואיהי
אמונה איהו נביא ואיהי נביאה איהו צדיק ואיהי
צדקת איהו מלך ואיהי מלכות.

תרגום: כדוגמא שהוא עניו, שכינתו ענוה,
הוא חסיד והיא חסידה, הוא גבור והיא גיבורה על
כל אומות העולם, שהוא אמת והיא אמונה, הוא
נביא והיא נביאה, הוא צדיק והיא צדקת, הוא מלך
והיא מלכות.

ר"ד. ע"י זהר (ח"ב קטו ע"ב): אוקמוה במתניתין
ולא עוד אלא יתיר אמרו נדרים על גבי שבועות
עולין וכל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו וכל
הנודר כאילו נודר בחיי המלך.

אמר לון רעיא מהימנא מארי דמתיבתאן
ידענא בכו דאתון ידעין אבל ההוא דמחדש בכל יום
תמיד מעשה בראשית יחדש לן חדושין דהא ודאי
אמר קהלת (קהלת א ט) אין כל חדש תחת השמש

מאיר האמת

עמה דלא אתפרש מינה בנפילו דילה לקיים בה (ישעיה מב ח) אני יהו"ה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ומנלן דאמת נפל עמה דכתיב (דניאל ח יב) ותשלך אמת ארצה ומאן דאומי בקושטא הוא מקיים (תהלים פה יב) אמת מ'ארץ ת'צמח דאיהו עמודא דאמצעייתא דביה איהו קיימא בניינא הדא הוא דכתיב ברא' אלהי"ם את' ולבתר השמים ואת הארץ.

ובגין דשבועה איהו בניינא דעלמא דא לית ליה קיימא בלא יסוד דבר שיש בו ממש נדר דאיהו עלמא דאתי על גבי שבועה סליקת ואיהי חלה על דבר שאין בו ממש דלא צריכה יסוד לקיימא עליה דאיהו ברית דביה תשמיש המטה ובגין דא ביום הכפורים עלמא דאתי דביה תקינו כל נדרי אסור בתשמיש המטה.

תמן אות ברית י' איהי תגא על ספר תורה צדיק כמה דאוקמוה העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש המטה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

ובגין דלית (ס"א דאית) שמוש בעלמא דין בתגא אוקמוה מארי מתניתין כל המשתמש בתגא חלף דתגא לתתא בעלמא דין איהו נקודה שמושא דאתוון אבל בעלמא דאתי לית שמושא באתוון ובגין דא ספר תורה לית ביה נקודה באתווי אלא תגין ובגין דא מאן דמשתמש בספר תורה חלף והכי מאן דמשתמש במי ששונה הלכות עליה אוקמוה רבנן דאשתמש בתגא חלף.

תרגום: והרי פרשוה במשנה ולא עוד אלא יותר אמרו נדרים על גבי שבועות עולים וכל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו וכל הנודר כאלו נודר בחיי המלך. וכו' ובודאי בעולם הבא בינה היא למעלה מהשמש שהוא עמוד האמצעי משם עולים נדרים על גבי שבועה וחלים על דבר שאין בו ממש משום שהשבועה הוא העולם הזה שאין לו קיום אלא על יסוד זהו שכתוב וצדיק יסוד עולם.

ובו שבועה שכתוב חי ה' שכבי עד הבוקר ששכינה תחתונה כתל מערבי הוא הדיור שלה על שם שהוא תל שהכל פונים בו כ"ו ת"ל ידו"ד כ"ו ודאי שכינה היא תל שלו על שם קוצותיו תלתלים שחרות כעורב ופרשוה על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות (קוץ) ד' מן אחד תל שהכל פונים בו והקוץ הזה אחוז בין א"ח ובין ד' זהו שכתוב כי כל בשמים ובארץ ותרגם יהונתן שאחוז בשמים ובארץ. ועליו בארו בעלי המשנה בחגיגה על מה

העולם עומד על עמוד אחד ששמו צדיק שנאמר וצדיק יסוד עולם ובודאי הוא ברית של שבועה שעליו עומדים א"ח ד' שהם שמים וארץ שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו א"ח שמים זהו שכתוב ואתה תשמע השמים ד' הארץ זהו שכתוב והארץ הדם רגלי.

ומשום שברית אחוזה בין שמים וארץ ובה שבועה זהו שכתוב חי ה' שכבי עד הבוקר מי שנשבע בשמו לשקר כאלו הרס את בנין השמים והארץ והחזיר את העולם לתהו ובהו שאם אדם יזיז הקוץ של ד' מן אחד ישאר אחר סמא"ל במקומו שקר וכאלו אותו איש בונה שמים וארץ על שקר ואמת עומד שקר לא עומד הרס הבנין ונפלו שמים וארץ.

וזהו כאלו השליך משמים ארץ תפארת ישראל שמי נותן ארץ בשמים שאמר השליך משמים ארץ ודאי זו שכינה ותפארת עמה שלא נפרד ממנה בנפילתה לקיים בה אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ומנין לנו שאמת נפל עמה שכתוב ותשלך אמת ארצה ומי שנשבע אמת הוא מקיים א"מת מ"ארץ ת"צמח שהוא העמוד האמצעי שבו הבנין קיים זהו שכתוב ברא' אלהי"ם את' ואחר כך השמים ואת הארץ.

ומשום ששבועה היא בנין של העולם הזה אין לו קיום ללא יסוד דבר שיש בו ממש נדר שהוא עולם הבא עולה על גבי שבועה והוא חל על דבר שאין בו ממש שלא צריכה יסוד לעמד עליו שהוא ברית שבו תשמיש המטה ולכן ביום הכפורים העולם הבא שבו תקנו כל נדרי אסור בתשמיש המטה.

שם אות ברית י' היא תג על ספר תורה צדיק כמו שבארוה העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש המטה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

ומשום שאין שמוש בעולם הזה בתג בארו בעלי המשנה כל המשתמש בתגא חלף שתג למטה הוא בעולם הזה הנקדה שמוש האותיות אבל בעולם הבא אין שמוש באותיות ולכן בספר תורה אין נקוד באותיותיו אלא תגים ולכן מי שמשמש בספר תורה חולף וכך מי שמשמש במי ששונה הלכות עליו בארו רבותינו שהמשמש בתגא חולף.

ועי' לקמן פרשת כי תצא הערה יב, ופרשת וירא הערה ט.

חי ה' וחי נפשך וגומר (מ"ז ד ל) וצמדרכו של רבי נחוניאל בן הקנה (ספר הנהיר אות קט) מאי וינפש מלמד שיום השבת מקיים כל הנפשות שנאמר וינפשיטו. ומכאן תצין דצרת שצועת אלהיטרטו והמשכיל יצין.

עמו בו ביום ואין להזכיר ביום ההוא מדות נפשו שהיא קיימת נצחית בכלל הנפשות המתות עד אשר נשלמו ששת ימי בראשית שהם ששת ימי המיתה ואז הזכיר אותה אחר יום השביעי שהוא יום החיים י"ז.

וע"ד הקבלה וייצר ה' אלהים ויטע ה' אלהים זהו כוונת הכתוב הנמרץ (דברי הימים א' ד כג) המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם. וכן דרשו ז"ל בבראשית רבה (ב"ר פ"ח ס"ו ו) רבי לוי אמר בנפשותיהן של צדיקים נמלך שנאמר המה היוצרים ויושבי נטעים המה היוצרים ע"ש וייצר ה' אלהים יושבי נטעים על שם ויטע ה' אלהים ע"כ ר"ח.

ויש לך לקנות לב ולהבין כי למעלה במאמר נעשה אדם אמר ויברא אלהים את האדם בצלמו ולא הזכיר שם עפר כלל ולא שיאמר נעשה אדם מן האדמה כי כל עניני מעשה בראשית הם נגלה ונסתר מבאר בתחתונים ורומז בעליונים ומפני זה יש לך להבין הנסתר מן הנגלה ותבין כונת הכתוב זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים למה הזכיר זה שני פעמים וכאן

וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה אחר שהזכירה התורה בריאת האדם בפרשת יום ו' בכלל חזר ופירש בפרשה זו ענין הבריאה בפרט ובאר בכאן הבריאה שאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו היתה בריאת עפר מן האדמה והוסיף לפרש כי אחר שברא ויצר אותו גולם וצורה נפח בו נשמה מרוח קדשו ומה שלא הזכיר למעלה ביום ששי ויפח באפיו נשמת חיים לפי שלא רצה להזכיר ביום הששי ממדות הנפש השכלית כלל כ"א ממדות גופניות שהם מעניני העוה"ז בלבד שהרי הבריאה וענין הברכה בפריה ורבייה וענין הרדיה והממשלה אינן מעסקי הנפש רק מעסקי הגוף ומעסקי הנפש המתאוה שהיא כלה בכלות הגוף וע"כ הזכיר מדות גופו לבד לפי שהוא מצד גופו הווה ונפסד כמו הבהמות והחיות שנבראו

רבינו בחיי

מאיר האמת

ריז. עי' זהר (ח"א א ע"ב): כתיב התם (שמות כד ז) נעשה ונשמע בארצנו דא יום שבת דאיהו דוגמת ארץ החיים (שהוא עולם הבא עולם הנשמות עולם הנחמות).
תרגום: כתוב שם "נעשה ונשמע". "בארצנו", זה יום השבת שהוא דוגמת ארץ החיים (שהוא עולם הבא עולם הנשמות, עולם הנחמות).
ועי' דברי רבינו לקמן ה כד.
ריח. עי' לעיל א כז, דברינו שם הערה קנה, עי' רמב"ן יא ב, ופרשת נח הערה מד לגבי הלשון נטיעות.

רטו. ז"ל: יש לו להקב"ה צדיק אחד בעולם וחביב לו מפני שמקיים כל העולם כלו והוא יסודו והוא מכלכלו ומצמיחו ומגדלו ומשמחו אהוב וחביב למעלה. נורא ואדיר למטה. מתוקן ומקובל למעלה מתוקן ומקובל למטה והוא יסוד הנפשות כלם אמרת שמיני ואמרת יסוד הנפשות כלם והא כתיב וביום השביעי שבת.
רטז. מלה"פ (קהלת ח ב): אני פי מלך שמור ועל דב'רת שבויעת אלקים. וצ"ע אם כוונתו שיש הנשמה שהיא מה שיצא מפי המלך, ויש את שרשו שהוא פי המלך.

בפסוק זה הזכיר עפר ואדמה וכן יש לך להתעורר בשני כתובים של אחר זה שהם ויטע ויצמח ויטע רומז בעליונים ויצמח מבאר בתחתונים וע"כ לא הזכיר בפסוק ויטע זכרון אדמה ולא עץ ופרי ובפסוק

ויצמח הזכיר אדמה ועץ ופרי והנה זה ברור לפניך כשמש כי עניני כל מעשה בראשית כפולים ותולדות השמים והארץ נקשרים יחדו אלה עם אלה וכמו שבארתי למעלה ר"ט.

(ב ה) וַיִּטַע ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשָּׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר.

רמב"ן

פירוש רש"י זמורחו של עדן נטע הגן ואונקלוס תרגם מלקדמין וכך אמרו צבראשית רבה (פט"ו ס"ג) והוא הנכון ואין טעם ויטע שהציא האילנות ממקום אחר ונטען שם כי מן המקום ההוא הצמיחם כמו שנאמר ויצמח ה' אלהים וגו' אבל ענין ויטע ה' אלהים להגיד שהיו מטע ה' כי טרם שגזר על הארץ תולא הארץ דשא גזר במקום ההוא שיהיה שם גן ואמר זכאן יהיה אילן פלוני וזכאן אילן פלוני כערוגת המטעים ולא היה כדרך שאר מקומות הארץ שאמר תדשא הארץ דשא ועץ פרי והצמיחה זלא סדר.

רבינו בחיי

ויטע ה' אלהים גן בעדן ע"ד הפשט ייחס הכתוב הנטיעה לשם יתעלה לבאר שהוא מטע ה' לא שהביא אילנות ממקום אחר ונטעם שם אלא שהיו מטעיו מעשה ידיו להתפאר וכן קראם דוד המלך ע"ה עצי ה' הוא שכתוב (תהלים קד יז) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע רבא ודרשו רז"ל (ב"ר פט"ו ס"א) ישבעו חיייהם ישבעו מימיהם ישבעו מטעתן אינן צריכים השקאה ולא עבודה ולא זמירה שאלו לא כן מיום שגורש אדם משם מי עבד אותה ומי השקה אותם ומי התעסק בהם אבל הם כענין שכתוב

מאיר האמת

רי"ט. עי' דברינו ברמב"ן ג כב. רכ. עי' זהר בראשית כב ע"א (הובא לעיל הערה קמט) שעולמות בי"ע המה עולמות הנפרדים. ועי' זהר בראשית דף לו ע"א ועוד מקומות לעניין "נטיעות" שהוא כינוי לעולם האצילות. רכא. עי' לעיל הערה פו. עי' ספר הפליאה (עמוד שעד): למה נאמר ויטע ולא נאמר ויצמח. א"ל בני היינו דכתיב ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע שהנטע צריך נטיעה. א"ל ר' איך היו הנטיעות הללו ואיך היו גדולים או קטנים, א"ל בני בכח היו ועקרן הקב"ה ושתלן בג"ע ומלת העקירה היא המחשבה. וגדלים במקום הנטיעה וזה שארז"ל ישבעו עצי ה' ארזי מהו ישבעו חיייהם ישבעו מימיהם ישבעו

ממטעתם ר"ל שכל סבה מקבלת מסבה שלמעלה ממנה. והנה הנטיעות הללו הם הם הנטיעות הנקראים נטיעות וארזי הלבנון, וזהו שארז"ל אשריהם הצדיקים שהם מדמין הנטיעה לנוטעה והצורה ליוצרה ויוצרן ונוטען הוא האין כי משם נאצל הכל, וגם הד' יסודות נאצלו משם שנאמר כי יש לכסף, מוצא הרוח מן האויר הקדמון והמים מן מים העליונים והאש מן האש והעפר מן עכירת המים והם ג' אמות, וזהו מאמרם שמים מהיכן נבראו מג"ע הגן הזה הוא שהאילנות מתקבצים שם והם הזרועות שבאין בגן ע"י הו' בעדן שורש הגן הוא בעדן. שהעדן היא חכמת אלהים וזהו מקדם, שהעדן הוא מן הויה ראשונה.

(יחזקאל מז יב) לא יכול עלהו ולא יתם פריו כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והזכיר מקדם והודיענו הכתוב בזה מעלת רוח מזרחית אשר גן עדן נטעו שם וידוע כי מבחר הפירות הם במזרח והוא שכתוב (דברים לג יג) וממגד תבואות שמש וכן דרשו רז"ל רוח מזרחית מישב הדעת ומאמץ הכח ומחזק את הלב כי האויר שבו משובח ביותר וע"ז אמר וישם שם את האדם אשר יצר.

וע"ד הקבלה ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם רכב פירושו כבר נטע ואין הכונה שנטע עכשיו שא"כ היה ראוי לומר יהיו האילנות בגן עדן כמו שנזכר בכל ששת ימי בראשית יהי דבר פלוני בצווי או שיאמר תדשא הארץ עדן ועוד מי הזכיר לנו עד עתה עדן שיאמר הכתוב שהקב"ה נטע גן בעדן

מאיר האמת

אבל הנטיעה הזאת מן העדן כבר נרמזה בפסוק בראשית וכמו שרמזתי שם וענין מקדם קודם שנברא העולם ולפ"ז וישם שם את האדם אשר יצר כבר ממקור החכמה ויש לך לדעת כי הנשמות הזכות באות מן המזרח וזהו שדרשו רז"ל בספר הבהיר רכב ממזרחו של עולם בא הזרע לישראל כי חוט השדרה משוך מן המוח של אדם ובא לו לאמה ומשם היה הזרע דכתיב (ישעיה מג ה) ממזרח אביא זרעך כשישראל טובים מזה המקום אביא זרעך ויתחדש לך זרע חדש וכשישראל רעים באים מן הזרע שכבר בא לעולם דכתיב (קהלת א ד) דור הולך ודור בא מלמד שכבר בא ומאי ממערב אקבצך מאותה מדה שנוטה תמיד למערב ולמה אקרי מערב מפני דשם מתערב כל הזרע ע"כ באור המדרש הזה לפי דעתי מדת המזרח היא התפארת רכב שהוא קו

רכב. ע"י תיקו"ז (צט ע"ב): פתח רבי שמעון ואמר ויטע ה' אלהי"ם גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר ויטע ה' אלהי"ם גן דא שכינתא בעדן דא אימא עלאה מקדם אבא עלאה וישם שם את האדם אשר יצר דא עמודא דאמצעייתא ועליה אתמר וייצר ה' אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים וגו' וייצר צייר ליה בתרין עלמין בעלמא דין ובעלמא דאתי ויפח באפיו נשמת חיים דא נשמת כל חי ויהי האדם דא רוחא דחיי לנפש חיה דא שכינתא תתאה.

תרגום: בראשית ברא אלהי"ם שם ב"ת שם א"ם שהוא א"ם מאלהי"ם והם הגן העליון והגן התחתון פתח רבי שמעון ואמר ויטע יהו"ה אלהי"ם גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר ויטע יהו"ה אלהי"ם גן זו השכינה בעדן זו האם העליונה מקדם האב העליון וישם שם את האדם אשר יצר זה העמוד האמצעי ועליו נאמר וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים וגו' וייצר ציר אותו בשני עולמות בעולם הזה ובעולם הבא ויפח באפיו נשמת חיים זו נשמת כל חי ויהי האדם זו רוח החיים לנפש חיה זו השכינה

התחתונה.

רכב. אות קנה. שביעי הוי מזרחו של עולם, ומשם בא זרעם של ישראל, כי חוט השדרה משוך מן המח של אדם, ובא לאמה ומשם הוא הזרע, דכתיב (ישע' מ"ג ה) ממזרח אביא זרעך, כשישראל טובים מזה המקום אביא זרעך, ויתחדש לך זרע חדש, וכשישראל רעים מן הזרע שכבר בא לעולם שנאמר (קהלת א' ד) דור הולך ודור בא, מלמד שכבר בא.

ועי"ש אות קנו. ומאי דכתיב (ישע' מ"ג ה) ממערב אקבצך, מאותה המדה שנוטה תמיד למערב, למה אקרי מערב מפני ששם מתערב כל הזרע, משל למה"ד לבן מלך, שהיה לו כלה נאה וצנועה בחדרו, והיה לוקח מבית אביו עושר ומביא לה תמיד, ולוקחת הכל ומצנעת אותו ומערבת הכל, לסוף ימים בקש לראות מה אסף ומה קיבץ, והיינו דכתיב וממערב אקבצך, ומאי ניהו, בית אביו, דכתיב ממזרח אביא זרעך מלמד שמזרח מביא וזורע במערב ואחר כך הוא מקבץ מה שזורע. **רכד.** ע"י תיקו"ז (טז ע"ב): וק"י פנה למזרח, ונטיל ליה עמודא דאמצעייתא.